

*se
nu
parante
la
la
la*

ACADEMIA ROMÂNĂ
DISCURSURI DE RECEPȚIUNE

XXII.

VIȚA ȘI ACTIVITATEA LITERARĂ

A

PROTOSINGHELULUI NAUM RÎMNICÉNU

DISCURS ROSTIT LA 17 (30) MARTIE 1900
IN ȘEDINȚĂ SOLEMNĂ

SUB PREȘEDINȚA

M. S. REGELUI

DE

CONSTANTIN ERBICEANU

CU RĂSPUNS DE

DIMITRIE A. STURDZA

SECRETAR GENERAL AL ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL
FURNISOR AL CURȚII REGALE
16, STRADA DÔMNEI, 16
1900.

Prețul 1 Leu.

N° 323/K.S./M. Naigov

ACADEMIA ROMÂNĂ

DISCURSURI DE RECEPȚIUNE

XXII.

VIÊTA ȘI ACTIVITATEA LITERARĂ

A

PROTOSINGHELULUI NAUM RÎMNICÉNU

DISCURS ROSTIT LA 17 (30) MARTIE 1900
IN ȘEDINȚĂ SOLEMNĂ

SUB PREȘEDINȚA

M. S. REGELUI

DE

CONSTANTIN ERBICEANU

CU RĂSPUNS DE

DIMITRIE A. STURDZA

SECRETAR GENERAL AL ACADEMIEI ROMÂNE

C 112060

BUCUREȘCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL

FURNISOR AL CURȚII REGALE
16, STRADA DÔMNEI, 16
1900.

Sire,

Alteță Regală,

Înalt Prea Sântiți și Prea Sântiți Părinți,

Domnilor Colegi,

Chemat prin votul Academiei Române din 8 (20) Aprilie, anul expirat, ca să ocup un loc între membrii ordinari ai acestui înalt sanctuar de cultură națională, mă simt dator, înainte de toate, de a mulțami din totă puterea mea sufletescă pentru marea și distinsa onoare ce mi s'a făcut, apreciându-se modestele mele lucrări literare, pe cari în curgere de mai mulți ani le-am publicat, atât pe terenul istoriei noastre politice, cât și pe acela al celei bisericesci naționale.

Conformându-mă usului și regulamentului acestei înalte Instituțiunii, de a-mi face solemna mea intrare în colegiul d-vostre prin pronunțarea unei cuvântări în public, mi-am ales ca subiect de tractat: *Descrierea vieții și activității literare a Protosinghelului Naum Rîmnicenu*, un călugăr român, care, în totă viața sa, a scris în istoria noastră națională și a învățat carte pe fiii nămului nostru românesc peste o jumătate de secol. Timpurile vitregi și dese prefaceri și în lucruri și în persoane, cât a trăit acest apostol al neamului nostru, au întins un vël negru peste persoană și activitatea sa întrégă, și ele au rămas nevedute și nesciute până acum, ca și asupra altora, nu puțin, de felul acestuia; așa că, dacă acele evenimente, vrăjmașe nouă, n'ar fi încetat și nămul nostru nu s'ar fi recules și nu s'ar fi ridicat din starea chaotică în care-l aruncase vremurile grele, multe persoane de merit și de valoare din poporul nostru românesc ar fi fost date uitării pentru vecinicie! Nu mai eram pe atunci ai noștri, deși trăiam pe pămîntul strămoșesc.

Iérna grea și viforósă de secole dispărênd acum, a fost natural să-î urmeze și o primăvară, în care agricultorii harnici ai națiunii să-și începă cultura câmpului lor național, alegênd grîul din neghină, smulgênd plantele exotice, lăsând numai pe cele endemice, aruncând la o parte scaiul, pălămida și ciulinul și lăsând să crească și să înfloréscă pe ogorul românesc numai ceea ce-î din fire merit a prospera. Numai atunci, adecă după anul 1821, a început Românii a respiră liber de chinul și umilința îndelungată a Fanarioților și a Turcilor și cu re-pejune a se deda la cultivarea și desvoltarea lor lăuntrică ca națiune. Până la acest an moșia strămoșéscă întrégă erà arendată străinilor. De aceea orî-ce plantă, orî-ce flóre cu miros și colóre națională de pe ogorul românesc erà înădușită, disprețuită, urgisită, ba și persecutată de străini. Așa a pățit și Naum călugărul.

Au fost, stimați Colegi, cum scim cu toții, mulți bărbați, în secolul trecut, plini de dorul țerii și, cu sufletul și cu inima, consciî de nedreptatea ce se făcêa neamului nostru, cari, cu durerea în inimă și cu suspinul înădușit în piept, cu întristarea zugrăvită pe fața lor, spuneau suferința Românilor; dar au fost toți orî exterminați, orî exilați, orî cel puțin disprețuiți și dați uitării de către cei de alt neam, căroră alții ne arendau pe piețele Stambulului, ca pe nise ființe necuvîntătóre! Acești nemernici precupeți de pe lângă Stambul își aveau sprijinul lor puternic și la popórele ce ne învecinau și cari favorisau, pentru scopuri dăunătóre nouă, pe acești cinstiți neguțători de popóre.

Acestea sunt cauzele pentru cari noi Românii, de la Constantin Brancovénu Basarabă și de la Dimitrie Cantemir, timp de un secol și mai bine, n'am mai putut numêra în istoria noastră bărbați mari politici, ómeni culți, literați și poeți români etc., cari prin jertfele și glasul lor să țină aprinse în poporul nostru simțul național și mîndria românéscă.

Străinii conduceau destinele neamului nostru și numai acele plante și flori cresceau—din Carpați și pân'la mare—cari se asimilau străinilor, pentru că străinii ne stăpâniau!

Glasul Românului erà apésat, înădușit, nu se auđia decât glas străin și de limbă și de sânge!

Abia în munți mai rêsună frumosul vers al doinei jalnice, cântat cu dor de libertate de pandurii și bandiții codrilor!

Chiar numele nostru scump și iubit de *Român* erà o înjosire de a fi pronunțat de un boer al neamului înstrăinat. Ne pogorise tocmai pe trépta ultimă a umilinței și a injosirii! Grecii fanarioți cu bagagiul lor murdar și Românii grecisați, sub apésarea tiranică a Pașalelor din Constantinopole, administrau pentru ei țera noastră și-î pre-

gătiau orî robia perpetuă, orî mormîntul. De mai multe orî s'aũ încercat Turcii a preface aceste țeri în Pașalicuri.

Cu tôte aceste grele împrejurări, se iviaũ din când în când persóne din neamul nostru, ca meteorii pe vastul cer, cari, pentru scurt timp, cugetaũ, scriaũ și lucraũ românesce și numai pentru Români. Așã aũ fost Ghicii și Brâncovenii, Negrii și Negruzzi, Văcărescii și Beldimanii, Hasdeii și Hurmuzakii etc.

Cele mai multe persóne însă, ce se strecuraũ printre mulțime, necunoscute, și cari ne-aũ făcut binele și serviciile cele mai însemnate naționale, pe acele vremuri grele, pentru că stau în mai de aprópe raport cu pămîntenii, talpa țerii, erau dintre clerici. La noi, clerul românesc, oprit, prin vechile sale așezăminte, de a ocupa funcțiuni politice, erã lăsat în tótã libertatea lui în exercițiul afacerilor sale bisericesci. Acești bunî Români s'aũ dedat mai întaiũ la cultura limbei naționale, trebuitoare în serviciile bisericesci, traducend mai întaiũ din slavonesce, apoi din grecesce, tot serviciul ritualistic și alte multe cărți de mare folos sufleteesc și trupesc, avend pentru acest scop înființate tipografii în deosebite localități printre Români. Prin desele reimprimări și revederi ale vechilor traducerii, pe nesimțite, s'a îmbunătățit graiul românesc, s'a înfrumusețat vorbirea, s'a îmbogățit limba, s'a format stilul dulce și plăcut al frasei bisericesci, plină de gravitate și seriozitate. Ast-fel, pe la finea secolului al XVII-lea, avem o limbă bisericescă fórte bine îngrijită. De la Varlaam, Mitropolitul Moldovei, și până la Veniamin, de la Ștefan, Mitropolitul Ungro-Vlachiei, și până la Grigore IV, Biserica noastră națională, împreună cu scriitorii noștri civili, ne-aũ dat limba desăvîrșită bisericescă-românescă, care-i de model și până acum și ca construcțiune și ca gravitate. În mitropolii și episcopii, ba și în unele mănăstiri, aũ existat pururea școle bisericesci curat românesce, în cari mulți din ómenii bisericesci, mai ales călugării, se dedaũ la traduceri și decopieri orî prescrieri de documente, prin cari își făuriaũ și mintea și inima în graiul românesc. Sub acest scut bisericesc, sub rasa de călugăr, sub denumirea de om bisericesc, aũ apărut, în epoca fanariotă, aprigi propagatori ai neamului românesc, în tôte părțile locuite de Români. Cei civili erau urmăriți, persecutați, surguniți, ba și striviți; pe când clericii, sub pretext că cultivă cartea bisericescă pentru trebuințele religioase ale poporului, erau mult mai păsuiți, ba câte-odată și încuragiați. Sub această formă apar în Transilvania acei giganti bărbați ai secolului al XVIII-lea, cari aũ pus bazele pentru totdeauna nestrămutate ale istoriei noastre naționale. Sub această formă apar în Moldova lucrări literare de la bărbați bisericesci ca Iacobii,

Veniaminii; tot sub această formă se manifestă și în Valachia prin Antimii, Damaschini, Inocenții, Filareții și Grigorii. Biserica noastră națională a fost vatră ce a încălzit pururea secole întregi și trupul și sufletul neamului nostru prin cultivarea limbei și prin propovăduirea cuvîntului în românește; apoi și prin ajutorul bănesc de care dispunea în scopuri patriotice. Mulți dintre clericii inferiori ne-au adus multe servicii reale în cestiunea conservării și cultivării limbei naționale. Numărul mare de manuscripte bisericesci rămase, ce ni s'au conservat prin mitropolii, episcopii și mănăstiri, fac până astăzi bogăția și mîndria noastră literară națională și o parte mare din basa literaturii noastre românești. De felul acestora au fost în Valachia un Macarie Ieromonachul, smeritul dascăl al Evangheliei și tipograful sf. mitropolii, un Chiriach Ieroschimonachul supranumit Rîmnicénu, un Macarie dascălul de cântări bisericesci, un Dionisie Eclesiarchul, un Naum Rîmnicénu etc.; iar în Moldova vestita școlă de traducători din mănăstirea Némțului, cultivată de Paisie egumenul etc. etc. Am văzut multe lucrări serioase de la acești modești călugări, și multe din ele de valoare: ca traduceri din istoricii bisericesci, Sf. Părinți, descrieri de locuri ce le-au văzut, însemnări istorice de evenimentele ce s'au petrecut, date și observări asupra mersului nostru politic și religios. Tote acestea sunt astăzi un material prețios pentru completarea istoriei noastre bisericesci și naționale.

Nu-mi propun acum a vă expune, cu această ocasiune solemnă, decât pe unul din acești călugări, anume pe *Naum Rîmnicénu*. De la acest monach, Român de neam, întîmplarea a făcut să ni se conserve mai multe manuscripte, pe cari le-am găsit cu deosebire prin mănăstiri, la călugări particulari și prin micile lor biblioteci. Acești călugări cărturari adese își purtau tot avutul lor cu sine, ca și Șincai, în desagiile săi, scrierile sale, adevărate cărți și manuscriptele lor, căci atîta posedau, prin trăisți, desagi, și care avut al lor avea aceeași sortă nestatornică ca și viața lor. De aceea multe din lucrările de preț ale acestor călugări ori s'au pierdut cu mórtea lor, ori au fost nimicite de cei după ei, necunoscîndu-le valoarea lor. Când întîmplător încetau din viață în vre-o mănăstire, se păstra scriptele lor pe la ceilalți călugări și prin biblioteci. Acești clerici monachi, ce posedau nițică cunoscință de carte românească bisericească, nu trăiau de ordinar numai în mănăstiri, ci prin mitropolii, episcopii, ori învățau pe copiii Românilor carte, erau dar dascăli ori profesori privați prin tîrguri, pe la sate și prin casele boeresci.

N'am întîlnit școlă de traducători și scriitori stabilă, din ultima ju-

mătate a secolului al XVIII-lea, decât în mănăstirea Némțului, acea fundată de Paisie, starețul aceluși chinoviū. Călugării noștrii cărturari imitău în acesta pe cei Greci, cari furnicaū prin țerile nōstre, prin orașe, și sate, sub cuvînt că îndepliniaū îndatorirea de dascăli particulari, și contra cărora guvernul și ierarchia timpului de atunci aū luat aspre mēsuri. De felul acestora a fost și Naum Rîmnicēnul.

Socot că-î bine a expune înaintea d-vōstre biografia și activitatea acestui vrednic călugăr, așa cum rezultă obiectiv din scrierile sale variate. Voiū adaoge apoi și o expunere mai amănunțită a serierilor lui, arătată prin analiza manuscrisurilor sale.

Protosinghelul Naum Rîmnicēnul, căci la atâta rang bisericesc s'a putut înălța, își trage originea sa dintr'un trunchiū bătrân al unui arbore românesc de dincolo de Carpați și care a trecut în cēstă-laltă parte, în Oltenia, constrîns de persecuțiuni religioase, după cum singur ne spune.

«La létul 1788, începēndu-se rēsmerița Turcilor cu Muscali și cu Nemții, din țilele lui Nicolae-Vodă Mavrocordat, ca unul ce eram din eparchia Rîmnicului, aflāndu-mē eū peste Olt și spaimă făcēndu-se de robie și tăiere, căci Nemții se pogoriseră în județul Gorjului cu lagărul, adecă ordia, unde se și biruise Turcii odată și de două ori. Din acēstă pricină mulți boeri și egumeni de peste Olt aū fugit la Sibiiū, între cari m'am numērat și eū, împreună cu un sfetagoreț, călugăr procopsit în limba elinēscă; dar fiind eū în vîrstă de 24 de ani și diacon al Mitropolitului Filaret, starețul meū (care atunci eră Episcop Rîmnicului), și ca un adăpat în limba elinēscă, avuiū perierghie la multe lucruri, între cari (ca unul ce crescusem de la țîțele maicei mele în sud Muscel, la satul Corbiū de la riul Dōmnei), fiind-că aușisem de la părinții mei că ni se trage nēmul din militarii unui mare sat, anume *Jivna*, nu departe de Sibiiū. După ce mi s'aū dat pașaportul de la Sibiiū ca să merg la una din mănăstirile Bănatului, m'am abătul la numitul sat al Militarilor și, spuind eū numele părinților mei și mai vîrtos numele moșului meū după tată, care a fost militar, căci tată-meū a fost preot și protopop în Țēra-Romānēscă. Și așa m'am făcut cunoscut militarilor de rudă a lor și le-am spus că merg la o mănăstire în Banat până se va face pace între Turci și Nemți...» (1)

Din acēstă pericopă se constată că călugărul nostru Naum de origine eră neaoș Român, din Jivna, de lângă Sibiiū, și din satul Militarilor, o parte orī cătun al marelui sat Jivna. Causa emigrării lor o spune tot Naum în o altă scriere a sa, că aū fost constrîngerī religioase,

(1) Veđi Προπαίδεια τῆς γραμματικῆς, manuscript al lui Naum, în biblioteca mea; *Cronicarii greci*, Introducere, p. XLI și XLII.

pentru cari s'aũ ridicat în massã o parte din satul Militarilor și s'aũ așezat în Muscel, și pentru care strãmutare aũ beneficiat acei coloniști de unele dãri, timp îndelungat, în Țera-Romãnescã.

Iatã ce ne spune :

«Dar și eũ am familie în Valachia, acum de 70 de ani, din ðilele strãmoșului meu dupã tatã Ioan. Acesta din neamul militarilor, adecã al militarilor Mariei Teresiei, Impãrãtesei Austriei, din cauza constringerii Unãției numitã, ca un zelos al credinței ortodoxe, dupã ce mult timp s'aũ împotrivit cu militarii sãi și împreunã cu tatãl meu dupã trup (care erã șef în acestã împrejurare), cu tãte cã aũ învins și s'aũ dat ordin împãrãtesc, dupã reclama lor comunã ca acest corp de armatã sã rãmãnã nesupãrat în cele ale religiei lor, dar fiind-cã s'aũ ivit unii vrãjmași și amenințãtori ai vieții pãrintelui și unchiului meu, eșind din țera lor Transilvania în Valachia, s'aũ așezat în districtul Muscel, lângã apa numitã riul Dómnei, în localitatea ðisã Corbiĩ, unde cu trecerea timpului s'aũ și îngropat și unchiul și familia mea. Cu chipul acesta pãrintele și unchiul meu s'aũ fãcut conducãtorii unei colonisãri atãt de mare a Transilvãnenilor în România-Valachia, pe care pãrintele meu o cunoscuse înainte de colonizare. Cã dupã cum imi amintesc din cuvintele pãrintelui meu, cã el, încã tiner fiind, a învățat carte aici în București, la un dascãl numit Lupu, și dincolo, peste Olt, în prea sfinta episcopie a Rãmnicului. Apoi dupã cãsãtoria sa în Transilvania, nici chirotonia n'a primit-o de la arhierul de pe atunci al Ortodoxilor, ci, pogorându-se în Valachia, a fost chirotonit diacon și preot de cãtre Grigorie, Episcopul de atunci al Rãmnicului, dupre cum dovedesc gramata de chirotonie a sa. Dupã așezarea sa aicea pãrintele meu aũ fost cinstit cu protopopia de cãtre Mitropolitul Grigorie de atunci...» (1)

Acestea le scriã Naum pe la 1825, în o jalobã cãtre Domnul țerii. Ast-fel Naum este în a treia generațiune de când s'aũ strãmutat din Transilvania în Valachia. Pãrintele sãu, cum ne spune însuși, a fost dar protopop pe timpul Mitropolitului Grigorie, între anii 1760-1787. Tot dupã o însemnare a sa ne spune precis data nãscerii sale :

«Eũ, fiind nãscut la létul 1764, Noembre 27, cum am gãsit scris de tatãl meu, urmez anul al 59-lea de la nãscerea mea, atãția ani avënd cu locuința în Valachia...» (2)

Ce se întâmplã dupã acea cu educațiunea și instrucțiunea sa, unde și le-a fãcut? Intr'o jalbã, iarãși datã Domnului Grigorie Ghica, în 1822, ðice :

(1) Manuscriptul No. IX, în biblioteca mea, grecesce. Pe pãrintele sãu l'a chemat Bucur Protopop, idem manusriptul citat.

(2) Manuscriptul Κώδιξ οικιακός μου, în biblioteca mea.

«Prea Înălțate Dómne, cu prea plecată jalobă arăt Înălțimii Tale că, încă în zilele Prea Sfințitului Grigorie Mitropolitul, tatăl meu, protopop fiind, locuitor în jud. Muscel, satul Corbiș, care este pe râul Dómnei, unde și moșii mei după tată și părinții mei sunt îngropați, de acolo în vîrstă de 6 ani m'a adus aici în Bucuresci și, voind să mă dea la vre-un duhovnic în sfînta mitropolie, de cînd sunt 52 ani. După ce m'a scos înaintea Prea Sfinției Sale Mitropolitului și a vădut fragedă vîrsta mea și cum că, nu numai că nu pot fi de vr'un ajutor duhovnicului, ci mai vîrtos eú am trebuință de ajutor, a sfătuit pe tatăl meu ca să mă întorcă la mama mea acasă să mă cresc, să mă găsescă aicea un creștin bun familist, ca să mă încredințeze în mîna lui și să învăț la școlă. Așa a și urmat tatăl meu și, lăsându-mă în Bucuresci cu cheltuiala sa, am învățat carte grecesce și românesce pînă am ajuns la vîrsta de 12 ani și atunci m'a luat în casă Prea Sfinția Sa Părintele Filaret, încă mireon fiind, ședător în sfînta mitropolie. Iară după ce s'a făcut Episcop Rîmnicului, acolo, cu îndemnarea Prea Sfinției Sale și cu mîna Prea Sfinției Sale, m'am tuns rasofor și m'am chirotonit diacon în vîrsta de 15 ani. . .»(1)

În o altă jalobă, dată către Divanul țerii, la 1822, Iunie 27, spune cu ce se ocupă ca călugăr :

«Iar după câte-va vreme trimis fiind de Prea Sfinția Sa la mănăstirea Horezu ca să prescriu o condică, acolo, din întîmplarea unei bóle de mórte, al doilea m'am tuns în cinul Mantiei, la 1784 (manuscriptul No. VIII), de mîna numitului egumen, fără a-mi schimbă numele cel pus de Prea Sfinția Sa starețul meu Filaret, care nume pînă acum îl port. Dintr'acéstă pricină, încă tîner fiind eú, orînduindu-mă Prea Sfinția Sa ca să rămân acolo la mănăstire pînă cînd va porunci Prea Sfinția Sa. Și după 4 ani, urmînd răsmerița cu Nemții, în zilele Măriei Sale Nicolae-Vodă Mavrogheni, atunci, împreună cu alții, m'am înstrăinat de la Horez în țera nemțescă, unde zăbovindu-mă cu dăscălia grecescă 7 ani și, la al 8-lea an întorcîndu-mă aicea, n'am găsit viú pe Prea Sfinția Sa starețul meu. Pe urmă dar am slujit și Prea Sfinției Sale Părintelui Dositeiú și Prea Sfinției Sale Părintelui Nectarie, încă Episcop Rîmnicului fiind, și Prea Sfinției Sale Părintelui proin Buzeu Constandie. . .»(2)

Din acéstă istorisire a sa scim pozitiv cînd s'a călugărit, cât a stat la mănăstirea Horezul și cu ce se ocupă — cu transcriere de documente, — lucru ce de sigur i-a suggerat gustul pentru cunoscînțe istorice și valórea scriptelor vechi. Din cauza răsmeriței dintre Turci și Nemți el se retrage în Transilvania, vechia sa patrie, și la care răsmeriță a luat parte și Domnitorul țerii Nicolae Mavrogheni, cînd și-aú arătat, atît el cât și Români, vitejia lor, învingînd de mai multe ori pe Nemți, în deosebite localități, după cum ni se spune într'un poem

(1) Manuscriptul Κώδιξ οἰκιακός μου, în biblioteca mea.

(2) *Ibidem.*

epic contimporan, scris în grecesce de Manolache Perian Căminar, la 1789, prin care laudă vitejia lui Mavrogheni, Domnul Valachiei. Din această poezie cetesc numai următoarele versuri:

«Ἀπὸ τὸν φόβον ἔπλαθον ἐν ὄσφ πολεμοῦσαν,
 Γιατὶ νὰ φαν'τατοιο σπαθὶ δὲν τὸ ἐκαρτεροῦσαν.
 Ἐδῆς ἔπ'αὐτὰ τὰ τρόπαια ἐστάλθησαν καὶ ἄλλα.
 Εἰς τὸ τυργοῦζῶγον παρ'ἐδῆς ἔγιναν πλὴν μεγάλα.
 Καὶ ἀκολούθως ν'ἀρχωνται ἀπὸ κάθε πογάζι,
 Στὴν κορτην τοὺς ἐπρόσμεναν διὰ νὰ κἀμνον χάξι.
 Τόπια, δαβοῦλια, φλάμπουρα, σκλάβους τζακιφελέκια
 Ἀκαταπάστως ἔφερον κιαμέτρητα τουφέκια.
 Ἀὐτὰ εἶναι τοῦ Φωκσανιοῦ, ἐκεῖν' ἀπ' τὸ Βαλένι,
 Τᾶλλα ἀπὸ τὴν Κίμπιναν καὶ τᾶλλα ἀπ'τὸ Κινένι...»

«De frica ce aŭ luat Nemjiŭ, pe cînd se răsboiaŭ, pentru că nu puteaŭ să suferă atîta ucide; curînd după aceste trofee, s'aŭ trimis și altele. Indată vin cele de la Tîrgul-Jiului, cari aŭ fost și mai mari, și în urmă aŭ venit și din alte laturi la Curte aicea, pe cari le așteptaŭ, spre a face haz: tunuri, instrumente musicale, stéguri, sclavi, unelte de răsboiŭ neîncetat aduceaŭ și puscă nenumărate. Unele eraŭ de la Focșani, altele de la Văleni, acestea din Cîmpina, acele de la Căneni...»(1)

Pentru greutățile timpului Naum, spre a-și asigura viața, împreună cu alți compatrioți, s'aŭ refugiat pe teritoriul Austriei. Trecînd în Transilvania cu un asociat al său călugăr sfetagoreț, s'a dus la locul originii familiei sale, și-a vădut rudele din Jivna, satul Militarilor, și apoi s'a stabilit mai întîiu în mănăstirea Hodoș, la 1788. La o altă mănăstire îl mai întîlnim, tot acolo, la Lipova, în 1789. Ierodiaconul Naum își câștigă în Transilvania cele de trebuința vieții cu dăscălia, dînd lecțiuni de limba grecescă. Așa îl găsim subscris în cel întîiu manuscript al său intitulat: *Meștesugul Psaltichieŭ*. (2)

După ce s'a întors în țeră, s'a apucat și aici de meseria sa, de a da lecțiuni prin casele particulare, și-l întîlnim pe la Mărgineni, pe la mănăstirea Sinaia din Prahova, pe la episcopia Buzăului, ceea ce însemnă că umblă din loc în loc, spre a-și găsi și el vre-o chivernisélă pentru o viață mai tîcinită, cum se dicea pe atunci. La Buzău a fost chirotonit ieromonach, adică preot, și cîstit cu rangul de protosinghel, de către Costandie Episcopul, la anul 1802.

(1) Συνοπτική περίληψις τῶν ἠρωϊκῶν κατορθωμάτων Ἰψηλοτάτου, εὐσεβεστάτου τε καὶ τροπαιοῦχοῦ Ἀδθέντου ἡμῶν καὶ Ἡγεμόνος πάσης Ὀδηροβλαχίας Κυρίου, Κυρίου Ἰω: Νικολάου Πέτρου Μαυρογένη Βοεβόδα 1789, imprimată în Bucuresci.

(2) Veđi analiza manuscriptului.

Din o corespondență conservată în un manuscript din 1805, Τῶν πρωτοπείρων Εἰσαγωγῆ (Introducere pentru începători), un fel de abecedar în grecesce și românește, iată ce-î scria fostul Mitropolit al Ungro-Vlachiei, Dositeiū Filitis :

«Τῆς ὀσιολογιώτιτος σου εὐχέτης πρὸς Θεόν ἐνθερμος Πρ. Μ. Δοσίθεος.

«Πάντες ἐσμὲν πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, ἀλλ' ὄν διὰ τοῦτο καὶ ἀκατάστατοι, τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντες, ὅτι ἐν τούτῳ πολλὰ κακὰ ἐνιζάνουσι. Μένε λοιπόν τοῦ λοιποῦ ἐν ᾧ ἐξελέξω τόπον, ἵνα μὴ τό τέλος τοῦ βίου ἐν τῇ ὁδοπορίᾳ σε καταλάβῃ, ὅπερ καὶ σοὶ ἀπευχόμενος ἐπέχουμαι καὶ ἐπιθυμῶ νά ἀκούω ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἐπαύσω τῆς πλάνης.»

«Cuvioșiei sale călduros rugător către Dumnezeu.

«Toți suntem vremelnici și trecători, dar pentru acésta nu și nestatornici, schimbându-ne din loc în loc, pentru că în acéstă residă mult rău. Stăi dar de acum în locul ce ți-ai ales, spre a nu te găsi sfîrșitul vieții pe drumuri, ceea ce, displăcându-mi mie, nici ție nu-ți doresc. Aș pofti să aud că de acum înainte ai încetat de a fi un rătăcitor.»

Acéstă laconică și plină de adevăr epistolă a Mitropolitului Dositeiū caracterizéză întru cât-va vieța plină de peripeții a lui Naum Rîmnicénu. Nu-l vom găsi în adevăr stabilit nici odată în vieța lui, ci umblând din loc în loc și amestecându-se în tóte afacerile bisericesci, politice și sociale. Așa-î eră caracterul său.

La 1807 scrie *Epifonematele* sale, cari sunt pline de idei patriotice, demonstrând cine sunt Românii și ce răsboie au purtat în trecut. Deci să-și aducă aminte Românii că au o patrie, pe care trebuie s'o apere contra străinilor. Acéstă scriere este probabil motivată de o publicațiune de răscolă ori răsvrătire a Grecilor contra Turcilor, spre a-și elibera Elada, patria lor. Naum aplică acéstă măreță idee la renascerea poporului român. (1)

Daū aicea în traducere românească proclamațiunea Comitetului revoluționar grecesc din 1807, ce-și aveà reședința în Bucuresci, prin care îndemnaū la răscolă contra Turcilor, chiar pe atuncea, pe toți Grecii din Principate. In acest timp a fost înrolat în armata Rusiei și Tudor Vladimirescu. Iată acea proclamațiune, necunoscută nouă până acum, după cât știu eu :

«*Restituirea Greciei către fii săi.*

«Nenorocita Grecia, din adîncul ei, suspinând, chémă pe fii săi pentru mângăierea sa, care este văduvă de trei veacuri și jumătate, acum întristată de frumósa-î libertate perdută, plină de răni, devenită rușine între popóre,

(1) Veđi aceste *Epifonemate* în *Cronicariū greci*, p. 230—258.

sub jugul și tirănia altor nēmuri, în genuchî rōgă pe fiii sēi să-î vină într'ajutor, spre câștigarea situațiunii sale cele strălucite de mai înainte.

«Da, plângēnd, îmi ȃice nefericita: Până cānd să suferim? Până cānd să fim tiranisiți? Până cānd un barbar Otoman să se îmbuibezze și să se desfăteze în avutul nostru, cu femeile nōstre, cu sāngele nostru propriu? Iată timp potrivit ca să se scuture acest blestemat jug și sclăvia nōstră! Iată împrejurare favorabilă ca să redobāndim aceea ce am fost odiniōră. Iată, în sfirșit, situațiune potrivită spre a dovedi că noi Grecii încă trăim și că nu suntem în neputință ca să recāștigăm în scurt timp gloria nōstră cea din început.

«Este de ajuns numai voința nōstră ca să se realizeze cele nerealizate și ca scopul nostru să iea reușita dorită. Nu vedeți, prea iubiți fii ai mei, Regatul Franciei, cunoscut nouē tuturor? Nu mă întind spre a vē vorbi public pentru lucrurile vechi și neexistente; în timpurile nōstre a avut loc un ast-fel de fapt. Exemplul este de ajuns ca să ne dovedescă câtă putere are concursul și unirea unui popor. Dar pentru ce să alerg la țeri așa de îndepărtate și peste munți și să nu vē pun sub privire mica superioritate a Serbiei, care în așa de scurt timp a ajuns să ciuntescă tirănia, care schingiuesce și pe nenorocita Grecia, și acum lucește admirată ca autonomă? Numai acesta de se va consideră, plin de rușine trebuie să se entusiasmeze neamul nostru cel filotim. Intru cât datorim noi Greciei și dăm superioritatea Sirbilor? Pentru învățatura lor ôre? La mulțimea lor numerică? orî la marele lor bogății? Nu, nu, pentru nici una din acestea de sigur. Pentru că în genere ne lăudăm că suntem superiori lor.

«De aceea, prea iubiții mei fii, dacă există în poporul nostru însădită vre-o scānteie de iubire pentru nenorocita sclavă Grecia, mama nōstră, dacă aveți dragostea de a fi liberi, și nu sub ijugul tiran, unde nu respiră alt decât nimicirea vōstră înșivē, dacă în sfirșit vē iubiți pe voi înșivē, însuflețiți-vē de acēstă împrejurare, care este singura pentru reînălțarea vōstră proprie, alergați cu toții, bărbați, femei, mici și mari, tineri și bătrāni, fie-care să depună ajutorul sēu putincios. Cel voinic să se armeze cu armătura sa, cel bogat contribuescă cu banii sēi, iar cel sărac să dea banul vēduvei, cum ȃice Evanghelia, altul să procure o parte din cele de trebuință expedițiunii nōstre și care dintr'aceștia este lipsit să contribuiască și el cu rugăciunile sale din inimă pentru buna nōstră restabilire. Acest mic corp al Grecilor, ce acum își iea ființa, alt scop în mișcarea lui nu nutrește, ci numai și numai voința de libertate a patriei nōstre sclavă, incredințându-vē prin jurāmînt că nu în deșert se vor face aceste contribuțiuni din partea vōstră. În scurt timp se va arătă și fructul de așa fel, după cum vi-l fāgăduesce zelul vostru. În sfirșit, orî-ce mers ar luă lucrurile, este de ajuns numai mulțumirea consciinței fie-căruia că a contribuit pentru patrie cu ceea ce a putut.

«La 3 Maiū, anul 1807, în Bucuresci.

«Din partea poporului Grec și a mumei noastre Ellada se subscie conducătorul lor și gradele militare de sub el.

«(Subscriși) Nicolae Pangal, Constantin Manu, Carl Serviū.

«Casierul tainic a aceluiași corp: Chiriță Poliandriu. (S'a trecut în condică, fila 115, originalul în grecesce).»

Aceste idei de renaștere, de revendicarea drepturilor unui popor ce zace sub tirănia altuia, de nedreptatea ce se face de cel mai puternic față de cel mai mic și mai slab, au mișcat și sufletul călugărului nostru Naum, privind cu indignare cum o mână de intriganți abili, sub scutul Stambulului, ținea încătușat și desbinat pe un popor întreg secole, în sclăvia și în umilința cea mai înjositoare. Acestea l'au făcut pe Naum să descrie cu atâta rîvnă de neam și foc patriotic starea țărilor prin *Epifonematele* sale.

Acastă lucrare originală a lui Naum n'ar fi putut să fie publicată pe atunci, pentru ideile patriotice cuprinse în ea, cu tôte că Naum dedică acastă scriere a sa Domnului Fanariot Alexandru Constantin Moruzi-Voevod. (1)

Din anul 1808 ne-a rămas o altă lucrare a sa, curat literară, intitulată : *Φράσεων Ἑλληνικῶν ἑβδομήκοντα*, Șepte-deci de frase elenice. (2) Ceea ce însemnă că se ocupă serios cu studiul limbei vechi grecesci.

Tot după reîntorcerea sa din Transilvania, fiind timpurile mai liniștite, urmăze și la cursurile Academiei Domnesci din Bucuresci, unde își înmulțesce cunoscințele sale literare și științifice și de unde mai ales se făuresce în ideile naționale și simțemintul către patrie. Pe timpul seii profesau în Academia Domnescă vestiții erudiți și mari patrioți greci, ca Lambru Fotiade, Constantin Ioan Filosoful, Vardalah, călugărul Duca etc. Iată ce ne spune Naum despre ei :

«Ρέουσι οὖν πάντοθεν οἱ τῶν χαρισμάτων ποταμοὶ τῆς σοφίας. Πόθεν δῆλον; Κατὰ τὸν φιλοσοφονζῆλον τοῦ Θεοφρουρήτου Ἰψους ἡμῶν, ἀκονόμευσεν ὁ Θεὸς ἄνδρας ἀξίους καὶ ἐπιστημονικούς, τοὺς σοφολογιωτάτους φημι Λάμπρον Φωτιάδην καὶ Κωνσταντῖνον Ἰωαννοῦ, καύχημα ἀμφοτέρους Ἰωαννίνων, οὓς ἅπασα ἡ Βλαχία ἐπιγινώσκει κορυφαίους καθηγητὰς τῆς ἐν ταῦθα πανδήμου τοῦ Βυκουρεστίου σχολῆς, ταῖς τῶν μουσῶν χάρεσι καταγλαΐζοντας αὐτήν καὶ τὸ φῶς τῆς ἀγαθῆς παιδείας, ὡς ἄλλον Ἥλιον, πᾶσι προθύμως παρατείνοντας, ὧν ἐγὼ προτόπρειρος μαθητῆς, εἰ καὶ οὐκ ἀξίω κληθῆναι, ἀλλ' εἰ καταχρηστικῶς, ὡς ἀκρατῆς ἐν βραχὺ καιρῷ. Πολλὴν δὲ χάριν ἔχω τῷ Θεῷ εἰς τοσοῦτον ὀνομάζεσθαι, οἰδῶς ὅτι καὶ ὁ τοῖς ὀλίγοις εὐχαριστοῦμενος ἔστιν εὐτυχῆς καὶ ἡσυχος.» (3)

(1) Veđi analiza manuscriptului No. II.

(2) Manuscriptul No. IV.

(3) Veđi analiza manuscriptului No. IX.

«Curg de pretutindenea riurile de daruri ale înțelepciunii. De unde se vede acésta? Prin zelul înțelept al păzitei de Dumnezeu Înălțimii Vóstre, a economisit Dumnezeu bărbați vrednici, ómeni de sciință, pe prea învățații, dice, Lambru Fotiade și Constantin Ioan, ambii fala Ioaninei, pe cari tótă Valachia îi recunósce ca pe profesorii corifei ai școlei universitare de aicea din Bucuresci, infrumusețând-o cu grațiile muselor și răspândind lumina adevăratei instrucțiuni, ca un alt sóre, tuturor cu bună voință, cărora am fost și eu ucenic începător.»

După ce Naum și-a îmbogățit mintea cu nouă cunoscințe, s'a hotărît a lucra în direcțiunea națională românească, cu totul opusă scopurilor școlei grecesci, adică: După cum profesorii școlei grecesci înflăcărau și aprindeau zelul și focul sacru în inima studenților lor Greci, în prelegerile ce le țineau în Academia bucurescenă, tot așa și-a propus să facă și Naum, predând la școlarii lui Români carte românească și grecească. Eră și natural ca Românii cărturarî să aplice teoriile patriotice, pe cari dascălii Greci le răspândiau între studenții lor, să le aplice dice în folosul națiunii lor, care de atâta timp suferia împilată de înriurirea fanariotă. Iată un exemplu de modul entusiast cu care-și făceau prelegerile lor profesorii Școlei Domnesci din Bucuresci, pe la 1820.

La 1815, Gheorghie Ghenadie, renumit literat, eră profesor în Bucuresci sub direcțiunea lui Neofit Duca. Ghenadie a trecut pentru un timp profesor la Odesa, apoi adus iarăși în Bucuresci de către Domnitorul Alexandru Suțu, Ghenadie, dice, sciind că se apropie timpul hotărît când trebuie să se începă revoluțiunea Grecilor, în lecțiunile lui din școlă neîncetat înflăcăra, aprindea și ațîța simțemintele patriotice în tinerimea studioasă, împreună cu Duca, Vardalah, Clonari și alții.

Un ucenic a lui Ghenadie iată cum ne descrie modul expunerilor lecțiunilor profesorului său în clase:

«Mi-l amintesc, dice ucenicul său, când în școlă publică din Bucuresci, în auđul mulțimii nenumărate, la care erau prezenți și fiii Domnitorului, propunând pe Isocrat în Panegiricul său, sărbătorind strălucirea și reputațiunea mare a vechei Athene, s'a simțit cu totul transportat și ca cuprins de delir, de acele mari figuri, și, poruncind a se închide ușa clasei, a început prin cuvinte pline de foc, expunând cât de mare a fost Elada, învățătórea și coróna popórelor, pe când strălucia sórele libertății în ea, și cum a ajuns de risul popórelor și disprețuită, de când a cădút sub jugul sclăviei. Și întru atâta s'a mișcat descriind speranța glorioasă, care pe atunci se considera ca o crimă, în cât vocea lui a fost întreruptă prin lacrimi; iar entuziasmul tinerilor săi ascultători, ridicat la cel mai înalt grad, a erupt în aplause detunătóre.»

(1) Consultă *Νεοελληνική Φιλολογία* de K. N. Σάθου, Atena 1868, p. 721.

Nu erà numai Ghenadie care predicà revolta contra Turcilor; ci toți profesorii Academiei, dintre cari unii aũ fost înrolați chiar în corpul sacru *ἱερόν λόγον*. Se puteà să se abție de la răspândirea Eteriei Neofet Duca, care erà și președintele Comitetului eterist? Dar Vardalah, om plin de erudițiune? Ce să mai ȋc despre Lambru Fotiade, cea mai mare capacitate literarã a timpului?

Cum se puteà ca un Român, aũdindu-ı, să nu se folosescã de ocaziune și să nu se gândescã cât este el de înjosit sub stãpânirea fanariotã? Cum puteà un Naum să nu se indigneze, cunoscându-le tóte ascunsurile și scopurile lor dãunãtore noue?

De aceea și Naum a început a le povestì școlarilor sãi Români originea nobilã a nẽmului lor, însemnãtatea numelui de Român din trecutul nostru, vitejia strãbunilor, a le vorbi de Ștefan și Michaiu și a deplãnge cu lacrãmi de sânge starea nenorocitã a neamului românesc, suferind secole jugul strãin. A început a îndemnã pe Români la unire, la lucrul sfint al eliberãrii țerii lor de sub robia turco-fanariotã. Iatã un exemplu:

«De n'ar fi cã Domnul erã între noi, când s'aũ ridicat ómenii asupra nóstrã, iatã, de vii ne-ar fi înghițit pre noi. Iatã a trecut sufletul nostru apa cea fãrã stare (stavilã)».

Acest moto e luat din Sf. Scripturã; apoi continuã mai departe, spunẽnd între altele:

«Și din alte limbı aũ nãvãlit asupra nóstrã; mai ales Tãtarii adese bãntuiaũ patria nóstrã românescã, în care vremi îndatã proftaxã (sosiã) ajutorul cel de sus, ridicãnd Dumneđeu viteji din nẽmul Romãnilor, în cât unul singur îndrãșniã să intre cu sabia între patru sute și între cinci sute de vrãjmași. Unii ca aceștia aũ eșit din Calomfiresci și din Cãplesci, din Buzesci și din Floresci, prin cari Dumneđeu aũ pãzit aceste doue domniı, a Valachiei și a Moldovei, ca pe doi stãlpi ai pravoslaviei, cu tótã ˆslobođenia care vød ochii noștri în politile și în bisericile și în ținutul acestor patrii....» (1)

Din aceste rindurı cetitorul strãvede cã Naum face alusiune la starea nenorocitã a țerii sale și îndemnã pe Români a-și revendicã drepturile încãlcate, amintindu-le vechia lor vitejie. El nu puteà să se ridice fãțiș contra Grecilor fanariotı, pentru cã sórta ce-l așteptã erã surgunul într'o mãnãstire orı peste Dunãre, cum aũ suferit fórte mulți din boerii acestui timp, mai ales, dintre Vãcãresci, poetul satiric Alexandru Vãcãrescoglu. (2)

(1) Manuscriptul citat *Κόδιξ οικιακός μου*.

(2) *Biserica Ortodoxã*, XXI, 1897—1898, p. 322.

Naum, în cariera sa spinosă de dascăl privat, câștigându-și pâinea zilnică, tot ce-î prisosiă cheltuiă pe cărți își ajută familia și făcea și alte fapte bune, ajutând pe copiii săraci. Încă de pe la 1814 îl vedem că studiază cu punere, atât cărți clasice, Sf. Părinți, cât și mai ales cărți istorice privitoare la neamul său. Metoda lui de studiu era: a-și face extracte din tot ceea ce cetia, pe cari extracte le scria spre amintirea sa. De felul acestor resumate sunt mai toate manuscriptele ce ne-au rămas de la Naum, afară de cele ce cuprind materiale și documente istorice relative la Români. Notele sêle sunt toate aprôpe scrise în grecesce. Naum se interesă de a cunoșce și a fi în curent cu tot ce se petrecea în lumea mare, mai ales cea românească. Așa, intervine la Mitropolitul țerii ca imprimatele bisericesci ritualistice din Transilvania să fie cu multă rezervă primite între Români din Principate, pentru că ar cuprinde, ȕice, unele lucruri străine Bisericii ortodoxe. El propune să se trimită secret doi trei ómeni culți din Transilvania la Bucuresci «și așa, întilnindu-se cu mine, să aducă semn de încredințare de la domnul Molnar, scrisóre cum că aceștia sunt și credincioși patriei și iubitori de patrie și impodobiți cu învățatură în limba latină și de neam firesce Daci și peste tot pravoslavnicii adevărați, ca și eu desăvîrșit să mă încredințez lor și să le descopăr prin viu glas cele ce prin condei nu pot să le arăt.» (1)

Cetise Naum cu multă sete scrierile lui Petru Maior: *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*, și în cele ce nu-î convenia își făcea reflexiunile sale; dar cartea lui Petru Maior îl mână silit pe Naum a admite că noi Români din present nu suntem «nici curat Români, nici Valachî, ci chiar și'ntr'adevăr și firesce Dachî, însă amestecați cu sânge râmlenesc și elinesc, dupre mărturia pisanilor patriei, din care amestecare s'au născut această nouă limbă a Dachilor care o întrebuițăm și cu care ne slujim și noi, păstrând într'aceeași și firesci dachicesci nenumărate cuvinte...» Naum susține că elementul slavon în limba noastră este venit din vechime de la Leși-Poloni și că noi n'avem nimic rusesc în limbă, de nu câte-va cuvinte cu totul posterioare. El, cunoscând mersul politic al Românilor de pretutindenea și observând abuzurile fără margini ce se petreceau în Principate între anii 1810 până la 1816, indignat în sufletul său că totul era o venalitate-pecupeție, vîndându-se ca la mezat toate slujbele, titlurile, onorurile etc., descrie cu mîhnire adîncă către un prietin al său, boerul Silvestru Filitis, starea nenorocită a patriei sale Valachia. Intre altele ȕice:

(1) Manuscriptul Σμειώσεις ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰοβ.

«Ce vedem și la noi? pe unii că-și cumpără caftanele, pe alții slujbele, pe alții protecția domnescă și așa mai departe, isprăvnicaturile, polcovnicaturile, căpitănaturile, vătăjiile de plaiuri și zapciaturile de plăși. Ce urmază din acestea? Greutăți peste greutăți, poveri peste poveri, siluirii, nedreptăți, jafuri, pustiiri. Semnul cel adevărat al acestora sunt cei ce stau ținuiți în mijlocul pieței! O, nenorocire! O, nelegiuire! Din pricina acesta suferă totă obștimea, tagma bisericescă ca și cea politicescă, districtele, mahalalele, localitățile, țera...» (1)

Fiind-că Naum eră cam limbut de firea lui, cum se dicea pe atunci, orî că spunea adevărul, care nu plăcea guvernanților străini ai acestor Principate, a fost pus la index și nici a mai putut înainta în vre-o treptă orî rang bisericesc în ierarchia țerii, în totă viața sa.

Nu-mi explic cum Constandie, Episcopul de Buzău, chirotonindu-l ieromonach, i-a dat tot atunci și rangul de protosinghel; póte pentru că eră profesor la școla episcopală.

Tot Naum ne spune și cauza adevărată, dicënd că «din vreme în vreme atâta s'au schimbat cele vechi bune obiceiuri ale patriei, în cât se vindeă pe bani tot felul de cuviințe și de laudă și de vrednicie și de cinste și de chivernisélă și de alegere și de dreptate. Așa că eu, împreună cu alții, fiî ai patriei, am rămas la spatele unor cumpărători ca aceștia...» (2) N'avea bani Naum, ca să dea celor influenți pe atunci spre a se înălța și el la vre-un episcopat, ca Grecii, ce ne stăpâniau averile mănăstiresci duse închinat!

Pe la 1818 Naum eră profesor la Ploesci în o școlă formată de el, numită *Panaghia*, și în care, la un examen public, a ținut o cuvîntare asupra stării Românilor și a originii lor, de o mare însemnătate pe atunci și în care ajunge la aceste patru puncte, ce-s un prognostic al timpurilor orî întâmplărilor din 1821. Iată acele puncte:

I. Că poporul nostru al Dachilor este o amestecătură cu Latini și Grecii. (Naum înțelege pe Grecii colonisați în Italia și din cari au venit și în Dacia ca coloniști, în timpul lui Traian.)

II. Că după cum pe Faraon nu l'au cumiñit cele de ce pedepse și a ajuns în fundul Mării Roșii, de asemenea și pe Dachii nu i-au cumiñit întâiele prefaceri orî schimbări de localități, iar după Regat au ajuns să-și pèrdă și propriile lor egemonii (fiind adecă guvernați de străini).

III. Că precum totă Iliada lui Omer are în vedere unirea Grecilor, iar Grecii, din potrivă lucrând, prin răsbóiele civile, s'au sfărămat între

(1) Manuscriptul citat mai sus.

(2) Manuscriptul Κωδὶξ οὐκιστὸς μω.

= e 112060 =

ei, de asemenea și Dachii, nepădînd unirea între ei, în multe aŭ ajuns rēmășiți de ale nēmului și patriei.

IV. Că precum Tătarii aŭ fost nimiciți de către strămoșii noștri Dachii din Moldo-Vlachia, asemenea fie-care în propria sa patrie trebuie să-și arate vitejiile sale, curățînd, de-î posibil, ciulinii sēi. (1)

Din anul 1819 ne-a mai rēmăas de la el un manuscript numit Σχολειον β, Șcōla a doua. Cartea o dedică patriei Dacilor, iar Naum se numesce Dac, în opozițiune cu Grecii ce se preparau de Zaveră ori Eterie și cari se numiau între ei cu mîndrie "Ανδρες Έλληνες, Bărbați Elinii. De aceea Naum nu s'a numit Vlach ori Valach, care în grecesce în sēmna om prost, de rînd, mărginit; ci Dac.

Naum Rîmnicēnu presimțiā mișcarea Eteriștilor și pregătirile lor, sciā că centrul de activitate pentru a inițiā pe Grecii în ideile Eteriei erau Bucureșcii și că șeful ori președintele acelei societăți secrete erā profesorul călugăr Duca din Academia Domnēsca. Prevēdēnd ceea ce erā să se întîmple în Principate, făuresce douē tractate, în cari descrie în colorile cele mai naturale ori reale situațiunea Valachiei, din tōte punctele de vedere, politic, religios, moral, economic, administrativ și judiciar, și conchide că prin Grecii fanarioți ni s'aŭ apēsāt și înădușit simțemintele națiionale, ni s'aŭ corupt și sufletul și trupul, devenind noi, din stăpāni, sclavi ai nemernicilor adāpostiți la noi; că totul este la Romāni o precupețiire, totul putred. Acēsā situațiune o expune în douē epistole, una ca scrisā de un Moldovean către un Muntean, descriindu-î ce se petrece în Valachia, alta de un Muntean, rēspundēdu-î și expunēdu-î că mai grōznice și mai înfricoșate sunt lucrurile în Muntenia. Dacă Naum Rîmnicēnul n'ar fi scris decāt numai aceste douē epistole, încā tot ar meritā ca numele lui să figureze printre scriitorii noștri romāni. (2) Daŭ aici numai un tablou din cele multe pe cari ni le represintā Naum :

Scrisōrea Moldoveanului cātrā un boer Muntean.

«Frățēsca îmbrățișare.

«*Moldoveanul.* Intr'adins iți povestesc cā, întorcēndu-mē din cālētoria ce făcusem cātre părțile Țarigradului, m'am zābovit cātā-va vreme în

(1) Manuscriptul Προκαίδητα γραμματικῆς κατ' ἐρωταπόκρισιν, Propedia gramaticeii prin întrebări și rēspunsuri.

(2) Aceste epistole aŭ fost publicate de mine în *Biserica Ortodoxā*. Originalele se păstrēzā în Academia Romānā, manuscriptul No. 322, f. 154—163 și 182—209. Veđi și analiza manuscriptului.

oraşul Bucurescilor, carele este cel mai de frunte oraş al Țării-Românești. Acolo mi s'au întâmplat să umblu pe la multe părți cu luare aminte într'adins, pentru ca să mă încredințez de cele ce aușisem pentru oraşul acesta și pentru locuitorii țării. Am cercetat pravilele acestui popor, am luat aminte la chipul ocârmuirii Bisericii, la mijlocele stăpânirii Domnului, la caracterul boerilor celor mari ai țării, la întocmirea oraşului și de obște la viețuirea celor-lalți locuitori. Intre acestea am legat strîmtă cunoscință și prieteșug cu Mitropolitul țării, cu unul din sftnicii Voevodului, cu un negușitor, cu un plugar și cu un Căpitan de Arnăuți, cari erau întrebuițați pentru paza oraşului....»

După ce expune forțe clar și patetic nenorocirea țării, după relațiunile și informațiunile ce a căpătat acest Moldovean anonim de la reprezentanții acestor autorități, a rămas ca în extas și nedumerire de abusurile ce a aușit că se săvîrșiau înainte de începerea Eteriei orî Zaveriei. Atunci, spre a pricepe în fond planul șefilor eteriști, merge și la președintele comitetului Eteriei, Chir Neofet Duca, profesor și director al Academiei Domnescei, de la care se informeză de tot planul diabolic al Eteriștilor. Iată acéști pericopă, care arată, în esență, sdrobirea și nimicirea némului nostru proiectată de Eteriști.

«*Duca*: Dar pentru că-mi ești bun simpatriot și prietin de aprópe și mai virtos fiind-că Prea Sf. Sa Părintele Mitropolitul țării mi-a șis că, de vei veni la mine și de te voi vedé că ești rîvnitor al némului nostru, mai întâi să te fac a fi și tu unul din noi, adecă de un cuget, și apoi, nu numai să-ți dau răspuns la întrebarea ce-mi făcuși, ci și alte multe taine să-ți arăt. Ci dar, de pohtesci, fă mai întâi sfint jurămînt, întru numele Dumneșeului Marte, că vei fi credincios, tainic și împreună lucrător, și apoi vei dobândi ceea ce doresci și ceea ce-ți va fi de folos ție în parte și némului nostru de obște.

«*Moldoveanul*. Atunci aușind eș numele acestui, străin mie, Dumneșeu și, socotindu-l de nimic, precum și este, am săvîrșit jurămîntul cu mâinile pe altarul lui Aris — Marte (Ἀρης, pe care altar îl aveă Chir Neofet într'o cămărușă a sa tăinuită) și m'am legat cu făgăduință că voi fi tainic întru tóte, Grec întru adevăr și de o potrivă cu toți Grecii; și a început a-mi dice așa:

«*Duca*: De vreme ce te-ai jurat că vei păzi taina ce-ți voi spune, să șcii că, de cum va eși vorbă destăinuitóre de la tine și vor simți Români cugetul nostru, negreșit vei fi ucis de noi pe taină. Eș îi dic:

«*Moldoveanul*: Așa să fie; iar el îmi dice, ascultă:

«*Duca*: Pricina că nu veși nici un Român în școala elinésă este acésta, eș nu voese să mă port după politica cea veche a rēposatului Lambru, carele, ca un nerod și becisnic, a învățat pe cei mai mulți din nobili Români; ci, privind la interesul nostru, mesteșugesc chipuri politicesce de nu-și orînduesc

boerii români pe copiii lor să învețe aici în școlă; întâiu pentru ca nu cum-va să se lumineze acest neam desăvîrșit; al doilea, pentru ca nu cum-va, fiind ei între ai noștri, să afle uneltirile noastre; și al treilea, pentru ca să avem noi știință de toate câte se vorbesc și se lucrăză prin casele lor și mai virtos pentru ca să aflăm toate ascunsurile.

«Drept acea mă silesc din toate chipurile, scot câte un ucenic din Grecii noștri mai împodobit cu știință și-l orînduiesc dascăl la vre-o casă boerescă pentru cuvintele cari îți spusei. Și așa mai prin toate casele boerilor români sunt asemenea *pânditori*, sub mască de învățători, ucenici de ai mei, cari sunt porunciți ca, pe de o parte, învățând copiii lor să *pândescă*, iar pe de alta să fie gata la arme, ca în vreme să se arate vrednici strănepoți ai slăviților acelor bărbați. Acesta este deslușirea întrebării ce-mi făcuși. Dar pentru jurămîntul ce l'ai făcut în numele Dumnezeului nostru Ἄρχς și după vorba ce am luat cu părintele Mitropolitul nostru pentru tine, iată-ți arăt acestea: Câtă-va vreme este de când noi Grecii, *rivnind*, am hotarît să însineșim această Țeră-Românescă pe sēma noastră și s'o stăpānim desăvîrșit și s'o numim *Νέαν Γραζία*. Complotul acesta se lucrăză foarte tainic de cei mai mari și mai învățați ai noștri; și fieș-carele, de la cel mai mare și până la cel mai mic trup, carele pōrtă într'însul suflet de Grec, a pus la casa acestui complot mulțime de bani pentru cumpērătōrea celor trebuincioase rāsboiului; și fieș-carele au adus aicea din țera noastră mulțime de omeni Greci, dintre cari unii s'au făcut neguțători până la vremea îndemnării noastre, alții arnăuți, alții egumeni, alții boeri, alții școlari și alții șed pāndind numai și māncānd lēfa noastră, în cât mai s'au umplut Țera-Romānescă, și spre înmulțirea trebuinciosului capital am aflat destule mijlōce să stringem bani, cānd cu numirea pentru facerea vre-unei mānāstiri la cutare loc, cānd pentru tipārirea cutarei cărți, cānd pentru ajutorul cutāruia spital, cānd pentru împiciorogarea cutarei familii scāpātate, cānd pentru māritișul cutarei fete sārace, cānd pentru desrobirea cātor-va creștini cari au cāduț în mānile Agarenilor, pentru alcātuirea cutarei școle, și mai virtos prin marafetul cālugarilor greci, cari umblā în tōtā Serbia, Bulgaria, Moldova și până aici cu mōște și strīng bani, afarā de un factufec ce se dau de la visteria țerii cu deosebite pricinuiri și afarā de sirmāiaua ce am avut-o fieș-carele și am pus-o la cassa Eteriei, și nādājduim cā peste puținā vreme vom sāvīrși socotēla noastră pe deplin.

«*Moldoveanul*. Atunci prefācēndu-mē eu cā am dohāndit destulā plācere și bucurie pentru acēta, i-am poffit bunā norocire și i-am đis: Rogu-te, am înțeles ceea ce ai spus și m'am veselit. Vēd însă cā nu are asemēnare nici potrivire adunarea Grecilor noștri de aici cu locuitorii Romāni ai țerii, fiind prea mulți pe lāngā suma omenilor noștri; apoi acēta cum s'o putē sāvīrși? Iar numitul imi đice:

«*Duca*: Prea bine, și ascultā: tertipul este întocmit la vremea îndemnării noastre, care va fi la điaua hotārītā, este sā se scōle cu arme aici în Bucuresci mulțimea arnăuților noștri, sistema dascālilor greci, adunarea școla-

rilor tembeli de pe la cafenele și toți Grecii sub masca de călugări, de boeri, de negustori și altele și să ucidă pe totă boerimea și pe toți Români cu stare bună; și așa, răpindu-le bunurile și averile lor, să dăm foc Bucureșilor și să ne retragem către munte. Asemenea și grecimea pe care am presărat-o prin toate județele, adevă călugării greci, arnăuții, boerenașii, arendașii, simigii și tot Grecul, sunt porunciți ca, în ceasul ce vor auzi rebelia aici în Bucuresci, să începă și ei prin județe, asemenea lucrând precum și noi; apoi dacă vor perî boerii țerii și toți cei mari ai Românilor, socotesci că vom avé vr'o propiște?

«Pe aceștia să-î vedem noi isprăviți, pentru că aceștia pot să năvălescă la sprijinirea învecinatele Puteri, și să-î ocrotescă; iar pe Români cei proști îi avem în mână și vom fi vrednici numelui care îl purtăm.

«*Moldoveanul*. L'am întrebat pentru soroc, când va fi, și mi-a ȓis:

«*Duca*: că nu este hotărit până acum.

«*Moldoveanul*. Și iar i-am ȓis: Dascăle! la mare mirare mă aflu, cum boerii și Români cei mai de frunte nu simt acéstă rēutate, care pentru dînșii se gătesce? Și-mi ȓise:

«*Duca*: Ticăloșii!!! Dar nu veȓi cum s'aũ fermecat, nesciind ce fac, se hulesc între dînșii? nu-î veȓi în ce stare aũ ajuns? Apoi de la asemenea bărbați rēsvrătiți și nedoritori de ai lor, ce pôte așteptă cine-va? Lasă-î că dorm!! și vor dormi în veci!» (1)

Cum vedem, aci este vorba nici măi mult nici măi puțin decât de o junghiere a tot ce-î cult și nobil în Bucuresci și în totă Muntenia; se urziă o Vesperină siciliană sau un Saint-Barthélemy.

Așă plănuiaũ bunii noștri óspeți pentru cari atâta am contribuit timp de măi multe secole spre a-și puté susține vieța, iar granițele țerii le aũ fost vecinic deschise.

Asta-î recunoștința celor adăpostiți de necaz și de dureri? Proviđența a făcut că planurile lor aũ căduț!

Că faptul proiectat de Eteriști eră o realitate și că, dacă n'a avut loc acea ucidere orî măcel în Bucuresci, după părerea mea, nu se datoresce decât vrajbei introduse între Tudor Vladimirescu și Eteriști, acésta ne-o dovedesce în cât-va și Naum într'o Predoslovie ce a făcut la o carte a unui prieten, după rugăciunea sa. Iată ce ne spune:

«... Cuvintul se apropie acum de starea nóstră în care ne aflăm și-mi veȓi da iertăciune, fiind-că aduc posomorire și întristare, sgândărind ranele ce le avem pe spinare, dar însă silit sunt a grăi, aflându-mă și eũ tot întru aceeași osindă și cuprins de durere ca un patriot, că dóră și cu adincul tinguirii mele, dimpreună cu a tótei obștii, dumneȓeescă Pronie va bine-voi

(1) *Biserica ortodoxă*, 1889—90, p. 167. Manuscriptul No. 322 Acad. Rom.

a luà vre-un mijloc de deșteptare între noi. Dormim, fraților, dormim . . . și cu tóte că se dice că somnul este o cercare a morții, dar la noi somnul acesta de mulți ani ne aduce mórte cu adevărat. A dormit cei 7 cuconi din Efes ani 372, de la Impăratul Dechie al Rîmului pînă la împărăția lui Teodosie celui Mic în Țarigrad, dar aceia, dormind, nu și-au pierdut ființa; iar somnul nostru aprópe a fost să ne ridice cu totul și acea ticălosă ființă ce ne-a mai rămas, de nu ar fi apucat drépta judecată a marelui Dumneđeú să arunce pe gonacii noștri chiar în cursele lor, ce le întinsese pentru noi, ca să neștérgă pomenirea de pe fața pămîntului. Noi astă dată am ajuns a fi un neam rătăcit și un norod amăgit și cel mai ticălos, suntem puși în rěspîntie, ca să ne smulgă și să ne neçinstěscă verí-ce călětor, și pentru că din nenorocire ne aflăm sub jugul asiaticesc, suntem cuprinși și de dobitocie asiatică, lipsiți cu totul de învățatură și de alte sciințe trebuincioșe și folositoare

«Care dar este pricina scăderii nóstre și de atâta de vrednică de jale ticăloșie? Inșine noi. Pentru că n'am lucrat nici odinióră datoriile nóstre, ce s'au dis mai sus, ci s'au întemeiat între noi cu statornicie mîndria, zavistia, lăcomia și uriciunea între frați, cari au adus tótă dărăpănarea patriei nóstre și au dat loc străinilor să se folosěscă cu stînjinirea nóstră. Nu ne-am deșteptat să ne apěrăm de ceia ce ne-au voit și ne-au lucrat peirea; și cu tóte că am fost în lipsă de luminări, de învățaturi și de sciințe, dar discutarea duhului cea firěscă, hărăzită neamului românesc, eră îndestul să ne deștepte, de n'am fi fost nărăviți de patimi și zavistii între noi; și am căleat și acest dar al firii, ce putea să ne aducă mult folos. S'a depărtat Dumneđeú, pentru că noi ne-am depărtat de dînsul. Nici odată nu l'am chemat într'ajutor cu mijlócele deselor datorií, de aceea ne-au cuprins necazurile . . .

«Fraților, ce așteptăm? se vede că nimic alt fără numai grópa în care să fim aruncați, pentru ca să ni se ștérgă de tot pomenirea! Până este lumină să ne grijim întru acéstă lumină pentru folosurile patriei nóstre, ca să nu ne cuprindă pe noi întunerecul desnădejduirii. Români suntem fraților, cu bună sémă și cu bună dovadă, istoriile ne adevereză și tóte neamurile Europei ne cunosc. Neamul nostru a fost vestit, pentru ce să nu ne cunóscem noi evghenia neamului nostru? Nu este minune căci am căđut din slava și din cinstea nóstră, pentru că multe neamuri după vremi au căđut; ci este minune cum de suferim să rămănem căđuți și să ne pierdem cu totul, neavěnd mijlóce a ne ridică dintr'acéstă cădere, desmeticindu-ne dintr'acéstă amăgire și a ne dobândi ființa nóstră?!» (1)

Pentru a se înțelege mai bine scopul comitetului secret al Eteriștilor, că adecă voiaú să ucidă, să jefuiască și să dea foc Bucurescilor și apoi să devină stăpâni pe Valachia, aduc aci o pericopă din *Istoria Zaveriei*, scrisă în grecesce de Naum. Intre altele iată ce dice:

«Indată ce a sosit scirea că Ipsilante a căleat pe pămîntul Valachiei și se

(1) Academia Română, manuscript No. 322, p. 219 c.t.

apropie de Mizil, districtul Săcuenii, jefuind și desbrăcând tot ce-î eșia înainte, și că Tudor se apropie de București, atunci și boerii desnădăjduiți, cari erau îngreuiți de bătrânețe, de bóle trupesci și cu greutate de familii, au fost nevoiți să fugă, suferind rău prin trecerea munților greu de parcurs, în lăuntru Austriei, ca să nu cadă jertfă miserabilă a răutății răsvrătitorilor. Caimacamiu Domnului Calimach au fugit peste Dunăre. Consulul Rosiei Pinis, după ce a dus răul la sfârșit, după cum doriă, a fugit și el împreună cu dragomanul său, Gheorghe Moraitul, în pământul Austriei. A rămas în București Mitropolitul cu Episcopul de Argeș, cu cel de Buzău și cu trei dintre boerii mari, mai tineri și mai ușor de fugit, fără familii, adecă Marele Dvornic Grigorie Bălenu, Dvornicul Gheorghe Slătinenu și Logofetul Alexandru Filipescu. Toți aceștia, fiind și mari la suflet și cu mai mult zel pentru patria lor, încurajați mai ales de prezența și tăria de caracter a înțeleptului și curajosului lor arhierie și archiepiscop, s'au sfătuit și s'au unit toți într'o gândire și în același scop laudabil, adecă să aștepte venirea lui Tudor cu hotărîre, sau să-și primejduiască viața lor pentru iubirea patriei lor, sau să reușească a-l atrage pe Tudor de la unirea cu Ipsilante și să-î pue pe amîndoi în luptă, în cât sau unul sau altul să se pîrșdă, sau și amîndoi, și să se mîntue Valachia de acastă ticălosă privescătoare a înfricoșatelor nenorociri, cari cu ajutorul a-tot-puternicului Dumneșeu, singurul sprijin al nevinovăției, au și realizat-o în puține zile.—La 17 Martie a sosit în București Tudor cu armata lui de panduri și și-a pus lagărul la mănăstirea Cotroceni, pe care l'a întărit cu șanțuri adînci și cu alte pregătiri de război. Mitropolitul împreună cu amintii boeri s'au dus spre întîmpinarea lui și din acea zi s'a început a-l trezi, spre a-și aminti că-î Român și că acel loc unde pradă este patria lui și că asta-î misiunea lui Ipsilante, și alte plîngerî ale neamului românesc. Acela se mișcă cu neamul său pentru a detrona pe Sultanul și pentru recăștigarea libertății Greciei, patria lui, după cum dovedesc proclamațiunile lui, și trecînd prin Moldova și Valachia, purtând înainte crucea, caută să nimicîscă tot neamul românesc. Iar noi n'avem acum nici o neînțelegere cu Pórta Otomană, ci numai ne plîngem că ni s'au desconsiderat prerogativele pămîntului și strigăm contra dinastiei grecesci, care a afamisit țera și a înjosit-o, după cum arată anaforalele sale trimise către Devlet prin Pașalele de pe malul Dunării. Decî, din ce pricină suferă acum pe Ipsilante sub ochii săi să jefuiască fără îndurare în genere tot avutul compatrioților săi Români? Și de ce nu socotesce necinste de a fi de acord și de a ușurî scopurile tălhăresci ale străinilor pentru sfărîmarea patriei lui, pe când are datoria de a i se împotrivi și de a lupta din tóte puterile contra acestor scelerați și dovediți vrăjmași ai neamului Românilor? Și de ce să nu-și vie în sine și să recunoscă că este înșelat de Ipsilante, și la urma urmei va puté să se primejduiască și el însuși, după ce Ipsilante își va realizî scopurile sale cu pornirile sale fanariotice ascunse? Iată tóte faptele lui Ipsilante strigă pe față prin proclamațiunile sêle. Acesta (Ipsilante) garantéază în scris din partea lui și a armatei sale siguranța per-

sónelor și a proprietăților locuitorilor Valachiei; iar de fapt nu-î pare rău nici chiar de poporul prost, ca să nu-l săcătuască până la óse!

«Acesta câte amenință cu îngâmfare, prin cuvinte suptile, să facă contra dinastiei turcesci, le săvîrșesece aicea asupra Românilor. Óre proclamațiunile lui nu le-a întrebuițat numai spre înșelăciune, ca să încurageze poporul să rămână în țără până va veni să-l jefuiască? Și ce óre ne împedică ca să credem că Ipsilante, prin recrutarea de puțini ómeni asemenea lui în cugetări deșarte, înfricoșituri numai pentru Români neînarmați, pe cari îi desbracă, nu va pute să trecă Dunărea, ca să se opue la o Împărăție cu putere, ci se va mulțumi să rămăe în Valachia, după ce o va curăți de Români? Și pentru ce puternica Împărăție, care are a veni în urmă (dacă-î adevărat), să ajungă să proteguiască Valachia cu Greci în ea, în locul Românilor, și să n'o sprijinască cu locuitorii săi, băștinași Români, după cum o cere dreptatea? Ce așteptă dar de nu vine ca să cunóscă această înfricoșată înșelăciune a vrăjmașilor și să ridice armele asupra scopurilor periculóse ale lui Ipsilante? S'ar păré că este cu neputință să-și închiuiască cine-va că acea puternică Împărăție, care se subserie Protecțórea Moldo-Vlachilor, să fi învățat pe Ipsilante ca să aducă sfărâmarea totală a acestor doué Provinciî. Cu aceste cuvinte sfătuitoare și îndemnătóre, cari nu sunt departe de adevăr, luptându-se bunul păstor cu boerii din jurul său, a deșteptat din buimăcire spiritul îngust al neînvețatului și grosolanului Tudor. A început și el să recunóscă mai lămurit lucrurile și s'a retras din asociația lui Ipsilante, revenind însă la alte cugetări mai înalte, că el ca localnic se cuvine să guverneze singur, ca neatârnat, în tótă întinderea Valachiei...»

După ce descrie Naum jafurile Eteriștilor în Bucuresci, și cari au trebuit să se retragă spre Tîrgoviște, arată câte nelegiurii au făptuit prin districte. Iată o pericopă, spre a ne convinge de nelegiuitele lor fapte:

«..... După aceea, împrăștiându-se blestemații de Albanezi în tótă întinderea acestui district Dîmbovița și în urmă în tóte districtele de munte, pe la orașe, sate și mănăstiri și pe la proprietățile boeresci, furau, prădau, ardeau, ómeni ucideau, bisericile sfinte le călcau, în genere tóte produsele de tot felul, pe unele le răpiau, pe altele le aruncau spre mîncare la porci, și acestea făcënd strigau: că grija și scopul și hotărîrea lor este nu ca să trecă Dunărea, ci ca să nimicéscă în de obște pe toți Români și să cuprindă ei țera Românilor, numind-o *Grecia Nouă*; iar numele de Valachia și Valachieni să nu se mai pomenéscă în veci. Acestea auđindu-le Tudor, a înțeles, cel greu de cap, în ce labirint greu de trecut se află. A cređut în cuvintele și sfaturile înțeleptului archiepăstor și ale boerilor patrioți din jurul său ca fórté adevărate, dar sciă bine că adecă în acel timp Ipsilante devenise mai puternic decăt el.....»

După ce Naum ne istorisește cum țera eră împărțită în două, partea despre munți eră în mâna Grecilor, iar cea de pe șes în mâna lui Tudor de-ocamdată, apoi spunându-ne ce s'a întâmplat și cu Tudor și cu Ipsilante, face următoarea reflexiune:

«.....Priviți, Români, Pronia dumnezească și vă spăimântați! Numai în trei luni acest lucru satanic a triumfat și s'a terminat. Eră necesar ca Valachia să fie pedepsită pentru păcatele sale, prin îngăduirea dumnezească. Vedeți însă cum Dumnezeu strivesce organele de pedepsă și vă veți convinge că Dumnezeu nu pôte fi luat în bătaie de joc și că cinstita cruce nu-și complace cu cei ce lucrază fără de legea; ea grăbește nimicirea lor.

O! Prea «Sfințite Stăpâne și prea nobili boeri, cari v'ați luptat lupta cea bună, cât vă dătoresce patria pentru zelul vostru cel generos în favoarea țerii! Neîndoios, zelul a fost virtutea vastră și Pronia dumnezească, primind ast-fel de jertfe ale vóstre, v'a inspirat și chipul înțelept cum să realizați desbinarea raporturilor dintre cei doi înfricoșați bărbați, pe cari îndemnul cel rău al Satanei îi unise spre pierderea a tot neamul românesc. Alt-fel pierderea și-ar fi ajuns sfârșitul ei. Iată cât de prea folositor lucru este și prea păstrător de existența neamului românesc, ca țera să aibă tot-deauna arhieru din neamul său și nici odată străin. Am văzut de fapt câte daune în deosebite timpuri și câte zguduiri a suferit țera de la Grecii arhieru. Aceștia ni-au răpit și documentele cele mai de trebuințe ale diferitelor prerogative localnice și altor instituțiuni obștesci din timpuri, cari au fost depuse în prea sfânta mitropolie spre păstrare, ca în un tezaur local și sigur, și ni le-au jefuit pismătariții și rău-voitori, pe cari bunuri răsbóiele și tractatele de pace ni le-au recunoscut. Óre ce s'ar fi întâmplat, dacă, din nenorocire, în această fatală împrejurare s'ar fi aflat un arhipăstor Grec? Și celor orbi este evident că fără nici o îndoială s'ar fi nimicit neamul românesc după proiectul lor satanic.» (1)

Rămâne dar dovedit, după Naum, că a existat un complot secret eterist cu scop de a ucide și jefui Bucurescii și apoi a-i da foc și a se retrage la munți și ast-fel a-și însineși lor Valachia, curățind-o de boerii mari și de proprietari avuți.

Să revenim acum la cestiunea noastră, urmărind firul vieții lui Naum Rîmnicénu.

De la Zaveră ori Eteria grécă, Naum, cu tóte că iubiă mult limba grécă, a început a fi vrăjmaș pe față tuturor pornirilor grecesci, în special contra adunării din jurul Domnitorului fanariot, pentru că a văzut cu ochii săi jafurile și nelegiuirile lor, batjocurile și depravațiunea

(1) Academia Română, manuscriptul No. 322; *Biserica ortodoxă*, No. 5 și 6 din 1899, traducerea din grecesce a *Eteriei* lui Naum.

Eteriștilor, cari au lăsat pustiire peste tot pe unde treceau, ca și focul și apa. N'au rămas în urma Eteriștilor decât jale și pârjoliri, cenușe și praf, atât în Valachia cât și în Oltenia. Indignat în sufletul său de atâta răutate și cruđime, deși era în vristă aproape de șese-șeci de ani, iea condeiul în mână și descrie foarte caracteristic și natural isbânde de ridicule ale Eteriștilor și sorta lor, adecă istoria Zaveriei. (1)

Apoi, spre a-și răsbună și mai mult pentru neomenosele fapte ale Eteriștilor, compune o serie de poezii epice și elegiace, pline de sarcasm, la adresa vitejilor Eteriști, cari voinicesc se luptau din zori și până în sfințite, golind cramele de vin, cărciumile de țuică și basamac, iar casele Românilor nearmați și inocenți până și de sdrențele netreb-nice, insultând, tăind fără milă și siluind, sub cuvânt de vitejie! Descrie ironic starea lor plină de îngâmfare și nesațiu orî hrăpiri, începând de la archistrategul lor și terminând cu cel de pe urmă zavragiu, înrolat ca Eterist, care purtă cruce și cocardă și strigă: *Ζήτω η ελευθερία!* (2)

Naum ne-a lăsat asupra Zaveriei un material istoric de cel mai mare preț, pentru că singur a fost martor ocular al acelor evenimente și a avut calitatea de a înțelege faptele, a stat în relațiune cu ómeniî timpului, Greci și Români, mai multe decimii de ani și a putut prin urmare aprecia cu dreptate rezultatele întâmplărilor. Naum până la Eterie nu era un vrăjmaș prevenit asupra Grecilor, dar faptele săvârșite de Eteriști, îngrozindu-l, l'au hotărît a spune ce a vădut.

Pentru a se pricepe mai bine evenimentele din 1821, pe cari mai de demult le plănuiam în gândul lor Grecii din Principate, apoi nenorocirea ce-i amenința ȗilnic pe Români, dacă n'ar fi putut Români a se elibera de sub stăpânirea civilă și bisericească a Fanarioșilor, Naum își propune a scrie un *Cronic*, începând cu anul 1768 și pe care-l duse până la 1812. Acest cronic este o continuare a istoriei noastre naționale și pe alocurea este sprijinit de documentele timpului. Multe fapte și date ni s'au conservat de Naum în acest cronic, pe care de aiurea nu le-am fi putut avea decât cu multe greutăți. Cronicul său nu-i făcut în genere numai pe ani, ci este foarte specific câte odată, pogorîndu-se până la ȗile, și enumeră în resumat tóte faptele și evenimentele ce au avut loc în lumea întregă, dar în special în țerile noastre. Acest material este cuprins în trei manuscripte,

(1) Am tradus și publicat de curînd și acéstă bucată istorică, necunoscută până acum, tot în *Biserica ortodoxă*, și care-i cuprinsă în manuscriptul Academiei Române No. 322.

(2) Veđi poeziile lui Naum, publicate în *Cronicarii greci*, transcrise după manuscriptul Academiei Române No. 258.

proprietatea Academiei Române, datorite ei de către neîntrecutul și neobositul nostru stimat coleg în ale istoriei naționale, d-l D. A. Sturdza. (1)

După ce ne face cronicul anilor 1768 — 1812, apoi continuă istoria țării până după anul 1827, în care răstimp 1812--1827 descrie numai evenimentele și numai pe ici colea pune și datele la faptele cele mai însemnate. Cred că și-a făcut această rezervă pentru că multe din persoanele ce au participat la evenimente trăiau încă și a esitat de a le numi. Mai pe larg însă a descris Eteria, conservându-ne multe acte și documente prin cari le pricepem astăzi foarte bine în curgerea lor. Multe relațiuni particulare, multe epistole private, pe cari le alătură ca documente de ale Eteriei, sunt de o mare valoare istorică. (2)

Când a scris Naum acest bogat material și de unde și l'a procurat? Asupra timpului mă pot pronunța pozitiv, că l'a adunat și scris între anii 1822—1828, în care timp îl întâlnim ca dascăl privat la un mare număr de familii românesce și din jurul Bucureștilor. Naum avea de demult desvoltat în el gustul de cercetări istorice, cum se probază din multele sêle manuscrite ce păstrez și în cari se găsesc resumate de tot ce a cetit și în special de datele și faptele privitoare la Istoria Românilor. Fiind el dar, ca dascăl privat și cunoscut, ca cărturar și bun elinist, apoi și ca caligraf, în zelul lui de a face ceva pentru neamul său, după modelul compatrioților săi din Transilvania, și-a propus de sigur a colecta documentele timpului său de pe la boerii țării, oameni politici, și pe cea mai mare parte posedându-le el singur, pentru că le pricepea valoarea, cu chipul acesta a putut grupa mai toate actele fără multă greutate. Așa îmi explic în mod natural adunarea documentelor sale, cuprinse în cele trei volume amintite. Să presupun ca să-l fi și invitat și plătit cine-va pentru această colecțiune, dar nicăiri n'am întâlnit în cuprinsul acestor volume ceva de felul acesta și nici măcar vre-o subscriere a sa. Toate cele-lalte manuscrite ale sale sunt pline de subsemnări și de alte note de mare însemnătate, în aceste volume însă nimic decât documente. Cele trei volume sunt aproape o repetiție a acelorași documente prescise și iarăși prescise și adaose tot mai mult. Acesta însemnă acurat că tot materialul este opera sa, și numai a sa, continuu îmbogățită cu nouă documente.

Dacă nu putem fixa data precisă când a scris Naum materialul istoric, de atâta însemnătate pentru noi, lucrul nu ni se presintă tot

(1) Acest Cronic l'am tradus și publicat în *Cronicari greci*, p. 259—294. Manuscrisele din Academie pòrtă numerele 322 și 323.

(2) Academia Română, manuscriptul No. 258.

ast-fel și cu alte lucrări ale sale. Așa, cunoșcem precis că la 1822 se ocupă și cu compuneri de cărți didactice pentru școlarii săi, iar la 1823, într'un alt manuscris, găsim un număr însemnat de poezii în grecesce și românește, compuse pentru școlarii săi, de a le pronunța la sărbătorii mari părinților lor; apoi la 1826 a lucrat în două volume resumate din Sf. Ioan Chrisostom, în formă de Omilii morale. La 1828 *Προπαιδεία της Γραμματικής*, la 1829 *Χρηστοθήκαι Νέα*, tom. A, Buna obișnuință nouă, o carte scrisă în poezie grecească foarte corect și în românește în poezie albă. Eu presupun că acest manuscris a fost cunoscut de vestitul Anton Pann și că, în scrierea sa în poezie *Scóla moralei* a imitat pe Naum, versificând numai textul românesc. (1) Între anii 1829—1833, când intră în mănăstirea Cernica de lângă București, unde a stat până la mórtea sa, la începutul anului 1839, Naum ne-a mai lăsat următoarele manuscrise: *Σειρά Πατέρων*, vol. I, Seria Părinților, carte imprimată de Grigorie Ghica la 1772; apoi, *Practicalele* și *Canónele Sinódelor*. Cetinez aceste cărți, a extras tot ce-l interesă într'un volum plin de note.

De la 1833 ni s'au mai conservat resumate din diferite cărți religioase de conținut ascetic. În fine la 1834, la Cernica, se mai ocupă din nou cu chestiuni despre originea Românilor și arată vechile noastre relațiuni cu Bulgarii, dovedind că, cu tot contactul nostru cu ei de secole, noi Români ne-am păstrat datinele și limba noastră românească. La sfârșitul acestui manuscris, cetesc în grecesce următoarele reflexiuni ale lui Naum asupra vieții sêle sdruncinate și pline de peripeții și desilusiuni. Iată această pericopă, ca o mărturisire a sa:

«Mărturisesc că sunt recunoscător pentru fire Creatorului naturii pentru trei fericiri ale mele: *a*) că m'am născut bărbat și nu femeie, în cât m'a cruțat de durerile născerii; *b*) că m'am născut din părinți ortodoxi și prin har din nobili—ca fiu de Protoiereu—și nu din poporul de rînd; *c*) că am învățat trei limbi, cea a părinților mei românească, cea vulgară grecească și cea elină, pe cari Grecii născuți n'o știu de la părinți. Apoi iarăși cea mai mare recunoștință mărturisesc Proniei dumnezeiesci pentru alte trei daruri: *a*) că după ce am învățat științele copilăriei cu cheltuelile părintesci, apoi de la al 13-lea an al vârstei mele că m'am educat la picióarele arhieresci ale pururea amintitului meu bătrân Mitropolitul Filaret; *b*) deși fără voia mea, de către însuși bătrânul meu, prin chiar mânilor lui, am fost tuns în schima monachală, în al 15-lea an al vârstei mele și m'a chirotonit diacon în ziua a doua; și al *c*) că m'a învrednicit pe mine a fi profesor, dascăl, neamului meu

(1) Manuscrisele No. VIII — XV, în biblioteca mea; veđi și analiza lor.

românească, deși, din cauza nestatorniciei, înstrăinându-mă din Valachia, mi-am stricat obiceiurile mele bune prin contact străin și pentru aceea m'am economisit rău, în cât sunt și rușinea oamenilor și nimicnicie neamului meu. La urma urmei dumnezeiesca Pronie, pentru rugăciunile părinților mei și a celor duhovnicești, nădăjduesc în mântuirea mea neîndoios, fără decare în zadar am ajuns la al 71-lea an al vieții mele.

«Acestea am scris la 1836, Septembrie 9, în petrecerea mea la chinoviul Cernica.» (1)

Ultima lucrare a lui Naum este traducerea *Istoriei bisericesci universale* a lui Meletie al Atenelor, în trei mari volume.

Intrând bătrân în mănăstirea Cernica, la anul 1833, i s'a dat de către starețul său, renumitul Calinic, cunoscut pentru virtuțile sale monastice și care a fost și Episcop al Rîmnicului-Noul Severin, i s'a dat, dic, spre ascultare și în cercare de răbdare, de a traduce în românește importanta carte, pe care singur a tradus-o, deși n'a viețuit spre a o termina cu totul. Naum voiă ca la sfârșitul vieții sale să îmbrace schima mare, adecă să fie schivnic; de aceea starețul său, primindu-i dorința, i-a dat de lucru în ceea ce se pricepea. Traducerea lui Naum este superioară celei a Mitropolitului Veniamin și ca stil și ca esactitate, după cum m'am convins din comparațiunea ce am făcut ambelor traduceri. Manuscriptul original, isvódele lui Naum, ni s'a păstrat și există în biblioteca mănăstirii Cernica. După ce el termină un volum de tradus, starețul și pune pe un alt călugăr caligraf de-l prescrie. Iată ce notă găsesc la sfârșitul volumului al treilea, pusă de un monach Casian, care a prescriș isvódele lui Naum:

«Că cu ajutorul lui Dumneșeu au luat sfârșit de prescriere și acest al treilea tom al Bisericescei Istoriei a Prea înțeleptului Meletie, Mitropolitul Atenelor, care s'a tălmăcit de pe greceie aici în sfînta mănăstire Cernica de cuviosul Naum ieromonachul-protosinghel, care, venind cu tălmăcirea până la veacul al XIV-lea, cap 12, bolnăvindu-se, au trecut către Domnul, numindu-se întru primirea sfîntului marelui cin al schimniciei Nichita ieromonach....»

Aceste le scrie decopiatorul traducerii lui Naum, Casian monachul, la 1839 Februarie. Din această notă rezultă că Naum Rîmnicénu la sfârșitul vieții sale a primit, după dorința, marea schimă a schimniciei și s'a numit din Naum Nichita, apoi că a murit cu tótă certitudine la finele anului 1838 sau la începutul anului 1839, în etate de 73 ani împliniți.

Acésta se probéză și prin manuscriptul No. XVII, din care se con-

(1) Manuscriptele No. XVI — XVIII, în biblioteca mea; veți și analiza lor.

stată că la 1838 Iunie 25 erà în viéță. (1) După încetarea sa din viéță, a fost înmormîntat în cîmîntirul mănăstirii Cernica, după cum m'a încredințat fostul stareț al acei mănăstiri Ioil, arătându-mi și mormîntul unde a fost îngropat Naum, sub numele de Nichita.

După spusele aceluî stareț Ioil și ale altor bătrîni călugări ce l'au apucat în viéță, Naum erà mic la statură, uscățiv și aveà un mers repede,—ceea ce însemnà că erà plin de activitate și nervos,—brun la față, ochiî căprii, vecînic vorbià și nici odată locului nu steteà, decăt cînd scrià, apoi neîncetat cetià și și nópte și ceea ce cetià însemnà.

Acésta-î în trăsături generale viéța lui Naum Rîmnicénu, necunoscut Românilor pînă acum și care și-a sacrificat, după câtă putință a avut, tótă viéța sa pentru neamul românesc, scriînd și învățînd carte pe fiii neamului nostru de la 1779 pînă la 1839, adecă 60 de anî.

Dacă considerăm în genere activitatea sa literară și valórea ei din manuscriptele ce ne-au rămas, resultă că Naum Rîmnicénu a fost un bărbat cu inimă și suflet, Român luminat și cărturar, și-și dădeà bine séma de starea nenorocită a neamului românesc, îi cunosceà trecutul sêu istoric destul de bine, după gradul cunoscînțelor istorice de pe vremile sale; că a învățat și carte românescă și grecescă pe Români ca profesor particular în un însemnat număr de familii boeresci din Transilvania, Bucuresci, Ploesci, Pitesci, Pétra, Cîmpina, Mărgineni, Conțesci etc. etc., timp de 60 de anî aprópe. Măi scim că în tinerețele séle a decopiat documentele mănăstirii Hurezu, apoi a colectat orî adunat date și documente pentru *Cronicul* sêu între anii 1768—1812, și în fine a cules cu multă pricepere date și documente de mare importanță privitoare la Eteria grecescă orî Zaveră.

Naum aveà și talent poetic. Multe din poesiile séle, răspândite prin manuscriptele séle, nu sunt lipsite de valóre, unele însă sunt necontestat meritorii și ca conținut și ca formă; el posedà germenele orî imaginațiunea poetică în natura sa. Pentru a probà acésta, citez numai poesiile sale în românesce asupra Eteriei, apoi în grecesce în cartea sa întitulată: *Χρηστοθήκη*. Poesiile séle grecesce sunt admirabile și ca limbă și ca formă, așa că ne putem mîndri că un Român scià așa de bine a mînuî condeiul sêu în o limbă atît de grea și de bogată în expresiuni.

Scrieri proprii și de mare însemnătate istorică națională sunt și tracatele sale despre starea țerilor nóstre înainte de anul fatal 1821 și pe cari ni le presintă sub o formă epistolară între un Moldovean și un

(1) Manuscriptele No. XX și XXI, în biblioteca mea; veđi și analiza lor.

Muntean. In aceste tractate ne represintă icóna vie a stării bisericesci și politice, administrative și judecătorești, economice și sociale. Ce să mai ȃie despre *Istoria Zaverii*, pe care a scris-o ca martur ocular? Apoi tractatul despre originea Románilor expus în *Epifonemate*? Materialul scolaric rămas în manuscriptele séle își are și el importanța sa, pentru că din el ne convingem pozitiv cum se învățã și ce se învățã în șcólele nóstre pe acele timpuri de tristă memorie, până spre 1830.

Naum aveã, atât în românesce cât și în grecesce, un stil clar, lãmurit, apoi o dicțiune alésã, mai ales când scriã în grecesce, fie în limba elinã, fie în cea vorbitóre, pentru că posedã pe deplin cunoscínța acestei limbii și întrebuintã expresiunile cele mai alese, mai elegante și clasice; de aceea și stilul adesea este înflorit și pompos. Mai tóte manuscriptele séle sunt scrise numai grecesce, pentru că acesta erã pe atunci limba timpului la noi. Cu tóte că limba nóstrã erã pe atunci, dupã unii, lipsitã de expresiuni proprii spre a presentã ironicul, sarcasmul și subtilul, apoi terminii sciințifici lipsiaũ, Naum, ca unul ce erã cleric, cunosceã perfect limba naționalã, pentru că cetise și recetise cãrțile bisericesci și pe istoricii nóstri, în cari este cea mai frumósã frasã românescã până astãzi, de aceea el când scrie românesce, stilul sãu este viguros, câte odatã vehement, înflorit și, când descrie nenorociri, plin de patetic! Erã un aprig apologist al scrierii cu buchii chirilice, al conservãrii vocalelor închise i și ä, ca și a consonantelor E, Ψ și III. Combãtea cu tótã puterea lui amestecul de litere cu slovele cirilice în imprimate, susținënd că prin acest amalgam se schilodesce limba nóstrã cea dulce și sonorã. Deci, ȃie el, oriã scriem numai cu buchii, oriã numai cu litere latine, alt-fel vom perde frumusețea limbei strămoșesci.

Acestea asupra calitãții lucrãrilor lui Naum și a valórei lor.

Dacã am putut reuși, prin descrierea ce am desfășurat-o înaintea d-vóstre asupra vieții și activitãții literare a lui Naum Rîmnicénu, basat pe monumente scrise, a desmormîntã amintirea-ï perdutã, a alungã de pe figura sa patrioticã pâcla și cãța grósã ce-l întunecã până acum, fiind pentru aceste cuvinte necunoscut nouë urmașilor lor de sânge și neam, dacã, ȃie, am isbutit a vi-l presentã ca pe un luptãtor vajnic și aprig al Românismlui, timp de peste o jumãtate de secol, contra impilãtorilor neamului nostru, atunci meritã, i se cuvine, cred, sã-și reia și el locul între luptãtorii naționalitãții nóstre și sã-l enumãrãm și pe Naum între ostașii neamului românismlui, împre-

ună cu cei-lalți luptători încununatăi dejă pentru vitejia lor, înțeleg între literații noștri Români.

Căci luptă bună și sfântă s'a luptat pentru conservarea limbei și a neamului nostru românesc.

Memoria veterum renovandum.

Maiestate! a fost merit de Providență ca prin Voi, sub Voi și cu Voi să se renască neamul românesc!

A fost sortit, Sire, ca prin sfatul și înțelepciunea Vóstră să se așeze bazele Instituțiunilor nóstre naționale!

A fost predestinat ca Voi, după cum ați condus la biruințe strălucite armatele române, asigurând țerii neatárnarea sa, tot Voi să mergeți înainte, purtând facla aprinsă a luminii conștiințelor și stând neclintit în fruntea acestui înalt sanctuar al culturii române, să revărsați lumina în urma Vóstră, ajutând, contribuind și pururea sfātuindu-ne a ne susține limba, a ne apără moșia strămoșescă prin întregirea istoriei patriei nóstre!

Așa a fost să fie, ca tot sub cumpătata și prudenta Vóstră înaltă protecțiune neîncetat să crească și să se înmulțescă desmormintările faptelor și ale bărbaților noștri din trecut, spre fala neamului, dintre cari acum și acest smerit călugăr Naum Rîmnicénu, în scop de a se tot îmbogăți literatura nóstră națională.

Și cum puté fi alt-fel când Voi sunteți Președințele de onóre al Academiei Românie?

Cât mă privesce pe mine, primindu-mé cu tótă bunăvoința în mijlocul d-vóstre ca membru activ al acestui înalt Institut de cultură națională, mulțumindu-vé încă odată cu recunoscință, vé declar public că voiú munci încă câte díle voiú trăi, adunând și publicând materiale privitoare la istoria țerii nóstre iubite; vé mai declar că veți găsi în mine pururea pe omul modest și cu dor nestins pentru prosperarea tuturor Instituțiunilor de cultură din tótă románimea, pentru ca neamul nostru întreg să crească și să înfloréscă mereú, până va ajunge la nivelul popórelor în adevér civilisate.

RĂSPUNSUL D-LUI DIMITRIE A. STURDZA

LA

DISCURSUL D-LUI CONSTANTIN ERBICEANU

Sire,

Attefă Regală,

Inalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Domnilor Colegi,

Cuvîntarea d-lui Constantin Erbiceanu ne-a transportat din vuetul mișcării sgomotoșe a timpurilor prezente în chiliuța strîmtă a unui monach, al cărui nume zăceă în uitare, cu tôte meritele de cari e încunjurat, cu tötă recunoșcința ce datorim unei munci, care zadarnică nu a fost în zilele ei și care astăzi chiar ne procură o bucurie sufletească curată și limpede.

Lucrările numeroșe ale d-lui Constantin Erbiceanu sunt îndreptate spre o țintă înaltă: a înfățișă influența salutară a Bisericii asupra culturii neamului nostru. Fără a fi membru al clerului, osîrdia sa pentru ale Bisericii i-a dat un loc distins în Facultatea de Teologie a Universității din București. Munca sa neobosită pe câmpul istoriei naționale i-a deschis ușile Academiei Române.

În timp de zece ani, d-l Erbiceanu a stat în capul redacțiunii revistelor bisericesci și le-a fost cel mai zelos lucrător. El a scris is-

toria Seminarului Veniamin de la mănăstirea Socola și a școlilor grecesci din țară. El a dat la lumină prețioasa expunere a Istoriei Mitropoliei de Iași. El a publicat multe din scrierile Mitropolitului Antim și Eteria lui Badenschi, Protocanonul lui Petru Maior, biografiile marilor dragomani ai Imperiului Otoman de Epaminonda Stamatiadi, Cronicarii greci cari au scris despre Români în epoca Fanarioților și multe alte lucrări teologice și istorice.

Fără îndoială, d-l Constantin Erbiceanu e unul din cei mai harnici și mai zeloși bărbați devotați sciințelor.

D-l Constantin Erbiceanu ne-a vorbit astăzi despre Protosinghelul Naum Rîmnicénu, care a trăit pe la începutul secolului al XIX-lea, aducând, în împrejurări grele și fără a se gândi la laudă și la onoruri, partea sa de muncă pentru a înlătura relele de cari suferia țera și societatea și pentru a deschide calea spre o dezvoltare normală sufletească și patriotică a poporului român.

Naum Rîmnicénu aparține cu trupul și cu sufletul Bisericii sale, cu trupul și cu sufletul patriei sële. Acțiunea sa însă a pornit din Biserică, pentru că pe acele timpuri Biserica eră în societatea și în Statul român cea mai de căpetenie instituțiune care rămăsese legată de națiune și prin care națiunea putea să-și ție ființa ei proprie. Acțiunea sa se răsima pe rîvna sa pentru amîndouă instituțiunile fundamentale ale societății omenesci — pentru Stat și Biserică — și purtă semnele cumpenelei înăscute a poporului românesc.

Religiunea represintă organizarea sistematică a năzuințelor sufletesci ale omului, nedespărțite de ființa lui și strîns legate de viața tuturor popórelor. Forma cea mai înaltă a acestei organizări ne-o dă Biserica lui Christos, care ne arată în modul cel mai clar, cel mai simplu și cel mai sigur, cum putem să ne îndrumăm pe calea perfecționării sufletesci și cum putem să ne menținem într'însa. Pentru ajungerea acestui scop, Biserica lui Christos și-a format regule hotărîtore în dogmele credinței și într'un ritual menit a ne înălța cugetările și a ne îndrepta faptele în conformitate cu dînsele.

De aceea Biserica face parte din viața popórelor. Precum popórele nu pot trăi, nu pot progresă, nu pot prosperă decât în Stat, adecă în societatea organizată pentru scopurile pămîntesci, de asemenea popórele nu pot face abstracțiune nici de Biserică, necesară pentru a le ține în sfera cea mai înaltă a vieții sufletesci. S'au făcut încercări de a suprîmă Biserica, precum s'au făcut încercări de a suprîmă Statul; însă aceste încercări zadarnice au rămas, căci ele se lovesc de legi cari stau peste puterea omenescă.

În fața acestor legi, tot atât de stabile ca și legile întregii naturi, în mijlocul căreia omenirea viețuește, rămâne de deslegat o problemă, și anume de a înjgheba între Stat și Biserică un ast-fel de legământ în cât cercul de activitate a fie-căreia din aceste două instituțiuni să nu fie jignit și ca ele amîndouă să conlucreze la scopul final de a duce popóarele și omenirea la perfecțiunea cea mai înaltă. Problema constă într'aceea ca viața comună în Stat să nu fie împedicată în avîntul ei de viață comună în Biserică, ci din contra ajutată de dînsa, pentru ca ast-fel ómenii să nu rătăcescă în rēutate și desnădejde.

Legea întregii naturi este ordinea. Statul și Biserica nu pot face și nu fac excepțiune de la acéstă lege. Nicī unul, nicī alta nu pot să se misce în anarhie. Istoria stă martură că conlucrarea armonică a acestor două mari instituțiuni e absolut necesară, pentru ca Statele și popóarele să fie fericite. Certele politice ca și certele religioase au adus asupra Statelor și popórelor nenorociri cu consecințe incalculabile pentru existența lor. Tot atât de periculóse ca și certele sunt tendințele de dominațiune, fie ale Statului asupra Bisericii, fie ale Bisericii asupra Statului.

Dogmele Bisericii presintă regule nestrămutate, pe când organizarea Statelor e mișcătoare după pozițiunea, geniul și cultura popórelor. Evanghelia ne arată certe căi pentru a ajunge la perfecționarea sufletescă, care fără îndoială trage după sine și o perfecționare socială și politică, pe când nici o societate omenescă nu póte să rămână nelintită în organizarea ei socială și politică.

Ce reese din acéstă situațiune pentru deslegarea problemei, de care am vorbit? Dacă Biserica isbutesce a domina Statul, desvoltarea acestuia este împedicată, stă locului, pentru că trece asupra Statului mișcător organizarea nemișcătoare a Bisericii. Dacă Statul face din Biserică o servitoare a sa, întrebuițând credințele sufletesci pentru a produce rezultate lumesci, se introduce în Biserică ipocrisia, născătoare a necredinței și a ireligiozității. Ast-fel, și într'un cas și în altul, mai mult încă în cazul din urmă, amîndouă instituțiunile își perd fundamentul lor moral și ajung a se materialisa, părăsind țelurile lor eterne și înalte, pentru a rătăci și a se perde în urmărirea de apucături efemere, unde interesele de ordin inferior jócă rolul principal.

Se ridică dar dinaintea ómenilor cerința absolută a unei lucrări paralele, bine chibzuite, a Statului și a Bisericii. Nu trebuie nicī odată să uităm că Statul și Biserica sunt organisme vii de progres omenesc.

Imbrățișând Biserica ortodoxă a Răsăritului, Români, popor mic la

număr, au cuprins instinctiv situațiunea lor și au voit să-și asigure dezvoltarea și viitorul. Ei au ales Biserica ortodoxă a Răsăritului; nici odată însă ei nu s'au gândit a se despărți de Biserica creștină și a se asvârli în brațele ireligiozității și ale necredinței. Românii au ales Biserica ortodoxă a Răsăritului ca fundament al vieții lor sufletești, pentru că, dintre Bisericile creștinesci, ea este aceea care s'a abținut de a domina sfera de activitate a Statului și pentru că ei au aflat în această Biserică siguranța că centrul activității lor religioase nu va fi transportat peste hotarele Statului lor. Statele se feresc a nu fi dominate din afară nici politicesce, nici economicese. Cum să nu se ferescă de a nu fi dominate din afară nici bisericesce?

Istoria ne arată că nu trebuie să nesocotim Biserica noastră, căutând sau să-i schimbăm organizarea ei dogmatică și canonică, sau să o secularisăm, precum s'au încercat unii să facă.

Dacă nesocotim Biserica, perdem îndrumarea noastră sufletească și morală și facem să se nască pe țărimul religiunii separațiunii, cari la început se par fără importanță, dar cari tind a se mări ast-fel, în cât rup poporul în coterii ce se combat cu înverșunarea înăscută ceterelor religioase și filosofice. Tot istoria însă ne arată că trebuie să ne ferim de a face din Biserica noastră un instrument politic, fie de împilare, fie de manopere momentane; căci atunci se perde puterea morală, luminătoare și întăritore a Bisericii și distrugem prin urmare prestigiul ei. Dar tot istoria neamului nostru ne arată că membrii Bisericii trebuie să se ferescă de a intra în război cu Statul, ca ast-fel să rămână tot-deauna ascultători de povețele Apostolului în amîndouă direcțiunile desemnate de dînsul.

Nu numai despre omul singuratec vorbesce Apostolul, ci despre însăși Biserica lui Christos și despre acei cari sunt servitorii ei, când dice: — «De aş grăi în limbile omenesci și îngeresci, iar dragoste nu am, făcutu-m'am aramă sunătoare și chimval răsunător; și de aş avé prorocie, și de aş sci toate tainele și totă sciința, și de aş avé totă credința cât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt; și de aş împărți totă avuția mea, și de aş da trupul meu să-l ardă, iar dragoste nu am, nici un folos nu-mi este. Dragostea îndelung rabdă, se milostivesce; dragostea nu pismuesce; dragostea nu se semeșese, nu se trufesece, nu se pörtă cu necuvință, nu caută ale sale, nu se întărită, nu gândesece răul, nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr; toate le sufere, toate le crede, toate le nădăjduesece, toate le rabdă; dragostea nici odinioară nu cade.»

Nu numai către cetățeni, ci și către înșiși servitorii Bisericii lui

Christos vorbește Apostolul, când arată țelul de activitate a Statului și importanța lui în societatea omenescă, prin următoarele cuvinte: — «Tot sufletul stăpânirilor celor mai înalte să se supună, — că nu este stăpânire fără numai de la Dumnezeu și stăpânirile, [care sunt, de la Dumnezeu sunt rînduite. Pentru aceea cela ce se împotrivesc stăpânirii, rînduelii lui Dumnezeu se împotrivesc; și cari se împotrivesc, judecată își vor lua loruși, — că dregătorii nu sunt frică faptelor bune, ci celor rele. Iar de voesci să nu-ți fie frică de stăpânire? — fă bine și vei ave laudă de la dînsa, că slujitoare a lui Dumnezeu este, — fie spre bine. Iar de faci rău, — teme-te, că nu în zadar pörtă sabia; — că slujitor al lui Dumnezeu este, isbânditor spre mânie celui ce face răul. Pentru aceea trebuie să vă supuneți nu numai pentru mânie — ci și pentru conștiință. Că pentru acésta și dăjdiile dați, că slujitori ai lui Dumnezeu sunt, spre însăși acésta îndeletnicindu-se.»

Urmărind istoria noastră, vom constată că înălțările și scăderile noastre sunt strîns legate de sórta Bisericii noastre naționale. Sub dominațiunea Fanarioților nu numai centrul politic se strămutase în Fanar, ci și centrul bisericesc suferia de acésta dependență. Mult timp a durat acésta stare de lucruri, spre dauna desvoltării noastre sufletesci. Incă în anul 1842 s'a solicitat de la Patriarhia ecumenică aprobarea demisiunii Mitropolitului Veniamin și a numirii locoțiitorului scaunului mitropolitan din Iași. Când vîntul renascerii a început a suflă peste poporul român, Biserica s'a pus în capul mișcării Unirii și acțiunea ei, tocmai în momentele cele mai grele, nu a fost pentru puțin în isbânda noastră.

Pe calea smintelei se cuvine dar să nu umblăm nici în ale Statului, nici în ale Bisericii, ci mai ales să ne silim să nu eșim nici odată din învățătura Apostolilor și din dovețile ce ne dă istoria neamurilor și istoria noastră proprie.

Naum, necunoscutul până ce a fost scos la lumina zilei de colegul nostru Constantin Erbiceanu; Naum, devotat Bisericii și devotat neamului; Naum s'a ținut pe calea cea dréptă. Scrierile lui, menite a servi contemporanilor săi, răsufală pietate și patriotism, înțelegere despre nevoile Statului și ale Bisericii și despre a lor conlucrare armonică pentru progresul poporului românesc. Scrierile Protosinghelului Naum sunt strîns legate de evenimentele anului 1821. Ele sunt un răsunset armonios al aceluși timp, în care bărbați, ale căror nume nu trebuie să le dăm uitării, au făurit cu multă pricepere și cu multă putere începuturile de renaștere ale neamului nostru, încoronate în zilele noastre cu succese atât de minunate.

Este un mare merit al profesorului Constantin Erbiceanu că trage la lumină faptele bărbaților, cari cu frica lui Dumnezeu, cu conștiința limpede, cu iubire de neam, au muncit cu credință ca să se îndrumeze poporul român spre încheierea Statului, făcând astfel posibilă înălțarea Regatului român sub marele nostru Domn și Rege Carol I.

*Analisa manuscriptelor ce ni s'au conservat de la Protosinghelul
Naum Rîmnicénu.*

Manuscriptul No. I. — 1788.

*Inceputul cu Dumnegeul cel sfînt al semnelor meşteşugului psaltichiei, al
glasurilor celor suitóre şi celor pogoritóre, al trupurilor şi al dukurilor
şi a tótã darea îndãmână şi urmarea, care s'au alcătuit într'insa de cei
vechi şi cei noi făcétori, cari după vreme s'au arãtat.*

Acest manuscript este scris de Naum pe când erã tîner şi incepuse a învêţã psaltichie. Manuscriptul presintă cea mai mare valóre pentru cântãreþii şi ómenii contemporani literaþi, cari s'ar ocupã cu studiul cântãrilor bisericesci în țerã la noi. Este o gramaticã ori teoreticon în romãnesce, în care ni s'a păstrat valórea notelor psaltichiei vechi, așã cã acum póte iubitorul de studiũ să înțelegã tóte notele de psaltichie întrebuintate de cei vechi psalþi pãna la sistema nouã, întocmitã în Orient după inceputul secolului al XIX-lea, iar la noi de către Macarie psaltul, reformatorul cãrþilor de cântãri bisericesci la Romãni. Cartea fiind scrisã în romãnesce, póte fi cu uşurinþã consultatã de ori-ce Romãn.

De pe coperta cãrþii se constată cã Naum, pe la 1791, erã dascãl de grecesce.

Dupã gramatica de psaltichie urmêzã apoi o serie de cântãri, tóte în grecesce. Manuscriptul nu este complet. La sfîrşitul manuscriptului cetesc în grecesce acestea: «Am scris atunci când am eșit din Valachia 794, Maiũ 31. Nu, ei la 1788, Iulie 23. Fiind-cã pe când am eșit din Muntenia anul erã 1788, Iulie 23. Naum ierodiaconul. In Caniþa 794, Maiũ 31». Tot aicea îl gãsesc subscris: Naum dascãlul (în grecesce). Apoi Ναοὺ τῆς ἀγίας ἐπισκοπῆς διδασκαλος—Naum profesorul sfintei episcopii (Buzëu). Prin urmare, cât a stat Naum la episcopia Buzëului, dupã întórcerea sa din Transilvania, a fost și profesor le șcõla episcopiei. Pentru cã pe la episcopii în tot-deauna, ca și pe la mitropolii, erau șcõle, în cari se preparãu în cãrturãrie și în cântãrile bisericesci, tipic și rînduelile serviciului cultului, cei ce voiaũ să intre în cler, ori să devie psalþi însemnaþi.

Maî cetese și o altă iscălitură tot pe acest manuscris: Naum ieromonahul, la Hodoș în Ungaria, lângă Mureș. Apoi în mănăstirea Hodoș 1788, Noemv. 10, și în Lipova 1791, Fevruar 29.

Manuscriptul No. II. — 1805.

Τῶν πρώτοιπων Ἑισαγωγή. 1805. Ὀκτ. 11.

Ἐκ τῶν τοῦ Ναοῦ Ἱεροδ.

Introducere pentru începători 1805, Oct. 11.

Din ale Ierod. Naum.

Manuscriptul este un abecedar, Azbucóvna, în grecesce și românesce. Prin acéstă metodă, ucenicii lui Naum învățau de odată și cetirea și slovenirea ambelor limbî. Se nevoese Naum a apropiâ gramatica română de cea grecéscă.

După sloveniri și cetiri de cuvinte grele și variate, apoi are rugăciuni, cu cari se termină cartea. Este dar un abecedar complet, după care învăț pe începători a ceti, serie etc.

După acestea manuscriptul maî cuprinde încercări de a învăț limba ruséscă, pe la 1808. Apoi, fiind la Mărgineni ca dascăl, a extras unele sentințe din filosofii greci, din cartea Φιλόσοφος etc. Manuscriptul se termină cu câte-va copii de epistole, una către Dosoteiū Mitropolitul, din 1810, în care spune că Dosoteiū Filitis eră atunci de 75 de ani. Insemnez aici cele 7 socotințe cuviinciose ale lui Naum, după Socrat:

- 1) A fi curat la tinereță. 2) Vesel la bătrâneță. 3) Răbdător la sărăcie
- 4) Milostiv cu bogăție. 5) Smerit când ai mărire. 6) Răbdător în primejdiî.
- 7) Țiitor (abstinent) adevă înfrinat poftelor.

Manuscriptul No. III. — 1807.

Ἀνάθημα συγγράμματος. Ἐπιφώνημα 'Α.

Dedicațiunea scrierii Cuvîntul I-ii de laudă.

Cartea este dedicată Domnului Ioan Alexandru Constantin Moruzi VV. La început sunt trei cuvinte de laudă, apoi urméză laude aduse neamului Românilor, răsbóiele neamului Romanilor, întâmplările neamului Dacilor, laude patriei, către patrioții Daciei întregi; apoi laude nouei domnii a lui Ioan Michail Suțu VV., cu care se termină manuscriptul. Tóte aceste Epifonemate le-am tradus românesce și le-am imprimat în *Cronicarîi greci*, editați de mine. Ele tractéză despre originea Românilor și voinicia lor și se adresează și celor prezenți a continuă pe strămoși. Acestea înainte de Eterie. Cartea fiind în-4° mare, numai pe jumătate fóie sunt scrise Epifonematele sale, iar pe cea-laltă jumătate sunt diferite note gramaticale, un început de Grama-

tică greco-română și termină cu un tractat adresat la ortodoxii români despre însemnătatea neamului și să nu se rușineze că sunt Români.

Cartea-i scrisă cu mult simțemînt patriotic, care-i face onoare călugărului român, pentru că scopul său este trezirea și dezvoltarea simțemîntului național între Români, amorțit prin influențe străine.

Manuscriptul No. IV. — 1808.

Φράσεων Ἑλληνικῶν Ἑβδομικοντα.

Frase grecesci șapte-deci.

Cuprinde frase din limba grăcă veche, explicate în limba nouă vulgară, până la pagina 33, apoi Παροιμιῶν διαφόρων, Diferite proverbe. De la pag. 34 verso cuprinde Μύθους δι' ἐκείνους ὅπου λέγουσιν τὰ ψευδῆ, Mituri pentru cei ce spun minciuni. După acestea la pag. 35 începe sintaxa verburilor, apoi a prepozițiilor, adverbelor etc.

Acastă carte a scris-o pe când încă studiă el însuși limba veche grăcă. Formatul este un in-8° și cartea e scrisă în unele părți cu îngrijire.

Manuscriptul No. V. — 1814.

Σημειώσεις τοῦ βιβλίου τοῦ Ιωσ. 1814. Νοεμβ. 7.

Insemnări din cartea lui Iov. 1814, Noemv. 7.

Cartea începe pe copertă cu titlul ce-l purtă Michaiu Bravul, după care urmăză pe o fôie socotelă și liste de școlari și primiri din léfa sa ca dascăl, după care urmăză Iov, din care extrage numai sentințele în grecesce. După aceste extrase, iarăși continuă cu însemnări de școlă și cataloge de școlari până la finele anului 1815. Cartea e nenumerotată.

După acestea are în întregime câte-va răspunsuri ale Patriarhului Eremia, trimise protestanților din Tubing, decopiate din scrierea *Κριτικῆ τῆς Ἀληθείας*, Judecătorul adevărului.

Apoi iarăși continuă cu înscrieri scolare din anul 1817 și apoi *Κανόνες τῆς κοινῆς διαλέκτου*, Regule de ale limbii de obștie, scrise în grecesce și romănesce, pentru școlarii săi.

De aici încep extracte din Chrisant *Συνταγματικόν*, imprimată în Tîrgoviște, și termină iar cu însemnări scolare.

Apoi urmăză o relațiune a sa către Mitropolitul țerii asupra scrierii lui Petru Maior despre începutul Românilor. Acastă epistolă este o recenziune la cartea lui Petru Maior. Îl laudă pentru zelul său, dar nu este în totul de acord cu el în ceea ce privește începutul Românilor. «Iar cea adevărată istorie, dice Naum, și desăvîrșită se adună din pisaniile Dachiei, din stâlpul lui Traian cel din Roma pentru Dachia, din istoriile latinesci și grecesci, lângă cari adaugă și alte mărturii mai nouă, cari le arată chir Petru

Maior și pre tóte din firea lucrurilor, care se potrivește cu scrisorile celor ce aș scris cu iubire de adevăr.» Apoi adaoge: «Ci mult este cuvîntul, ci în scurt ȃicem că, din tóte cele mai sus arătate, acest adevăr se adună, că noi nici Rumâni suntem, nici Valachi, ci chiar și întru adevăr și firesce Dachî însă amestecați cu sânge râmlesc și elinesc, după mărturia pisanilor patriei, din care amestecare s'aũ născut această nouă limbă a Dachilor, care o întrebuițau și cu care ne slujim și noi, păzind întru aceeași și firesci dachicești nenumărate cuvinte, spre cunoscința noastră că neamul nostru cel dachicesc este neam schithicesc și decât cu alții mai aproape de toți cu Leșii.... Că Dachii cei vechi ai noștri, nestâmperați fiind în locurile lor și dintru această vrăjmașii lor făcend mari Împărății, nevoia i-a silit a primi cu economie multe nume străine, precum: Goți de la cei dintâi Goți, Valachi de la Italieni, Romani din Râmleii, Pacinați din relele urmări ale strămoșilor noștri, care este cel mai adevărat semn de cunoșcerea celor din început Dachî, fiind-că Râmleii n'aũ avut acest obicei, nici l'aũ urmat...»

După această epistolă are alta către Mitropolit asupra imprimării cărților bisericesci de Molnar, în Transilvania. Între altele ȃice:

«Aș voi mai întâiu să știu oficiă și serie despre partea mea unele ca acestea: să pue silință, de ar fi cu putință, prin cheltuiala sa, a trimite trei sau doi dintr'acei învățați să vie aici la București cu numele și cu cuvînt pentru vederea politiei, fără de a nu spune nimic altă pricină de venirea lor. Și așa, întilnindu-se cu mine, să aducă semn de încredințare de la domnul Molnar, scrisore cum că aceștia sunt și credincioși patriei și iubitori de patrie și împodobiți cu învățatură în limba latină și de neam firesce Dachî și peste tot pravoslavnică adevărați, ca și eũ desăvîrșit să mă încredințez lor și să le descopăr prin viu glas cele ce prin condei nu pociu să le arăt.... Atunci, pe lângă acesta, și tóte cele-lalte cărți vor avé trecere aici în București, la Moldova și în tóte părțile dachicesci.» Acestea la 1815.

După aceste epistole are o însemnare asupra inscripțiunii de la Silistria. Iată-o: «In șanțul ce se sapă acum la Silistria lângă marginea Dunării s'aũ aflat în pământ o surpătură de dumnezească biserică, unde și icóne de ale sfinților și altele, lângă acestea și o pétră de-asupra pragului bisericii, care aveă această de mai jos iamvicescă pisanie.» (Veđi pisania în manuscris.)

După inscripțiune urmază note de școlă, apoi are o cerere către boerii din protipendadă, de a-ĩ încuviința să i se imprime cartea sa de școlă, intitulată: Προπαιδεια τών Ιερών Γραμμάτων, Σχολειον Α; apoi va urmă a II-a și a III-a. În această cerere a sa, scrisă în grecesce, dovedesce, după el, că noi Români suntem mai mult Daci și înșiră toți autorii bisantini, spre a probă această. Aceste cărți erau cu totul scolastice și menite a ușură pe școlarii claselor primare. Cuprindeau rugăciuni, începuturi de gramatică, sentințe, începuturi de aritmetică etc.

N'aũ avut norocul să fie imprimate. Ele erau scrise în grecesce și româ-

nesce, pentru că Naum așa propuneă în școala lui în amîndouă limbele. Aceste cărți sunt scrise la 1816.

În o epistolă din 1815 Octombrie 3, descrie cu colorile cele mai posomorite starea administrativă și economică a țării către boerul Silvestru Filiti. Extrag în românește câte-vă pericope, spre cunoștința noastră și spre a ne face o idee de simțul patriotic de care eră inspirat Naum Rîmnicénu: «Ce vedem și la noi contra obiceiului prin acele blestamate de Dumnezeu ȕise rășferte? Pe unii că-și cumperă caftanele, iar alții slujbele, iar alții protecția egemoniei, și așa mai departe: isprăvnicaturile, polcovnicaturile, căpitănaturile, vătăjiile de plaiuri și zapciaturile de plăși. Ce urmază din acestea? Greutăți peste greutăți, poveri peste poveri, silurii, nedreptăți, pustiiri. Semnul cel adevărat al acestor jafuri sunt cei ce stau țintuiți în mijlocul pieței. O, nenorocire! o, nelegiuire! Din pricina acésta suferă tótă obștimea, tagma bisericească ca și cea politicéască, districtele, mahalalele, localitățile, țera, orî-ce întreprindere, viile, séménaturile, fermele și orî-ce afaceri. Unde mai există disciplină bisericească? Unde îngrijire de mănăstiri? Unde curînd vor fi ruine pretutindeni!...» După aceea trece în a dovedi originea noastră a Românilor, susținînd că suntem o amestecătură din Daci, Romani și Greci, la care au predominat civilizațiunea romană și limba vulgară a Romanilor și pentru aceea ne numim Români.

La urmă în acésta epistolă își însémnă singur, cum și în alte locuri, originea familiei lui și-și descrie pe scurt viața sa.

În o altă epistolă cere să i se dea mănăstirea Hurezu, unde a fost tuns monach, și ȕice că în zadar se acusă că a eșit din episcopia Buzéului: «Imi este ușor a mă apără, că la Episcopul de Buzéu eram plătit, nu eram considerat ca om al casei, și de aceea am cerut voie să es la un boer, înainte de ciumă, și de atunci mă întrețin cu funcțiunea profesoratului...»

După alte două epistole, prin cari cere ca să fie primit măcar ca psalt la Sf. Dimitrie din Bucuresci, metocul Buzeului, spre a-și cresce la școlă nisce nepoți, ceea ce nu i se admite, apoi mai urmază iarăși însemnări de școlari și cataloge până la finele manuscriptului.

Iată în ce terminii elogioși se exprimă într'o epistolă din 1815 către boerul Silvestru Filits despre erudițiunea în limba grécă a lui Filipescu și mai ales a lui Brâncovénu: «Ἐπειδὴ τοῦ μεγάλου Φιλιππέσκου. μάλλον τόν ἑτόν αὐτοῦ Νικολάκη τόν Ἄγαν, γνωρίζω σπουδαιότερον περὶ τὰ γράμματα, δι' αὐτοῦ καὶ τό παραστατικόν μου περὶ ἀναγνώσθαι τῷ πατρὶ αὐτῷ. Βραγκοβάνος δὲ, μόνος ἱκανός ἐστὶ καὶ ἀναγνώσκειν καὶ σονίεσαι καλῶς τὰ γεγραμμένα ἑλληγικώτερον καὶ τόν σκοπὸν Ὁμήρου διὰ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων, ὅπερ ἐστὶ κοινὴ ὁμόνοια πάντων τῶν πατριωτῶν ἀπάσης Δακίας.

«Dar pentru că cunosc mai ales pe Neculache Aga, fiul marelui Filipescu, mai sîrguitor la carte, prin el i s'a prezentat recomandarea mea părintelui său. Brâncovénu este singurul capabil și de a ceti și de a înțelege bine

cele ce sunt scrise mai elinesce și scopul lui Omer prin poeziile sale, care este conînțelegerea obștească a patrioților a tótă Dacia.»

Manuscriptul No. VI. — 1818.

Κατάστιχον εισοδων και εξόδων.

Catastich de intrări și eșiri (cheltueli și venituri).

Acest manuscript a lui Naum Rîmnicénu este de mare valóre, pentru că cuprinde liste de elevi pe cari i-a învățat carte românescă și grecescă, în diferite localități, afară din Bucuresci, ca profesor particular. În aceste note se mai cuprind un număr mare de familii ce-și dau copiii la școlă, ca: Constantin Drăghici, Polcovnicul Panaghiot, Manolache Cutzarida, Vist. Barbu, Scorțanu, Vist. Movilă, Prodan, Nenciu, Scorpan, Ivanciu, Mañoli, Zografache, Nicola etc. etc. Aceste note cuprind anii 1818—1822.

Apoi urmază o epigramă pe mormîntul Marelui Clucer Gheorghe Deșliu, scrisă la 1825 în grecesce, din care traduc numai o parte ce are însemnătate istorică: «Cine sunt nu mă sciți? sunt boer nobil, Gheorghe Deșliu; neamul meu este din Albania, orașul cel întâiū, adevă din Arghirocastru, cetățean și patriot. Fiū prin norocire a lui Constantin și Profira. Din cauza incursiunilor Turcilor de acolo am venit în Valachia la vârsta de opt ani. Am fost norocos în tóte și am înaintat și în cinuri și m'am învrednicit și de Cavade, fiind cinstit cu Cluceria, am câștigat moșiū și mi-am zidit palat frumos și am fost îndestulat de tot bunul, de nimic n'am fost lipsit.» Pe acele timpuri numai străinii se îmbogățiau în țerile nóstre! La 1821, în Martie 18, dă socotelă fostului Mare Căminar Iordache Cantacuzin despre școlă și salariul său la Ploesci. Din acest timp avem conservate liste de școlarii din școlă sa și prețul cu care erau angagiați. Școlă sa avea 4 divisiuni ori clase. După aceste note are nisece pericope din cartea numită *Ἐργα*, adevă *Archeologie*. Urmază apoi un discurs al școlarilor săi din Ploesci, la școlă numită *Panaghia*, în 1818. Acest discurs ni s'a păstrat și în grecesce și în românesce. Apoi alt discurs al lui Naum dascălul, ca răspuns școlarilor, care-î fôrte frumos; apoi urmază extracte din *Πρόδρομος Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης* și iarăși socoteli de școlă. Urmază iarăși resumate din a lui Pavel din Medici, din Evrei, studiū de morală. Apoi din Reimond, studii morale. În fine manuscriptul se termină tot cu socoteli și cu catalóge de școlari și de părinți și la urmă cetese nota următoare: «Pe la 25 Marte 1818 m'am învoit cu uniū boeri din Ploesci ca dascăl fiilor lor și la 5 Aprilie mi-am adus ale mele din Bucuresci la Ploesci, în Prahova, și am intrat în școlă, care eră situată în curtea bisericei *Panaghia*, ș'am făcut contract. La 22 Aprilie am început dascălia. Naum Protosinghelul.»

Manuscriptul No. VII. — 1818.

Προπαιδεία γραμματικῆς καὶ ἐρωτησίου.

Propedia gramaticăi prin întrebări și răspunsuri.

Acésta scriere a sa este de pe timpul lui Caragea VV. și încă prin stihuri politice laudă pe Caragea, pe Nectarie Mitropolitul, pe Episcopul de Buzău Costandie, pe profesorii Școlii Domnesci, pe Eforii școlilor timpului său, apoi pe Daci (Români), p. 1—15. Un fel de *Precuvintare*.

Cartea începe cu un prolog către ucenicii săi iubiți, din care extrag în traducere română o parte privitoare la ideile lui Naum, respective la originea Românilor și a limbii noastre:

«După răspândirea ómenilor pe suprafața pământului în deosebite timpuri, variate prin dorința de a posedă, au fost silnicii, răsbóie, pentru că pe alocurea se înmulțiau, în cât se stenahorisau, și au făcut ómenii diferite colonisări și amestecări între ei, în cât au uitat caracterele limbilor vechi și-au ajuns să vorbescă deosebite limbi, mai slabe și mai speciale, precum sunt în de comun cele din timpul nostru.

«Nu numai acésta se pare, ci una și aceeași limbă în deosebite locuri are idiotismele sale proprii. De exemplu: Cyprii se deosebesc de Atenieni, Atenienii de Peloponesieni, Peloponesienii de Tesalieni, Tesalienii de Epiroți Rușii de Bulgari, Bulgarii de Sîrbi, Sîrbi de Croați și cele-lalte popóre de asemenea.

«Pe lângă acésta, numiri diferite au primit și locurile și popórele. Precum Tracia să se numescă Rumelia, pentru coloniile Romanilor în acele părți, iar locuitorii Rumelioți, Grecia și părțile din jurul ei Turcia, Dacii Vlachii pentru coloniile cesariene din Italia (fiind-că, după geografii, pe Italianii cele-lalte popóre ale Apusului îi numesc Volochi), dar nu de la Flac, cum s'au părut unora. De asemenea Dacia împărțită în trei părți principale: una se numesc Transilvania latinesce, Eptapol nemșesce, Erdel de către Unguri; alta Moldavia, iar alta Muntenia, în conformitate cu epigrama 11 a Daciei latinesce, apoi Valachia după obiceiul obștesc al limbilor străine.

«După același chip Pannonia se numesc Ungaria pentru întemeerea acolo a coloniilor poporului Ungurilor.

«Macedonia însă își conservă numele ei vechi, iar locuitorii are diferite neamuri, între cari sunt și cei ce se numesc Cuțovlachii. Despre aceștia trebuie să notăm, din geografiile Grecilor mai nouă, că au fost alungați din părțile Daciei-Moldova.

«De unde este evident că și dișii Cuțovlachii, fiind atunci coloniști romani în Dacia, au fost alungați atunci din părțile Moldaviei la întâiul atac al reîntórcerii strămoșilor noștri Daci, după mórtea Cesarului Traian, cum se va spune. In scurt dícând, mai n'a rămas loc în lume fără colonisări și amestecări.

«Ceprops a adus coloniî în Atena, Danaû în Pelopones, Cadmu în Beoția și Pelops în Argos. Iar alte locuri ale Italiei, partea despre mēdă-đi (după geografi) se numiă Grecia Mare, pentru marea mulțime a coloniștilor greci, cari și acum italianisēză în limbă și religiune, își conservă însă, cum spun, multe idiotisme și obiceiuri grecesci, despre cari ar fi mult de vorbă. De aceea să lăsăm de a vorbi lung despre alte limbi și popore și să venim cert și în scurt posibil la poporul nostru dacic și la limba lui, cum se presintă lucrurile.

«Ne este cunoscut, o iubiților mei ascultători ucenici! că din secole îndepărtate, ori chiar de la împrăștierea popórelor pe suprafața pământului (cum mărturisese geografiai cei mai vechi, între cari și Strabon, înainte de Christos), Daciî se găsece ca autochtoni a tot pământul Daciei. Iar vechia limbă a Dacilor s'a corupt mult prin amestecarea cu coloniști cesarieni în Dacia, în cât apare alta din altă, iar caracteristica limbii nóstre naturale, deși corupt, se conservă până la noi. Eră limba firēscă a Dacilor mai aceeași cu limba leșescă, afară de câte-vă idiotisme, după obiceiul popórelor. Iar acēsta se mărturisece și se întărece cu siguranță nu atât din unii istorici —la Petru Maior,—pe cât din limba firēscă a nóstră. De unde numele Voevod, Vel Ban, Dvornic, boiar, Clucer, Sluger și alte boerii? Precum și când ȕicem bogat, milostiv, slăvit, ușor, vesel, cinstit, daruri, trebuincios și alte nenumărate cuvinte și câte din ele se derivă sunt firesci ale limbei dace și leșesci. Și fie-care din noi învață acēstă limbă strămoșescă fără să se contopēscă de loc cu neamul leșesc, pentru că este firēscă, fiind-că naturalul nici odată nu se perde, deși corupt. Dar și acēsta este de mirat ca mulți Daci viețuitori pe malul Dunării, avēnd continuu contact cu Bulgarii, nici odată n'aũ întrebuințat idiotisme bulgăresci în limba dacică, pe când și Bulgarii sunt unii din neamurile Slovenilor, după cum și noi Daciî. Când însă ȕicem om, bun, scriu, fac, noi, voi și alte nenumărate cuvinte cari se derivă din ele, cum din scriu, scriitor, scrisóre, scriptură, sunt firesci ale limbei latinesci și puține italiensesci.

«Iar semințiile Dacilor sunt 4 în tótă Dacia (cum însamnă Impēratul Constantin Porfirogenitul, pe la începutul secolului X-lea după Christos, în cartea *Περὶ Γεμετρων*, cap. 39, cari până la 105 de la Christos, fiind unite între ele, aũ avut un Regat vechiu stabil. Iar locul de reședință al Regilor daci a fost Eptapolul Daciei, adecă Transilvania. Iar strămoșii nóstri Daci aũ fost, după istorici, răsboinici și bravi. După cum însă erau răsboinici și bravi, ca să spunem adevērul, de asemenea aũ fost nestabili și turbulenți, ceea ce în vechime a fost nota distinctivă a Dacilor. Pentru că nemulțumindu-se a se liniști în patria lor proprie, continuu făceau invasiuni în țeri străine, din care causă s'aũ și rădicat asupra lor mulți vrăjmași, nu numai obștesci, dar și Împērați tari, din care causă la urma urmei a venit și sfărâmarea Împērației Dacilor și pe timpul Cesarului Traian patria nóstră a ajuns la o ruină completă și desolațiune.

«Cu iubire de adevēr vom vorbi ceea ce este sigur despre patria nóstră

Dacia, după cum ne învățăm din istorie și după cum ne informează și însăși și firea lucrului. Deci, pe la 132 înainte de Christos, venind Dacii în contact cu Romanii (pe când Romanii își întindeau stăpânirea lor peste tot pământul), cel întâiu răsboiul l'a avut cu Flacu, Generalul Romanilor, care și-a luat de confine Dunărea, ca să nu trecă Dacii asupra supușilor romani. Al doilea răsboiul a avut cu August Cesarul, dar a rămas Regatul Dacilor în stabilitatea sa. Al treilea răsboiul a avut cu Cesarul Dometian și ajunsese Romanii de plătia tribut sau dare în bani la Daci, timp de 16 ani, pentru ca să nu supere Dacii părțile marginase ale Romanilor, după cum a pățit într'un timp și Rușii din cauza Tătarilor. Al patrulea răsboiul l'a avut pe la anul 102 de la Christos cu Cesarul Traian și prin tratate de pace s'a întors Cesarul la Roma. Dar a doua oră cu multă putere a venit Cesarul Traian asupra Dacilor, pe la anul 105 de la Christos, a sfărâmat Regatul Dacilor, decapitând pe Rege, iar capitala sa cucerind-o, i-a sfărâmat armatele și tot pământul dacic l'a pustiit prin foc și sabie. Atunci refugiul ori scăparea Dacilor (precum într'alte ne convingem și din Columna lui Traian din Roma despre răsboiul general asupra Dacilor) a fost țera leșescă, la cei de o limbă cu ei, și în alte părți de țeri megieșite, unde s'a și liniștit strămoșii noștri Daci doi-spre-dece ani, până la mórtea Cesarului Traian (care a murit în al 117-lea an de la Christos). În timpul de doi-spre-dece ani a adus Romanii deosebiți coloniști spre locuință în Dacia. Intre aceștia a adus și din Campania Italiei, dintre urmașii Grecilor lacedemonieni, după cum se probază prin epigrama Daciei No. 42 și 43. Fiind-că pe Campanieni, ȕisul istoric Justin (pe care din latinesce l'a tradus Ioan Macala Atenianul), în cartea 20, îi dovedesce de urmași drepti ai Lacedemonienilor, cu cari avem multă amestecare noi Dacii. A adus o colonie și din Macedonia, după cum probază epigrama Daciei No. 59.

«A mai adus și din alte deosebite părți, după cum mărturisese Eutropiu în cartea a VII-a, mulțime nenumărată de coloniști în Dacia, și cu toții s'a numit Daci.

«După mórtea Cesarului Traian, fără amânare, Dacii pribegiți, ce erau autochtoni, reluând înarmările lor după putință, ajutați și de cei de o limbă cu ei Sarmați sau Leși, a făcut începutul răsboielor neîntrerupte pentru patria lor asupra coloniștilor cesarieni, pe timpul Cesarului Adrian, succesorul lui Traian. De aceea Eutropiu notază în viața lui Adrian că, după un an, a mișcat răsboiul asupra Alanilor, Sarmaților și Dacilor. Din acesta este evident că Cesarul Adrian, nu asupra coloniilor cesariene din Dacia s'a sculat din nou cu răsboiul, ci asupra Dacilor autochtoni, a strămoșilor noștri.

«Deci aceste continue răsboie ale Dacilor și sub numele lor și sub numele altor neamuri, pe care le lua într'ajutor, a ținut mai o sută de ani, până pe timpul Cesarului Caracala, care a împărățit pe la anul 212 după Christos.

«Deci atunci, supunându-se Dacii Romanilor, le-a primit limba și obicei-

rile Romanilor; de aceea s'a și încetățenit Daci de Cesarul Caracala, după cum spune acésta Germanul Bysigg în tomul al II-lea al Geografiei sale. Din acest timp nobilii dintre Daci între altele aũ și prerogativa de la Romanii despre ceea ce se numese țigani, pentru că acésta prerogativă a fost proprie Romanilor, după cum se scrie în interpretarea Vechiului Testament: «A fost sclavă și este încă Perșilor și Romanilor sêmînță lui Hanaan, iar ei nimeni». Deci unindu-se Daci cu coloniștii cesarieni, ast-fel s'a înrădăcinat limba latină în limba nôstră dacică. De la acest timp trebuie să dăm tótă lauda strămoșilor nôștri Daci, mai întâiũ pentru că în locul Regatului de mai înainte aũ instituit opt egemonii (Republici-Municipii etc.) în tótă Dacia. Aceste egemonii ale Dacilor se expun pe nume de către Împăratul Constantin Porfirogenitul, în cartea sa *Περὶ Θεμετίων*, cap. 37, pe la începutul secolului al XII-lea, de la Christos. Apoi, nota distinctivă a Dacilor aũtochtoni, și după instituirea celor opt egemonii, s'aũ făcut cunoscută lumii; pentru că iarăși nu s'aũ liniștit în patria lor, ci adese făceau incursiuni în țeri străine, în Tracia, în Macedonia și în alte părți ale Rosiei, arđend localități și nimicind ceea ce întâmplător întâlniaũ. De aceea s'aũ numit și Pacinați, de la pecem (*πέτσιμ*) a arde, după cum spune Culiniski. Și Varin la litera Δ, ȕice: «Daci, cari acum se numesc Pacinați». Iar amintitele egemonii ale Dacilor o parte s'aũ sfărâmat de coloniile Ungurilor în Pannonia, prin secolul al XI-lea după Christos, venind din părțile Mării Caspice ale Sciției, înmulțindu-se în jurul râului *Ungra*, de unde și-aũ luat și numirea. De aici se pare ca și Banatul Craiovei s'a numit Ungro-Vlachia. Dar și mai înainte de Unguri Atila, șeful Hunilor, nu puțină sfărâmare a adus Dacilor și chiar până în părțile cele mai lăuntrice ale Europei. Scim că și Cesarul Aurelian, pe la anii 270 de la Christos, a strămutat mare parte din coloniștii romani din Dacia în Moesia, numind-o Dacia Nouă, din cauza năvălirilor repețite ale popórelor nomade; iar parte de către Impăratul Alexie Comnen, prin secolul al XII-lea după Christos, după cum scrie Ana Comnena. După ce însă s'a periclitat mai întâiũ însuși Împăratul în o expedițiune asupra Pacinaților în țerile Împărăției lui, reîntărindu-și tótă puterea de care dispunea, a luat în ajutor și o seminție de ale Pacinaților, numită Cumanii (despre cari povestesc și Anna Comnena în capitolul VIII), cari erau fôrte supărați asupra Pacinaților din Dacia (pe când ei trăiaũ pe litoralul drept al Dunării), pacificându-se cu Împăratul Alexie, din cauza furțișagurilor de mai înainte ale răsboiului, pentru că nu le dăduse partea cuvenită, aũ făcut alianță spre nimicirea propriilor lor frați. Anna Comnena în capitolul VIII dovedesc că Cumanii sunt de aceeași limbă cu Pacinații din Dacia; de aici este evident că și aceștia sunt confrății nôștri, asemenea amestecătură cu coloniști romani, în cari localități aũ fost colonizați de Cesarul Aurelian în Moesia. În împrejurarea amintită s'aũ reîntors în partea cea-laltă a Oltului, după cum însamnă acésta Cronicul munteneș al Daciei. De aicea se deduce fără îndoială că de către acești Cumanii s'aũ înființat Bănia Craiovei mai întâiũ la Cerneț, ca aliați ai Împăratului Alexie Comnen, din cauza

jafurilor de război, cum s'a  is, apoi la Strehaia  i în urmă la Craiova. C t despre istoria Annei Comnena, deși s'ar p r  unora că nu spune adev rul  i că ar l ud  pe Imp ratul, p rintele ei, dar natura lucrurilor probéză că spune adev rul. Pentru că din secolul al XII-lea mai p n  la finele secolului al XIII-lea părțile Valachiei  i ale Moldovei a  r mas sub st p nirea  i incursiunea Tătarilor. Pe la sfir itul secolului al XIII-lea, pogor ndu-se aicea Radu-Voevod Negru cu nou  egemonie dacică, Banul Craiovei a venit  i i s'a închinat,  i puțin c te puțin T tarii cu totul s'a u nimicit din t te părțile Valachiei, retr g ndu-se spre părțile Moldovei. După 50 de ani a venit  i acolo Drago  Voevodul, cu o altă egemonie dacică,  'a u nimicit pe T tarii  i din Moldova. Din t te acestea rezultă patru puncte:

«1) Că poporul nostru al Dacilor este o amestecare de Latini  i Greci.

«2) Că după cum pe Faraon nu l'a  cumi it cele 10 pedepse  i a  ajuns în fundul Mării Ro ii, de asemenea pe Daci nu i-a  cumi it  nt iele prefaceri ori schimbări de localit i, iar după Regat a  ajuns să- i p rd   i propriile egemonii.

«3) Că precum t t  Iliada lui Omer are în vedere unirea Grecilor, iar Grecii, dimpotrivă lucr nd, prin r sb ie civile (interne), s'a  sf r mat între ei, de asemenea  i Dacii, nep zind unirea între ei, în multe a  ajuns r m - i i de ale neamului  i patriei.

«4) Că după cum T tarii a  fost nimiciti de către strămoșii noștri Daci din Moldo-Valachia, asemenea fie-care în propria sa patrie trebuie să- i arate vitejiile sale, cur tind, dacă-  posibil, ciulinele sale.»

După acestea  ise, Naum termină cu nisce frase enigmatice, pentru că nu puteà vorbi deschis, că erau străinii mai tari  i mai mari în țerile n stre pe atunci. Iată  i aceste sentin e profetice  i îndemnătoare de a nu sta pe loc Rom ni:

«Str in fiind, este mai bine a t c  dec t a strigă.» (Naum nu er  str in, dar se consideră ca str in în  era sa!)

«Să ducem vi t  mai  n el pt . Cel ce  nc rc  ceva contra s rtei lui Dumnezeu să scie că este greu a lovii în ascu i . O Dacie, multă este îndurarea lui Dumnezeu spre tine, căci  i-a lăsat, ca un loca  glorios, dou  egemonii ori domniate! Tu însă te desf tezi fără sim ire, cu indiferen , dispre uesci pe eterodoxi. Dec  ce bine aștepti de acum înainte de la Dumnezeu? Vin - i în tine. Ve i piositatea către cele dumnezeesci ale str mo ilor t i, pe cari o privesci în at tea temple sfin ite, ce strălucesc ca nisce stele pe suprafa a p m ntului tău. Re nt rce-te către Dumnezeu  i revină- i în tine. Preved  cele de pe urmă ale tale  i nu te vei pocăi nefolositor!»

După acestea, prologul lui Naum tractéză despre aflarea literelor, despre limbile cele originale; apoi, venind la limbile derivate cu timpul, iată ce  ice despre limba n str .

«De aceea  i noi Dacii, voind să  mbog tim cu erudi iune  i pe neamul nostru prin cunoscin e adevărate  i omenesci  i dumnezeesci, av nd  i o

inclinațiune naturală atât pentru latinesce cât și pentru grecesce, pentru că neamul nostru este în legătură de rudire cu acestea, este drept, se cuvine să iubim *latinésca* precum și *elinésca* . . .» Deci termină ținând acestea la urmă, în formă de scholie: «Presenta propedie este citită școlarilor de către profesor. Iar în cât privesce ceea ce se ȳice obicĳnuit epigrafic Muntenia Daciei, iată: din epigrama a 11-a a Daciei cunoscem că acesta este numele cel vechi și adevărat al Vlachiei, ce se ȳice latinesce *Provincia Collia* de Fridvalski Jesuitul, care a adunat epigramele Daciei. Se face amintire în epigrame și de Dacia Moldaviei, așa: Praefectus Municipii Dacorum Iassiorum, de Hristofor, în cartea II, capitolul VIII. Moldova între altele a avut și oraș traianic, cu această denumire: Caput Bovis, la Procopiu, cartea IV, cap. 7. Iar numele Transilvania Daciei se spune de către toți geografi, Eptapol de Nemți, Erdel de Unguri. Fie și acestea spre cunoscința celor ce nu știu.»

De aici Naum își continuă propedia gramatică sale în grecesce. Introducerea cuprinde 40 foi, iar textul conservat 32.

Manuscriptul este in-8°, scris pe hârtie ordinară.

Manuscriptul No. VIII. — 1819.

*Σχολείον Β.
Șcōla a doua.*

Scrierea este dedicată: «Prea iubitei patrii a Dacilor, autorul Dac o dedică. 1819.»

După dedicațiune urmăză textul B. 35 de foi. Este o parte din gramatica grăcă. Textul tot grecesce. Se vede că Naum aveă metoda sa, după care învță grecesce pe copii, pentru că n'am întilnit nicăiri că el ar fi întrebunțat cărți împrimate la școlarii săi. Prin această-i deprindeă la scris.

Manuscriptul No. IX. — 1822.

*Κωδικὸς οἰκίας μου.
Condica mea de casă.*

În această condică ni s'a păstrat cea mai multă corespondență a lui Naum, cum și afacerile lui particulare. Manuscriptul este in-folio. Mare parte din materialul acestei condice a fost publicat de mine în «*Biserica ortodoxă*», revista Sf. Sinod.

Mai întâiu felicită pe blagorodnicii și slăviții Caimacamă ai Valachiei din 1822, în care iată cum se exprimă despre țără: «Mergând, mergeă și plângeă, și venind, vor veni cu bucurie», care cuvint adecă și de obște se potrivește la toți mult ticăloșii și prea ticăloșii patrioți, iar mai virtos la prea cinstita și slăvita persoană a d-văstre, cari, pentru dragostea prea

φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν — ȕicȕend cȕ sunt ĩnȕelepȕi, aũ ĩnebunit. . . .
Dupȕ ce aũ pustiit pȕmĩntul patriei nȕstre ſi aũ sȕrȕcit lumea, pe urmȕ
aũ ĩnceput sȕ caute ſi sȕ strice ſi ascunȕȕatorile patriei, de unde rȕpĩnd scule
de argĩnt ſi de aur, aũ rȕpit dimpreunȕ ſi grȕmeȕi de chrisȕve ſi alte cȕrȕi
de moſii, cum se vede cu socotȕlȕ a se face ei ſi moſneni ĩn locul nostru!»

Dupȕ acȕsta are un engomiũ cȕtre Domnitorul Ghica ĩn grecesce, altȕ
jalbȕ cȕtre Vodȕ Ghica, apoi alta tot ĩn grecesce. La 1823 un engomiũ Mitro-
politulũ Grigorie grecesce, altul romȕnesce ſi ĩn care se exprimȕ: «Slavȕ
Prea Sfinteĩ Troiȕi, cȕ se aflȕ ſi din prostimea neamulũ nostru luminȕtorĩ
spre luminarea celor acoperiȕi de ĩntunericul neĩnvȕȕaturĩ, ca sȕ se numere
ſi neamul nostru ĩntre cei slȕviȕi cu ĩnvȕȕaturĩ ſi ſtiinȕe.» (1823 Februarie 19).

Urmȕzȕ apoi ĩnsemnȕri ĩn grecesce din Chiriadromiul de Nichifor Teo-
toche. Apoi o scriere *Μέθοδος τῶν ἱερῶν γραμμάτων*, *Meſteſugul sfĩntelor cȕrȕi*,
care-ĩ ſcȕla I-a, orĩ un Abecedar. Titlu: «*ſcȕla ĩntȕia a noilor ĩncepȕtorĩ
tinerĩ. Acum ĩntȕiũ, ĩn ȕilele Prea ĩnȕlȕtatulũ ſi prea blagostivulũ nostru
Domn Ioan Grigorie Dimitrie Ghica Voevod ſi oblȕdrutor a tȕtȕ Valachia
Daciei, Archiepiscop fĩnd preasfĩnȕitul, prea cuvĩntȕreful ſi de Dumneȕeũ alesul
stȕpȕnul nostru Mitropolit Chirio Chir Grigorie, spre neurnmatȕ adicȕ pildȕ
pȕnȕ acum alcȕtuitȕ, ĩnsȕ din mai vechi ſi noi scriitorĩ adunatȕ, spre cel
de obſte folos al neamulũ nostru celũ Dachicesc ſi Pravoslavnice, de ne-
vrednicul Protosinghel al sfĩnteĩ Episcopũ Buzeuł, Naum, din Sfinta Epis-
copie a Rĩmniculũ, ĩn anul al cincĩ-ȕeci ſi nouȕ al vĩrstei mele.*»

Cartea ĩncepe cu o mare prefaȕa scrisȕ ĩn grecesce ſi romȕnesce, ĩn care
aratȕ originea nȕstrȕ ſi nevoia de a ĩnvȕȕa tot Romȕnul carte, pe care o nu-
mesce «*sfĩntȕ*».

Urmȕzȕ apoi tot studii de ale sale, textul ſi ĩnterpretarea ĩn limba aplȕ
a lui Vasilie Macedon, ĩmpȕratul Romeilor, cȕtre fiul sȕu Leon filosoful,
studiu pentru ſcȕlȕ. La sfĩrſit se ȕice: «Pe cȕnd mȕ aflam ĩn casa marelui
boer, Vornicul Scarlat Grȕdiſtȕnu, 1825, Maiũ 25, ĩn Bucuresciul Valachiei
nȕstre.»

Dupȕ acȕsta iarȕſi extrase din Chiriadromiũ, din Istoria universalȕ a
lui Dommair, traduse ĩn grecesce, ſi ĩn fine sentinȕe morale.

De aici ĩncepe o serie de poesii fȕcute de Naum pentru ucenicii lui, pe
cari,le pronunȕȕa la sȕrbȕtorĩ mari copiii pȕrinȕilor. Aſȕ sunt ſcolarii: Gri-
gorie Porumbaru, Iancu Porumbaru, Dimitrie Constantin, Elencu Grȕdiſ-
tȕnu, Mariȕra Grȕdiſtȕnu, etc.

Apoi transerie proclamȕaȕiunea lui Napoleon ĩn Egipt ſi anaforaua Gre-
cilor cȕtre Congresul ĩmpȕraȕilor din 1822.

Urmȕzȕ apoi o cerere a sa cȕtre Mitropolitul Grigorie de a-ĩ da o mȕnȕ-
stire, ſi ĩn schimb se fȕgȕduesce de a se ocupȕ cu lucrȕri literare, cum a
fȕcut ĩn tȕtȕ vieȕa sa, cȕnd a avut liniſte:

«... Mȕ fȕgȕduesce tȕtȕ rȕmȕſiȕa vieȕii mele a mȕ osteni ſi a lucrȕ, dupȕ
putinȕȕa, cu ajutorul lui Dumneȕeũ, tot ce va fi de folos patriei, dupȕ cum
lucrez cȕnd am vreme ſi prilej...»

Prin altă petițiune către Mitropolitul Grigorie, descrie starea de miserie în care s'au lăsat mitropolia, episcopiile, mănăstirile și avutul lor de către Greci, când le-au părăsit; expune situațiunea clerului de mir ea foarte înjosită. «Pentru toate dar bunele rîndueli ale sfințelor locașuri silindu-te Prea Sfinția Ta, mare plată vei avé de la Dumneđeū. Că vedem mirenii înălțându-și case mari, hanuri, din ziduri de la cele dărăpănate metoșe. Póte să nu fie tocmăi adevărată vorba care am auđit că Căminarul Tresnea a luat prodosie numai pentru mănăstirea Găisenii taleri 30 de mii, dând-o în arendă la alt mirean pe 10 ani, osebit de embaticul ce este dator pe fie-care an, în cât stricătorii patriei a se vedé din însuși patrioții ei. Lângă acestea vei sci Prea Sfinția Ta că, fiind la unele bisericii preoți văduvi, prin dare de bani ieau voie de la protopopi a ținé muierii tinere în casă și a sluji preoții ale sfintei le-turghii. Acéstă pildă am văđut-o în Ploesci, una făcută de protopopul proin la Sf. Ioan de acolo.»

În o altă petițiune către Divan descrie situațiunea economică și socială a Bucurescilor, apoi cauza scumpetei întreținerii vieții bucurescene: «Deci cu lacrimi vă rog, milostiviți-vé asupra creștinătății și, pentru îndurările a toate făcătorului nostru Dumneđeū, judecați cu scumpătate cele cuprinđetóre și de găsiți cu cale a face o de obște anafora către Prea Înălțatul nostru Domn, dimpreună făcênd aceste sciute și cunoscute și prea cinstului și slăvitului Divan al Moldovei, ca împreună cu un euget și cu o bună rîvnă a se face o vecinică hotărîre prin domnesci chrisóve, de aicea și de acolo, cu tari legături. Mai întâiū adecă, judecătoriale, ca un lucru dumneđeesc, a se păzi sfinte și nemitarnice. Al doilea, bucatele creștinilor într'aceste pravoslavnice pămînturi, cele de post nici odată să nu fie mai scumpe decât cele de carne (și mănânce fieș-care ce va vrea, dacă nu-l muștră sciința), ca să nu fie creștinii cei strîmtorați siliți, pentru greutatea caselor lor și a chiverniselei, de nevoie a călcă și la acestea sfințele legi și posturile lor cu suspinuri și cu lacrimi din strîmtorare a le face, ci cu dragoste și cu bucurie. Hotar a se pune carnei, legumelor și pescelui i proci. Numai la 100 de oca, pescarul, câștigând câte 2 parale la oca, câștigă taleri 5; câte 4, taleri 10; la 1000 de oca taleri 50 și taleri 100. Aū dóră matrapazlic? Și precupeții sunt neguțatorii patriei la acestea? Hotar să se pue fieș-căruia. Iar de nu se mulțămese neguțatorii pescari și precupeții, Visteria patriei póte să găsească și să orînduiască ómenii într'adins și câștigul va intră în Visterie d'apururea. Lângă altele, hotar să se pună cum să vîndă țeranii ori și ce și cum să se vîndă toate la polițiile țerii. Tot felul de icre a avé prețul îndoit al fiește-căruia neam de pește, iar nu mai mult; racii, virłani după mărimea lor, numărul și prețul. Urméză trebuința a se însciința acestea și stăpănitorilor vecini ai Dunării, arătând că limbile străine prin răsmeriți aū isgonit berechetul din patria noastră. A se face scumpă cercetare și băcăniilor, cu ce preț aduc mărfurile lor și cu ce preț le vînd în patria noastră. Asemenea și altor bresle, cum tăbacilor, cărciumarilor, căci cine aū făcut toate măsurile lor mincinoșe, iar ale cumpăraturii lor drepte? Fără

numai lăcomia de avuție. Puneți dar înainte, de găsiți cu cale, Măriei Sale că Împărații și Domniī ceī vrednici de laudă în multe chipuri s'au silit să-și facă nume nemuritor în lume: Unii adecă cetăți zidind, alții mănăstiri făcând, alții școle înzestrând și alții altele . . . » (1823 Februarie 16).

Un discurs ținut la 1823, Martie 13, către Domnitorul Grigorie Ghica, prin care-l felicită că este de neam Român.

Altă felicitare tot către Domnul Grigore Ghica.

După acestea iarăși o orățiune pentru școlari, din 1830 și socotelī de casă. Acēi întâlnește nota următoare din 1823, Aprilie 23: «Diua Lunī după Dumineca Pascalor a urmat un foc înfricoșat aici în București, în Podu-Beiliculuī, și aū ars, cum spun, peste 500 case.»

Apoi extrase din diferiți autori.

Pe coperta acestuī manuscript cetese nota următoare în grecesce:

«1823 Ἀπριλλίου 17 μοι ἐδόθη παρὰ του Πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Δεσπότη ἡμῶν Μητροπολίτου πάσης Βλαχίας Δακίας, Κορίου μοι Κορίου Γρηγορίου ἢ Ἡγουμενικῆ βιβλίου τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ σεσημειωταί μοι εἰς ἐνθυμησιν, ἐν Βουκουρεστίῳ Βλαχίας. Ὁ δὲ λογοθέτης Ἰωαννίτζας τοῦ Διβανίου ἀνέγνω τὸ ἀυθεντικὸν γράμματοῦ Ἡγουμενίου μου, παρόντος καὶ τοῦ ἁγίου Ἐκκλησιάρχου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως κωρ Γαβριήλ, ἀποσταλέντος ὑπὸ του ἁγίου Μητροπολίτου, καὶ ἔξωσθη τοῦ Ἡγουμενίου ὁ προκατόχος μου, κωρ Συνέσιος Ἀγιορείτης. Ἐγραφα δε τῆ ἐμοὶ χειρὶ. ὁ Πρωτοσύγκελος Ναοῦμ Ἡγούμενος ἀποστολιάνος.»

«1823, Aprilie 17. Mi s'a dat de către Prea Sfințitul și de Dumneđeū ale-sul, stăpânul meū, Mitropolitul a tōtă Valachia Daciei, Domnul meū Domn Grigorie, cârja egumenescă a sfințitei mănăstiri a Sfinților Apostoli, și s'a însemnat de mine spre amintire în București Valachiei. Iar Logofetul de Divan Ioniță a cetit cartea domnescă a egumeniei mele, fiind de față și sfințitul eclesiarch al sfințitei mitropolii, chir Gavriil, trimis de către sfințitul Mitropolit, și s'a dat afară predecesorul meū din egumenie, chir Sinesie Agioritul. Am scris cu mâna mea. Protosinghelul Naum, egumen Apostolēnu.»

N'a stat mult Naum ca egumen, pentru că a scormonit tōte datoriile făcute de fostul egumen Grec și, vedând că nu i se face dreptate, a demisionat.

Iată câte-va poesiī tot din 1823, Ianuarie I, în grecesce, lucrate pentru școlarii sēi.

I.

Φρίξον ἤλιε καὶ γῆ
Θεὸς ἦλθεν ἐνσαρκί.
Τὸ δὲ πῶς, οἶδεν οὐδεὶς,
Ὡ φίλόστοργοι Γονεῖς.

Infricoșeză-te sōre și pămînt
Că a venit Dumneđeū în trup.
Dar cum? nu scie nimenī.
O părinți filostorgi!

Καὶ αὐτὸς περιτμηθεὶς,
 Ὅ καιροὺς καὶ χρόνους θεῖς,
 Ἐν ἰδίᾳ ἐξουσία,
 Θεῖα γνώσει καὶ σοφία,
 Τέλος δίδωσι ταῖς πάλαι
 Νῶν νομοθεσίαι ἄλλαι.
 Ἐβῆχουμαι οὖν ἐκ καρδίας
 Μετὰ πάσης προθυμίας,
 Ἔτους μὲν παρφογγημένου
 Ἐδοῦχῆ μὴν ἔξοδον,
 Τοῦ νοῦν δὲ ἀρχομένου
 Θουμήρη τὴν ἔισοδον.
 Πλουσίαν περιόδον
 Κάλλιστον μεθόριον.
 Τῆτες καὶ ἐς Νέοτα
 Παρόντα καὶ μέλλοντα.
 (Subscrís) *Grigorie Gradistenu.*

Și acesta circumcis,
 Care a pus timpii și anii
 Cu puterea lui proprie,
 Prin cunoscință și înțelepciune
 [dumnezească
 A dat sfârșit celor vechi,
 Acum sunt alte legislațiuni.
 Decî vè dorese din tótă inima,
 Cu tótă bunavoință,
 Ca anul trecut
 Să-și aibă sfârșitul norocit,
 Iar cel ce începe acum
 Intrare cu veselie,
 O periódă bogată
 Și un sfârșit și mai bun.

II.

Ἐντὶ Πάππου τὸν Ἀθθέντην
 Τὼν βλαχίας ἀρχηγέτην,
 Νῦν μετὰ χάρας εὐρίσκω,
 Οὗ γενέθλια μιμήσκω,
 Ἐπικαλῶ δὲ ἱκέτην
 Ὑπὲρ ἐλέους ὑγείας
 Γρηγόριον ὑψηπέτην
 Σάλπεγα θεολογίας.
 Ζήτω ἐπιμήμιστα
 Ἄμα καὶ πανόλβια
 Γρηγόριος Βοεβόδας.
 (Subscrís) *Dimitrie Ghica.*

In locul unchiului pe Domnitorul
 Valachiei, pe conducătorul
 Il aflu acum cu bucurie,
 A cărui și de nascere-î amintesc.
 Decî invoc ca rugător,
 Pentru îndurări și sănătate,
 Pe Grigorie cel întraripat,
 Pe trâmbița teologiei,
 Să trăiască cât mai mulți ani
 Și fericiți tot odată
 Grigorie Voevod.

Pe margine cetesc: Ποιήμα Ναούμ
 Πρωτοσυγγέλλου καὶ τὰ ὑπωθεν—Poesii
 ale lui Naum Protosingelul și cele
 din urmă.

Poesii de felul acesta are foarte
 multe Naum în scriptele sale, ceea
 ce însemnă că aveă scânteia poetică
 din fire.

Alte poesii din 1823. Ianuarie 6, pronunțate de doue școlărițe ale lui Naum.

III.

Σήμερον ὁ πάντων Κτίστης,
Κύριος ἡμῶν καὶ ρύστης,
Περιτομὴν ὑποφέρει,
Ὅν πάσα κτίσις γεραίρει.
Τὸ σωτήριον λαμβάνει
Ὅνομα, καὶ νῦν προσφάνει
Ἰησοῦς ἡ σωτηρία,
Τῶν ἐθνῶν ἡ προσδοκία.
Τὸ πέλαγος τοῦ ἐλεύου,
Σώζων τοὺς Ἀδαμιαίους,
Ἔτος εὐλογῆ τὸ νέον
Ἄπαν καινοῦργεὶ τὸ θέον
Χαίρει δὲ ἐν τοῖς Ὑψίστοις
Τοῦ Χριστοῦ ὁ Μέγας μύστης,
Βασιλεῖος Ἱεράρχης
Πάντων ἡμῶν ὁ Προστάτης
Προσκαλῶν εἰς εὐωχίαν
Νῦν, καὶ εἰς πολυετίαν
Ζώητε ἐν ὑγείᾳ
Καὶ ἄκρα πανευτυχία.
(Subscrisă) *Elencu Gradiștenu.*

Astăzi a toate creatorul,
Domnul nostru curăzitorul,
Sufere circumceisiune,
Pe care totă natura-l cântă.
Iea nume de Mântuitor
Și acum își are loc
Mântuirea prin Isus,
Așteptarea neamurilor,
Mulțimea îndurărilor,
Mântuind pe cei din Adam.
Binecuvîntă anul nou
Și tot ce-î de nevoie înnoesce.
Bucură-te întru cei de sus
Mare tainuitor a lui Christos
Ierarche Vasilie,
Protectorul nostru al tuturor,
Poftindu-vă și bună petrecere
Acum și la mulți ani,
Să trăiți cu sănătate
Și în totă fericirea.

IV.

Νέου ἔτους τὴν ἀρχάν,
Καὶ Χριστοῦ περιτομὴν,
Ἐροτάζοντες καὶ νῦν,
Ἡμέραν δεσποτικὴν.
Δεῦτε πάντες σὺν ἡμῖν
Ἐδφρανθῶμεν κατ' αὐτήν,
Ἑμνοῦντες τὸν ποιητήν
Ὡς Θεός καὶ λυτρωτήν.
Δόξαν αὐτῷ καὶ τιμὴν
Προσφέροντες ἀρετήν
Τὴν ζωὴν ἡμῶν σεμνήν,
Διανύοντες καλήν,
Πρὸς ἀξίαν πληρωμήν,
Τὴν θείαν ἀνταμειδίην.

Inceputul anului nou
Și circumceisiunea lui Christos
Sărbătorindu-le acum,
Di stăpânescă (sărbătore),
Veniți acum împreună cu mine
Să ne veselim într'însa,
Lăudând pe ziditorul
Ca pe un Dumnezeu eliberator.
Glorie lui și cinst
Producându-î virtutea,
Vięta noastră morală.
Săvîrșind ce-î bine
Spre plinire vrednică
De răsplată dumnezeescă.

Ζώητε ἐτῶν πληθύν,
Καὶ πανευτυχῶν. Ἀμήν,
(Subserisă) *Mariôra Gradistênu.*

Să trăiți ani mulți
Și întru tot fericiți. Amin.

Altă poezie românească. — 1829, Decembre 25.

V.

Totă mintea omenescă,
Mai virtos și ingerescă,
Nu pôte să povestescă
Și bine să tâlcuescă
Taina cea din veci ascunsă
Și de ingeri nesciută,
Pentru Dumneđeșu cuvîntul,
Al tuturor începutul,
Care astăzi s'a 'mplinit,
După cum s'aŭ prorocit,
Că se va nasce Mesia,
Din prea feciôra Maria,
Ca lumea să mântuescă,
De tiran s'o izbăvēscă,
Raiul nouē să deschidă
Unde omul lăcuisă,
De unde s'aŭ isgonit
Omul cel întâiū zidit,

Pentru călcarea poruncei,
Cădend în gheena muncei,
Rob singur vēdendū-se,
Vrăjmașului dându-se.
Și l'aŭ stăpănit tiranul
Până ce a venit Domnul.
Veniți dar să prăznuim,
Astăzi să ne veselim,
Țiua Nascerii cinstind
Și pe Precista slăvind.
Astăzi nouē s'aŭ născut
Cu trup cel făr'nceput,
Din pântece fecioresc,
Pe care tôte-l slăvesc,
Îngeri și ómenii,
Slăvesc țiua Nascerii.
O! să vē învrednicescă acum și pe
d-vóstre și la mulți ani fericiți
a prăznuì cum doriți. Amin.
(Subseris) *Dimitrie Constantinid.*

Altă poezie din 1829 Δεκεμβρίου 25, ἐν Ποιλοζίῳ.

VI.

Χριστός γηγᾶται, καὶ καθοράται,
Ἐν τῷ σπηλαίῳ, μητρὶ ἐνθέῳ,
Χριστός γενᾶται, καὶ ψηλαφᾶται
Ἐν ἀνθρωπίνῃ, σαρκὶ σαηλίῃ.
Χριστός γενᾶται, πιστοὶ βοᾶτε.
Δόξα τῷ Πατρὶ, Ἀνάρχῳ νοῦ.

Δόξα τῷ υἱῷ, τῷ δημιουργῷ.
Δόξα Πνεύματι, Παντοκράτορι.
Τῷ μόνῳ θεῷ, τῷ ἀληθινῷ.

Christos se nasce și se privesce,
În peștera, la dumneđeésca Maică.
Christos se nasce și se pipăe
În omenire, în trup de lut.
Christ se nasce, credincioși strigați:
Mărire lui Dumneđeșu, minții ceî fără
[început.

Mărire Fiului și Ziditorului.
Mărire Duhului, A-tot-țiitorului,
Singurului Dumneđeșu, celui ade-
[vērat.

Δόξα καὶ μιᾷ, μόνῃ Παρακλῆ,
Κόρη Μαρίας, θυγατρὶ Ἀδάμ.
Δι' ἧς οἱ πιστοὶ, ὅλοι ἐν τῇ γῆ,

Ἀνεπλάσθημεν, κ' ἐλυτρώθημεν
Ἀπὸ τυράννου, τοῦ κοσμοπλάου.
Ζήτω ἡ εὐγενία σας ἐς ἔτη πολλὰ
Μῶλα τ' ἀγαθὰ. Ἀμήν.

Γιάγκος Πορομπάρης. — Iancu Porumbaru.

Alta a aceluiași din 1827, Decembre 25.

VII.

Fraților creștini!
Astăzi eu mă sîrguesc
Ca să vă hiritisesc
Pentru sfînta Nascere,
Nouă spre prefacere.
Taina cea din veac ascunsă
Și de îngerî nesciută,
Pentru Dumneđeū cuvîntul
Astăzi a luat sfîrșitul,
Cuvîntul trup s'au făcut
Și 'n lume au petrecut,
Pentru Adam cel cădūt,
Prunc în lume s'au vĕdūt,
Din pânțece fecioresc,
Tôte pe el îl slăvesc.
Raiul astăzi s'au deschis,
Ucigașii furî s'au prins.
Dracii încuibați în idoli
Eră închinați de ómenî,
Ei Dumneđei se numiaū
Și 'ntr'înșii lumea credeau,
Părăsind pre ziditorul
Și a tôte făcĕtorul.
In cât cum prorocul đice:
Dracii, vrĕnd lumea să strice,
Jertfe, fiî, fete cereă,
Pe care 'n foc îi ardea.

Mărire și unia singure Prea Sfinte
Fecióre Maria, fiica lui Adam,
Prin care credincioșii toți de pe
[pămînt

Ne-am refăcut și ne-am mântuit
De tiranul, înșelătorul lumii.
Trăiască nobleța vóstră la mulți ani,
Cu tóte bunurile. Amin.

O mare cruđimea lor!
Cum voiaū părinții lor?
Ticăloșii și orbiții
Și de draci împrileștiți,
Ca să dea pe fii lor
Pentru jertfă dracilor!
Iar dracii se bucură
Cât mai mult sânge vĕrsă,
Omului fiind vrăjmași
D'inceput cumpliți pizmași,
Ca nisce dĕ'n cer căđuți
Împetriți, nepocăiți.
O Dumneđeule sfinte
Și al tuturor părinte!
Cine nu se va miră
De multă răbdarea ta,
Că tu poți câte voesci,
Și mânia îți opresci,
Că vremea în veci va fi
Pe cei răi a pedepsî.
Ce vom rĕsplăti dar noi,
Ómenii cei de apoi,
Să cădem cu pocăință,
Să ne'nchinăm cu credință,
Mulțumind lui Dumneđeū
Că ne-au scăpat de cel rău,
Chipul robului luând,
Pe credincioși mântuind.

Astăzi Adam dăntuesce
 Și Eva se veselesce.
 Îngerii și ómenii
 Cinstese ziua Nascerii.
 Pămîntul s'aú luminat
 Și cerul s'aú minunat,
 Capiștele s'aú surpat,
 Biserici s'aú ridicat.
 Adevèrul s'a ivit
 Și idoli s'aú sdrobit,
 Creștini s'aú mântuit,
 Iar dracii s'aú isgonit.
 Să se veseléscă cerul,
 Să se bucure pămîntul,

Să salte credincioșii
 Împreună cu strămoșii,
 Că Christos Mântuitorul
 Și a tóte făcètorul,
 Prorociile plinind,
 Astăzi la noi aú venit,
 Pe credincioși să 'nnoiască
 Și pre toți să mântuiască
 La cerésca împèrăție,
 Fie tuturor și mie!
 Dumné-vóstre bucurie
 Și întru mulți ani să vè fie. Amin.

(Serisă pentru *Mateiú Conțescu.*)

Apoi urméză acéstă scrisóre către capul Ierarchiei țerii.

«*Tainică scrisóre și duhovnicesce.*»

«Prea Sfințite și de Dumneđeú alesule Stăpâne!

«Dă pricină înțeleptului și mai înțelept vei fi. Incă odată dar daú și mai mult nu adaug. Sluga Prea Sfinției Vóstre, numai o aducere aminte fac, datorie ca un fiú al patriei socotind; iar Prea Sfinția Ta vei lucrà ca un miluit de Dumneđeú, cum te va luminà Dumneđeú. Nicí de vre-un respuns al Prea Sfinției Vóstre am trebuință, ci numai punerea în lucrare de s'ar face, socotese lucru plăcut lui Dumneđeú. Incă de m'aș învrednicí eú să pătinesc și vre-un rău pentru cele ce sunt după Dumneđeú, cu dragoste și cu bucurie aș primí.

«Inălțimea Sa dar și Prea Sfinția Ta și d-lor veliții boeri, de aveți poruncă a se scóte Grecii de la mánastirile lor cele închinatè la locuri străine, urméză negreșit fără nicí o voie veghiatã a împliní împèrătésca poruncă. Și mai întâiú, mai virtos a curățí scaunele, adecã episcopiile și mánastirile patriei de Greci, fiind vremea primitã, care altã datã póte să fie cu anevoie. Și acele mánastiri închinatè la locuri străine pot să le iea din boerii patriei supt epitropie, cu o rînduialã ce se va găsí cu cale. Și prin sfatul de obște înscris a se hotãri: ca de acum înainte numai însuși mánastirile cele mari, cari sunt închinatè la locurile cele străine, să aibã și să fie primiți egumeni de la acele locuri străine, iar nu și la metócele lor, care sunt închinatè la aceste mánastiri, să aibã egumeni străini, ci pãmîntení, cu cuviinciósele embaticurí ale lor, ca să nu se mai înmulțéscã iarășí egumenii și stăpánirile Grecilor în pãmîntul patriei. Care cu sfat de obște prin anafora să se

arate Înălțimii Sale, arătând și pricina pentru carele mănăstirile au ajuns la multă dărăpănare și cufundate în grele datorii.

«Pe lângă aceste, de este vre-o bună rivnă de obște pentru patrie, să se facă întăriri scrise, că de acum înainte nici scaunul sfintei mitropolii, nici scaunele episcopicesci, nici în toate mănăstirile țerii, nici în toate mănăstirile mici, care sunt metoșe mănăstirilor celor mari, să nu se primescă povățuitori de altă limbă, ci numai din patrioții credincioși. Mare dărăpănare și vrednică de jale se vede și la metoșele Sfintului Pantelimon și însuși la ale sfintei mitropolii, care în anul trecut, aflându-mă la Ploesci, s'au întâmplat ôreș-care de le-am vădut cu ochii însuși, ca nisce grajduri pustii cele din lăuntru a acelor metoșe. Dintre cari, mergând din întâmplare și la schitul Blejôia, metohul sfintei mitropolii, am vădut că n'are măcar nici un gard prost împrejurul bisericii; ci în amvonul bisericii erau culcușuri și baligî de vaci. Și un grămătic ce l'am găsit acolo îmi spuneă că nici preotul n'are biserică de sunt 6 ani, și locuitorii din prejur alérgă la alte sate pentru sfintele slujbe și alte nevoi sufletesci. In cât se cade a se îndatoră și epistații metoșelor ca în fieș-care an să facă și meremeturi, cât va fi cu putință.

«Ce hal vrednic de lacrimi au și metoșele Sfintului Panteleimon! Pentru care asemenea cu sfat de obște, prin anafora, ar fi bine a se da voie și poruncă de a se căută așezămînturile toate ale tuturor sfintelor locașuri de la fericiții ctitori cum s'au orînduit? Cum, ce fel de așezămînt? De se hotărêse călugării sau mirenii, a căroră laudă cum că le chivernisesc mai bine decât călugării se vede deșértă. Pentru toate dar bunele rindueli ale sfintelor locașuri silindu-te Prea Sfinția Ta, mare plată vei avé de la Dumneđeú. Că vedem mirenii înălțându-și case și hanuri de la cele dărăpánate metoșe. Póte să nu fie întocmai adevérată vorba care am auđit, că Căminarul Trăsnea a luat prodosie numai pentru mănăstirea Găiseni taleri 30 de mi, dând-o în arendă la alt mirean pe 10 ani, osebit de embatichiul ce este dator în fiesce-care an; în cât stricătorii patriei a se vedé din însuși patrioții ei. Lângă acestea, vei sci Preaosfinția Ta că, fiind la unele biserici preoți veduvi, prin dare de bani ieau voie de la protopopi a ținé muieri tinere și a slujî neopriți ale sfintei liturghii. Acéstă pildă am vădut-o în Ploesci, una făcută de Proin protopopul... la biserica Sf. Ioan de acolo și alta făcută de protopopul... la Sfintul Nicolae de la isprăvnicat. In cât așa strecóră țînțarul și înghit cămila. Iar de se întâmplă nisece veduvi ca aceștia să aibă copii, cel puțin o babă bătrână să aibă voie a ținé, sau a se părăsi de sfinta leturghie; sau de n'au copii, a merge la mănăstire, sau a se chivernisi cu alte deprinderi mirenesci, iar nu cu slujirea Sfintelor Taine, sau pentru mare nevoie de preot și de alte pricini, cum am citit la mănăstirea Hurezu nisece pravile vechi scrise cu mâna, a fi lucru atâta de acoperit, în cât slujitorul sfintului altar a nu da nici cea mai mică pricină de scandal norodului, și așa să îndrăsnescă a se apropiă de sfintul jertfelnic prin slujirea sfintei liturghii.

«Iartă, Prea Sfințite Stăpâne, căci îndrăsnesc ca la un părinte de obște și al slugei Prea Sfinției Tale, însă mă rog ca această scrisoare de nimeni altul să nu se vadă, ci numai însuși de Prea Sfinția Ta. Iar prea sfințele rugăciuni și blagoslovenia Prea Sfinției Tale fie pururea cu mine.

«1823, Februarie 5.

«Al Prea Sfinției Tale prea plecată slugă.

«*Naum Protosinghelul.*»

«*Nota.* — Numai Prea Sfințitului Părintelui Buzeu, de veți socoti, puteți să o arătați, spre zidirea celor coprințetóre. Nică să socotesci Prea Sfințite că sunt prea ahtiat pentru Hurez, firesce mulțămindu-mă și cu un metoh mic și bun. Și nu atâta pentru alta, ci pentru mijloc să scap de nisce datorii și să găsească loc de óreș-care odihnă ómenilor mei, cari după Dumneđu la mine privesc.»

Jaloba ce a dat un boer la 1822 către Domnitor și prin care descrie ce a suferit în timpul Zaveriei de la Eteriști.

Jaloba este compusă de Naum.

«Prea Înălțate Dómne!

«Mărturisind Sf. Scriptură la Iov că strigarea săracilor și strigarea lipsiților le va auzi Dumneđu, și dimpreună adevărind și Psalmistul că Dumneđu va face judecată săracilor și isbândă lipsiților, am luat îndrăsnelă și eu, cel cu totul nenorocit, cu ferbinți lacrimi a mă arată înaintea păzitei de Dumneđu Înălțimii Tale și cu suspinuri din inimă a mă jălu: că trei-deci de ani și mai bine sunt de la nascerea mea avënd, nică odată nu m'am învrednicit măcar de cea mai mică chiverniselă în pământul patriei și nu m'am mâhnit atâta de mult, stăpânire străină vedënd în pământul patriei și mulți această nedreptate pătîmind. Avënd eu și puțină mângâiere două prăvălióre ce mi-aũ rēmas de la părinți; iar în acesta de pe urmă perdënd și această puțină mângâiere, am ajuns și la desnădejduire din multa primejdie. Căci în anul trecut de patru oră am cădut în mâinile apostatilor, cari, neavënd într'inșii lacrimă de creștinătate, m'aũ jefuit până la cămașe, ardëndu-mă și cu fier ars, ca să le dau bani, și, abiă scăpând din mâinile lor numai cu sufletul, îmbrăcat în abale albe, am fost năzuit la Brașov, ca să nu-mi perd și vieța. Unde neavënd nică cheltuiala cea de tóte zilele, de mare nevoie mi-am amanetat acele două prăvălióre, de am trăit până acum, care și acestea, viind aicea, le ved cu totul dărăpánate de așcherlii împērătesci, neavënd ticălosul de unde să ieau măcar o pară spre a-mi întîmpinã cheltuiala cea din tóte zilele. . . . »

Aceste suferințe le-aũ îndurat toți locuitorii țerii și de la Eteriști și de la Turci, pretutindenea pe unde aũ trecut.

Despre originea limbii noastre romănesci iată cum se exprimă într'un engomiu ce-l face Mareluși Postelnic Michail Ghica: «Όσαι γάρ λέξεις της διαλέκτου ήμων ού λατινικαι έισι, πασαι δακιαι του γχάνουσει φύσει, της νέας ήμων διαλέκτου, γενηθεισης εκ διαφθαρμένης λατινίδος και διαφθαρμένης παλαιας

ἡμῶν δακίδος. Καὶ Ῥωμαῖοι ἦτοι Ῥωμᾶνοι καὶ Νέοι Δάκες ἡμεῖς ονομαζόμενοι, ὡς σύμμικτοι τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀποικίας πρὸ ἐτῶν 1700. Ἐδλόγως οὐ μόνον οὐκ ἀποστρεφόμεθα τὴν Ἑλληνικὴν συγγένειαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ θεῖαν ἐντολὴν αὐτὴν ἀγαπῶμεν, τό καλόν τοῦ πλησίον ἐν τῷ θάθει τῆς καρδίας εὐχόμενοι, καὶ μόνους τοὺς ἀποστάτας αἰτιώμενοι οὐχὶ δὲ καὶ ἀθώους. Ἐν ᾧ καὶ ἔκ τῶν ἐνδαῦθα μερῶν τοῦ Ὀλτου ἐφάνησαν ἀποστάται καὶ πολλοὶ παντοχόθεν συνηπάγησαν τάυτη τῇ σατανικῇ πλάνῃ.»

«Căci câte cuvinte ale limbei noastre nu sunt latinesci, natural tóte dacice, ale limbei noastre celei noue, provenite din latina coruptă și din vechia noastră limbă dacică coruptă. Și numindu-ne noi Romani sau Români și noi Daci, ca o amestecătură a coloniilor Romanilor cu 1700 de ani mai înainte, cu drept cuvânt nu numai nu respingem înrudirea noastră grecescă, ci ca prin un ordin dumnezeesc o iubim, dorind din adîncul inimei binele aprópelui, și nu acuzăm decât numai pe apostatați, nu și pe cei nevinovați Pentru că și din părțile de aicea de peste Olt s'a u arătat apostatați și mulți de pretutindenea s'a u atras în această înșelăciune satanică.»

Naum eră gata la orî ce ocaziune a-și manifestă simțemintele sale patriotice, mai ales la sêrbători și festivități naționale. Iată un discurs din cele multe ce le-a pronunțat ocașional și în care se descrie bucuria sa că vede pe tronul țerii și pe scaunul mitropoliei Români, iar nu străini ca până acum. Acest cuvînt l'a pronunțat când li s'a dat mănăstirilor egumeni Români, alungând pe cei Greci.

«Cuvînt vorglăsuît către Prea Înălțatul nostru Domn Ioan Grigorie Dimitrie Ghica Voevod.

«Prea Înălțate și de Dumneđe u păzite Dóme!

«Mai înainte de tóte și în tótă vremea datorî suntem cu mulțămire către Dumneđe u pentru tóte bunătățile, care pururea primim de la dînsul, și pentru că în tot chipul ca un iubitor de ómeni caută mântuirea sufletelor noastre. In cât, de ne și pedepsește ca un drept judecátor și stăpân, dar iarăși ne miluesce ca un prea milostiv și ziditor al nostru.

«Nenumerate mulțămiri suntem datorî și prea puternicului nostru Împêrat, întâi u adică ca unuia ce de Dumneđe u ne este dat, cum mărturisesce Sfînta Scriptură, că nu este stăpânire fără numai de la Dumneđe u; al doilea, că, de Dumneđe u fiind îndemnat, smerenia acestei patrii întru slavă o a u schimbat și lacrimile patrioților întru bucurie le-a u întors.

«Iar neîncetate rugăciuni către Dumneđe u suntem datorî pentru Înălțimea Vóstră, ca după cum sfînta și dumneđe esca Pronie v'a u chemat și v'a u ales Domn și oblăduitor patriei Înălțimii Vóstre, așa să v e acopere și să v e păzescă, ca de-apururea neclătita întărire întru prea luminatul domnesc scaun al Înălțimii Vóstre, păzind sfîntele legi și dreptățile dumneđe esci, spre ne-strămutată și vecinică moștenire a domnescei slave, prin cea necurmată diadochie a prea luminatului sânge al Înălțimii Vóstre, ca pururea să se

laude acéastă pravoslavnică patrie Valachia cu prea luminatul neam al Înălțimii Vóstre.

«Iar către cea de obște cuvîntare a Înălțimii Vóstre, pentru chemarea și alegerea părinților egumeni spre cinstea și stăpînirea ce li se încredințeză, acesta este răspunsul, cu tótă plecăciunea și închinăciunea până la pămînt: Să trăiască Înălțimea Vóstră întru mulți și prea fericiți anî cu pacinică și liniștită vieță, ca și slugile Înălțimii Vóstre, părinții egumeni, să pótă viețui cu norocire în prea luminatele ȃile ale Înălțimii Vóstre, rugând pe Dumneȃeu pentru Înălțimea Vóstră.

«Dar ce óre póte să socotéscă mai cu de-amăruntul fie-care din părinții egumeni pentru chemarea și alegerea lor spre cinstea și stăpînirea ce li se încredințeză? Sluga Înălțimii Vóstre socóte că le săltézá inima de bucurie și fie-care dintr'înșii nu se socotesce îndestulat a muțămî după cum se cade Înălțimii Vóstre, cum și Prea Sfințitului nostru Stăpân și Mitropolit și Prea Sfințiilor lor Părinți Episcopi și Domniilor lor prea cinstiților veliților boeri ai patriei. Încă de se vor întrebă și în ce chip este bucuria lor, pot să răspundă fie-care cuvîntul Scripturei pentru suflet: «Că în ce chip «se veselesce mirele de mirésă, așa se va veseli Domnul de tine.» Acest fel de bucurie póte să aibă fie-care din părinții egumeni în inima lor. Căci și egumeniile sunt căsătorii duhovnicesci și, precum căsătoria cea luméscă face părinți trupesci, așa și căsătoria cea duhovnicescă face părinți duhovnicesci. Și precum este stăpînire luméscă, așa este și stăpînire duhovnicescă; pentru care urméză a înmulți cuvîntul, de nu este cu îngreunare Înălțimii Vóstre.

«Mare este Dumneȃeu și minunate lucrările sale; tóte îndoite și spre folos le-aú făcut. Este lume simțitóre și este lume gânditóre, sunt trupuri pămîntesci și sunt trupuri ceresci, este slavă pămîntéscă, este și slavă ceréscă. Ci și fie-care om îndoit este: omul cel din afară, adică trupul cel zidit din pămînt de mâna lui Dumneȃeu, omul cel din lăuntru, adică sufletul cel zidit prin insuflarea lui Dumneȃeu, după chipul lui Dumneȃeu.

«Duh este Dumneȃeu, duh este și sufletul omului; decî ȃice Sf. Evanghelie: Duhul este carele înviază; trupul nu folosesce nimica (Ioan 6). Adică duhul lui Dumneȃeu este carele înviază tóte, iar trupul nu folosesce nimica spre mișcare, căci este de sineși firesce nemișcător. În cât, de óre-ce din trup lipsind duhul cel de vieță, trupul rămâne nesimțitor. Asemenea și Solomon ȃice: Πνεῦμα Κυρίου ἐπλήρωσε τὴν οἰκουμένην — duhul Domnului a umplut lumea etc. Duhul dar cel de vieță de la Dumneȃeu mișcă și luminătorii cerului spre cea dea pururea învirtejire împrejurul pămîntului, cum ȃice Solomon într'alte locuri în Sf. Scriptură.

«Duhul de vieță de la Dumneȃeu mișcă și apele spre cea d'apururea curgere. Duhul de vieță dá putere și pămîntului spre răsărîrea celor dintr'însul. Duhul de vieță mișcă și copacii și erburile spre creștere și spre rodire. Duhul de vieță mișcă și tóte trupurile jivinelor, ale celor mari și ale celor mici: ale dobitócelor și ale paserilor și ale pescilor să umble pre pămînt, în vȃzduh

și în ape, și totă suflarea cu duh de viață de la Dumnezeu se mișcă, toate trupurile pămîntesei fiind de sineși nemișcătoare și nesimțitoare.

«Iar sufletul omului fiind zidit prin însuflarea lui Dumnezeu, cum mărturisese dumnezeesca Scriptură, mare osebire are de toate zidirile acestei lumi.

«Căci nu numai cuvîntul este și gânditor, ci și nemuritor este, după dar, ca o însuflare și chip al nemuritorului Dumnezeu. În cât după cum este omul îndoit, așa și hrana omului îndoită este. Trupul cel din pămînt hrană avînd din pămînt; iar sufletul, ca un duh, duhovnicescă hrană avînd. Și după cum sôrele luminează și încălzește trupurile cele din pămînt, așa și Dumnezeu luminează sufletul omului și pe cel vrednic îl aprinde cu dumnezeesc darul său.

«Cade-se dar, și duhovnicescii părinți, ca și cei trupesci, pe cei nevrîstnici fii a-î hrăni cu laptele învățaturii, iar pe cei vrîstnici a-î hrăni cu mîi tare hrană duhovnicescă, prin învățatură, și a îngriji și pentru hrana și îmbrăcămîntea lor cea trupescă, că ȕice Apostolul către Timoteiu : «Dacă cine-va nu îngrijese de ai săi și mai virtos de ai casei sale, se lepădă de credință și este mai rău decît păgânul.» În cât și căsătoria și stăpînirea saŭ lumescă saŭ duhovnicescă cu nevrednicie pricinuitoare este de mai mare osîndă. Pentru aceea și înțelepții ȕic că și căsătoria și stăpînirea este un rău poftit și dorit de omeni. Și precum marea, focul și muiera se ȕice de dînsule trei rele, însă nu înțeleg firea acestor lucruri ale sale, ci primejdia mării, primejdia focului și rîutata muierilor celor rele; așa și la căsătorie și la stăpînire nu înțeleg rea firea lucrurilor, fiind de la Dumnezeu orînduite, ci înțeleg greutățile și ostenelele casei și grăua privighere a stăpînirii. Căci într'alt chip ce este mai trebuincios omului decît focul, cine poartă mai multă bogăție decît marea și cine pôte lăsa diadochie neamului său fără muieră ?

«Deci tot cel ce dorește și poftesece acest fel de căsătorii și stăpîniri cade-se cu bucurie și cu dragoste a îmbrățișa și sarcinele acestora, cum s'aŭ ȕis mai sus. Pentru care de la Dumnezeu li se făgăduese plată cerescă și de la omeni laudă pămîntescă. Iar împotriva la acestea cine-va arătându-se cu nevrednicie, toate împotriva li se găsește.

«Și precum turma nu se pôte păzi fără păstor, nici supușii a fi fără povățuitor, așa și sfințele mănăstiri, fiind zidite de prea fericirii ctitori, ca de nisce desăvîrșiți stăpînitori ai moștenirii lor, spre podoba patriei și spre vecinica lor pomenire, cu tari legături și așezămînturi, după sfînta orînduală a lor, urméză a avé și egumeni spre chivernisirea lucrurilor celor închinatã lui Dumnezeu, că așa este voia lui Dumnezeu.

«Înmulțescă dar Domnul Dumnezeu și crească puterile nebiruitului nostru Împărat, care de Dumnezeu ne este dat, ca să putem și noi trăi cu liniște și cu pace în pămîntul patriei noastre, ca nisce d'apururea credincioși supuși prea puternicei Împărăției sale.

«Păzescă Domnul Dumnezeu și pre Înălțimea Vóstră pururea nestrămutată întru moștenirea domnescei slave, cu lungime de viață și cu bune sporiri

întru tóte prin ajutorul Celui de sus și prin cel nescăduț har al prea puternicei Împărății, ca dimpreună cu tótă obșteă patrioților și părinții egumeni, cu cel d'apururea har al Înălțimii Vóstre și cu prea sfinta blagoslovenie a Prea Sfințitului nostru Arhiepiscop și Mitropolit a tótă Ungro-Vlachia și a Prea Sfințitilor Părinți Episcopi, cum și cu neinceputul nazir al dumnélor prea einstițiilor și prea blagorodnicilor veliți boeri ai patriei fiind întăriți, să se arate vrednici slujitori sfintelor lăcașuri și implinatori datoriei lor, după plăcerea lui Dumneșeu și a Înălțimii Vóstre și a tótă slăvita obște.

«Al Înălțimii Vóstre prea plecată slugă și nevrednic rugător, Naum Protosinghelul. — 1823 Martie 23.»

Manuscriptul No. X. — 1823.

Ῥαυγή εὐχαριστικὴ καὶ αἰτητικὴ.

Reclama de mulțumire și de cerere (cătrec Mitropolitul).

În acest an este seos din egumenia de la Sf. Apostoli și cere să i se iea curînd socotelile pe trecut, prin Medelnicerul Tocilescu, asemenea să fie regulat la școlă saă să scie ce să facă. (Romănesce). Urméză:

O epistolă în versuri cătrec Elenca Grădiștenu, acum Găneșcă, felicitare; apoi versuri grecesci scrise pentru studentele și școlarii săi și pe cari le pronunțau la sərbători. Așă: Maria Grădiștenu, Grigorașcu Grădiștenu, Const. Gheorghiu. Cătrec Elenca Găneșca la Craiova, romănesce, în 1824. Asemenea în 1825. Acésta înséamnă că Naum eră profesor de casă la familiile Grădiștenu etc.

Urméză apologia lui din 1825 în grecesce (tradusă de mine în romănesce și publicată în «*Biserica ortodoxă*», anul XXIII, No. 5, August 1899).

Alte poesiă de ale sale tot pentru școlari, din 1825: Grigorașcu Grădiștenu, altă felicitare romănescă etc.

O jalobă dată Mitropolitului și în care se cetesce: «La létul 1814, când abiă încetase năprasnica bólă a ciumei, întorcându-mă și eă din băjănie aici în Bucuresci și tocmindu-mă cătcreț la Sf. Nicolae din Șelari, nu după multă vreme, într'o diminéță, după săvîrșirea sf. slujbe, eșind din biserică și vedënd căte-va jupănese adunate împrejurul unei copilițe, lepădată înaintea bisericii și înfășată în nisce trențe, am rēmas și eă zăbovindu-mă la acea privelă. Atunci s'a întîmplat a trece pe acolo și o babă, Mira ot biserică Dobrotesei, și stând și ea la acéstă privelă, oftând cu plângere, spuneă că toți ai casei sale s'aă prăpădit de ciună. Apoi, luând sémă copiliței și vedënd că făcuse dințișori, diceă că pôte să fie de 5 saă 6 luni născută și, dându-i cevă cald la gură, a început copilița să mănânce. Atunci am đis babei că, dacă-i este milă, să o ieă, că pôte să o creșcă și fără doică; iar baba cu oftări rēspunde că este veduvă, săracă și se hrănesce cu lu-

crul mânilor, n'are putere să o crească. Decî iar am  is babeî că, de va voi să o ie , o voi  ajută  i eu cu c te talerĭ 5 pe lună. Ac sta dar au ind baba  i c ut nd se vadă de are r va  de botez, n'au găsit,  i lu nd pe copili  fără sfială în bra ele sale, am chemat-o la odaia mea  i i-am dat în scris f g duin a ajutorului meu.»

Ac sta denotă inima nobil  a lui Naum, lu ndu- i însărcinarea de a cresce acel suflet orfan, ceea ce a  i făcut. Ac st  copil  a mo tenit pe b tr n   i a fost recunoscătoare către Naum, care a ajutat-o  i la m riti .

Tot  n 1825, Mai  3, dă o jalob  la Domn, prin care cere să fie  i el r nduit vre-un egumen, ca mulți alții, pentru că a adus servicii  erii tot timpul vie ii sale. Spune că este *εξηροντοβτης* — de  ese-deci de ani, că-i din părinți nobili  i apoi expune originea familiei sale. După aceea mai spune că în timpul Eteriei a stat în  er , la Ploesci  i C mpulung; că a influen at mult asupra Turcilor de a nu sf i  pe boerii rom ni, cari erau calomnii de r svr ti  de către ai lui Ipsilant. Tot ac sta am făcut,  ice,  i la C mpina.

 n o altă jalob  tot către Domn spune iar i că-i de 60 de ani, că părinții lui au fost conduc torii unei mari colonii din Transilvania, cu 70 de ani înainte,  i nu puțin folos au adus Vistieriei. Apoi că unchiul său n'a plătit nici o dare în  er  p n  la mórte, după cum nici înainte, pentru că er  num rat în armat , că p rintele s u a fost protopop la R mnice; că după 18 ani de la colonizare aicea, Domnul Alex. Ipsilante a hotărit prin chrisov că ori-care familie din acestea să pl tesc  anual doi-spre-dece lei; că Domnii după el, consider nd că ace ti coloniști sunt tot de acela i neam cu Valachienii, i-au asemănat în d ri,  i se r g  ca  i sub Domnia Sa să fie supu i acelora i d ri cu cei-lal i Rom ni.

Dup  ac sta urm z  iar i o serie de poezii grecese de felicitări, compuse pentru  colarii săi, la 1827. Tot în acest an iar i cere de la Mitropolitul să-i dea vre-o m n stire, cum se dau  i altora, dar în zadar.  n o altă scrisore către Grădiștenu, Marele Vornic, spune că s'a îngreuiat  i de  colarii, *ε ρος ο ν ε ων και τους μαθητ ς* — se săturase de d sc lie.

Tot în 1827 mijlocese la Vodă pentru un nobil scăpătat, Conțescu, care ave  copii mulți, să le dea măcar c r i spre a- i put   nv  , cum  i c r i bisericesci, a- i deprinde la slujbele bisericesci, cum erau feciorii de boeri mai înainte. Apoi despre el  ice: «Că  i patriei am să-   chin c te Dumne eu mă va ajută. Că cu ajutorul lui Dumne eu pot, după cum am ar tat  i nobilului boer Scarlat Grădiștenu, înainte de plecarea mea, că un an întreg m'am nevoit, am tradus  i-am compus *Την Ελληνικην χρειστο θειαν*, *Bunele obiceiuri*, grecesce, în stihuri metrice, at t în grecesce c t  i rom nesce, într'un chip cum nu s'au v du  p n  acum nici la Greci, nici la Rom ni.»

La 1828 Ianuarie 1, dă o jalob  către Mitropolit  i-  declară că voesce să ducă o vie a de sihastru la Călugăreni; dar duc ndu-se, n'a găsit la acel

schit nici un călugăr și nici chip de a sta n'a fost, pentru că nu erau nici case. Apoi îl rógă să-î dea un alt locaș. După acesta iar urméză o serie de poesii în grecesce și românesce, felicitări la școlarii săi pentru părinții lor. Urméză apoi o felicitare a sa către Mitropolitul Grigorie, la 1828, de ziua onomastică. De aceste felicitări mai sunt și pentru alți boeri.

Naum caută să se retragă la vre-o mănăstire încă din 1828. Iată ce ne spune el în o epistolă trimisă către Mitropolitul țării:

«Prea Sfințite și de Dumneđeū alesule Stăpâne!

«Scim că tot binele este de la Dumneđeū, și noi cum am intrat, așa goi vom eși din lume. Că noianul nemărginitei bunătăți a lui Dumneđeū tóte făcându-le, orî lumea gânditóre, orî lumea simțitóre, tóte acestea sunt isprăvi și aevea doveđi ale nemărginitei bunătăți a lui Dumneđeū, împreună vedënd; și al doilea noian nemărginit al sfintei dragoste sale către făpturile sale, orî pe aleșii săi în cer păzind, orî pe pămîntenî suferind; asemenea și acestea tóte sunt isprăvi ale milostivirii lui Dumneđeū. Orî Ghena înainte gătind spre semn de chemare la pocăință și nu mai înainte vreme muncind pe ingerii cei căđuți; orî în lumea cea de jos pe unul născut Fiul său în trup omenesc îmbrăcându-l și trimițendu-l ca să înnoiască pe om. Tóte acestea asemenea sunt isprăvi și aevea doveđi ale milostivirii sale cei necoprins. Decî omul despre chipul și asemănarea lui Dumneđeū fiind zidit, de nu se va împărtăși bunătății și dragoste și milostivirii lui Dumneđeū, cum se va puté dice: «și după asemănare». Eū dar, Prea Sfințite Stăpâne (ca să nu mai lungesc cuvîntul), de la trecutul Septembre 23, luând voia și blagoslovenia Prea Sfinției Vóstre și eșind din Bucuresci, am venit unde mă aflu la Conțescii-de-jos, în jud. Dimbovița, cu socotéla însă de a călcă în drumul vieții sihăstricesci; care auđind de un schit, anume Călugărenii, care este aprópe aici, ca un ceas și jumătate cale, la care și mergënd și negăsind nici un călugăr (fără numai un preot de mir și biserică de zid), nici locaș de zid (pentru un trup neputincios, cum este al meū, din stricarea a feluri de bóle de mulți ani, cari am pătimit), ci mai virtos de doué părți și ocolit de casele locuitorilor de acolo, cu anevoie mi s'a părut a-mi dobândi dorirea drumului sihăstricesc la acel loc. Milă-mi este și de prietenul boerănaș, la care locuiesc aici, la Conțescii-de-jos, căci are patru fiu, care învață la mine, cu ușóră plată (doi puindu-î la gramatica elinésă și doi la china), căci ved că bună rîvnă au și evlavie la cele dumneđeesci, dar pentru sărăcia lor nici cărțile cele trebuincióse nu le au și nici eū nu am putere să le cumpăr; iar biserica sa de zid aprópe de casă fiind, prea mult iubesc ca fiu săi să se deprindă și la citirea și cântarea celor bisericesci, la care sunt și eū sirguitor după putință, cu tóte că nici cele 12 minee nu le are, nici grecesci, nici românesci, nici altă carte bisericésă grecésă nu au. Într'acest chip dar rămâind aci la acest boerănaș, anume Pană Conțescu, despre o parte mă socotesc cum să-mi dobândesc dorirea cea mai sus đisă și dimpreună să-mi câștig și tovarăși, măcar unul saū

doi, de o potrivă la cuget, după cuvîntul ce ȳdice: că mai bunii sunt doi dec t unul. Despre altă parte, v d nd că m'au  nt mpinat  i aicea cu jalub  nepo ii mei cei mai de apr pe, cu de isn v  vestire că casa trupescilor mei p r n i este c d t  de vechime  i ei  ed pe la rude, ca nisce  nstr ina i, neav nd putere să o ridice, de care neav nd putin a de ajutorat, nu pu in  m hnicieune am în sufletul meu de mila lor. Alt mijloc însă neav nd, urm z  a-mi mărturisii neputin a  i a-mi perde urma  i de aici, l s nd pe mor i să- i îngrópe mor ii s i, deși sci  ce ȳdice Apostolul către Timotei : *Εὶ δὲ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἧρνηται καὶ ἔστω ἀπίστος χεῖρων*, La ac sta se vor  vinov i cei ce pot  i nu voesc. De este dar vre-o aducere aminte  i de cei prea mici  i nevrednici, de este vre-o cuviin a  i dreptate, de este vre-o vestire în sufletul Prea Sfinției Tale, de este vre-o bun voin a dup  Dumne eu a m  milu   i pe mine cu un sf nt loca , măcar c t de mic, într'acest jude , sau într'altă parte, care să fi  vecinic sub m n  de epistat credincios  i practicos la ale economiei, ca   i mă rog să mi se dea, că cu acest chip cre  că  i drumul meu cel dorit cu lesnire pot să-l găsesce  i tovar   de un g nd să dob ndesc  i părintésca casă să ajutores.  i cum Duhul Sf nt vă va lumina pe Prea Sfinția V str . Rob al Prea Sfinției Tale. 1828, Ghenar 1».

Adresa: « ntru prea sf. blagoslovit rea dréptă a Prea Sf. Mitropolit, cu adincă  chin ciune, la Bucuresci.  n sf. mitropolie.»

 n o peti iune scris  în grecesce la 1825  i dat  Domnitorului, între altele iată ce ne spune Naum despre prerogativele de cari s'au bucurat coloni tii transilvăneni la început:

«Dej  înainte de 70 de ani mo ul meu  i p rintele meu au fost conduc torii unei mari colonii de Rom ni din Transilvania, în deosebite părți ale Valachiei, ad ug nd nu puțin veniturile Vistieriei domnesci. Din care pricină au aflat  i har mo ul  i tatăl meu înainte guvernului de atunci. Mo ul meu (care  mpreun   i cu tatăl meu s'au ar tat  i r vnitori ai ortodoxiei în împrejurări cu ereticii), colonis ndu-se aicea, p n  la m rtea lui a fost scutit de d ri, după cum er   i înainte de colonizare, pentru că er  num rat în catalogul solda ilor. A încetat din vie a cu 55 de ani mai înainte, la satul numit Corbi , mo ie a episcopiei Arge ului, situată la riul D mnei, districtul Muscel, unde pentru  nt ia dat  mo ul meu a pus temelia colonis rii. Iar p rintele meu, care a fost chirotonit dej  înainte de colonizare în diacon  i preot, de către Grigorie Episcopul de pe atunci al R mnicului,  mpreun  cu mo ul meu, s'au str mutat aici,  'a fost cinstit cu protopopia asupra tuturor coloni tilor rom ni în cele 17 districte. A răposat  i acesta cu 46 de ani înainte, în acela i loc cu mo ul meu. Fie  i ac sta cunoscută  n l imii Vóstre, că după 18 ani de la amintita colonizare, la începutul  nt iei domnii a Eghemonului Alexandru Ipsilante, prin chrisov, s'a hotărit darea acelor întâi coloniști rom ni p n  la 12 lei anual pentru fie-care familie. Dar Domnitorii următori, consider nd pe coloniști că sunt de acela i neam

cu Români localnici, aŭ ordonat ca dările lor să fie una cu ale localnicilor, ceea ce se urmărește până astăzi.»

În o altă petițiune, tot în grecesce, dată către Domn în 1825, ne spune că n'a stat ca egumen la Sf. Apostoli din București decât opt luni, din cauză că a voit să îndrepte lucrurile mănăstirii și creditorii l'aŭ răsturnat, în cât a trebuit să se retragă: «Πρὸς τοῖς ἄλλοις λοιπὸν ἡ ἀπολογία μου ἄυτη ἐστίν. Ὅτι μὴνας ἐχρημάτισα ἡγούμενος εἰς τὸ ἐνδαῦθα ἱερὸν μοναστήριον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κατὰ τὸ 1823 ἔτος, ἀπὸ Ἀπριλλίου 17, ἕως Δεκεμβρίου 18.»

«Pe lângă altele dar apărarea mea acésta este: am fost opt luni egumen la sf. mănăstire de aicea a Sfinților Apostoli, în anul 1823, de la 17 Aprilie până la 18 Decembre.»

Acéastă epistolă a fost trimésă Mitropolitului prin Pafnuție, un bătrân servitor al mitropoliei, căruia iată ce-î scrie în poezie; o reproduce pentru curiositate.

«Ἀμαρτωλὸς Ναοὺμ τῷ σοφῷ γέροντι Παφνουτίῳ.

«Ἰδοὺ γέροντ γέροντι ἡδέως ὁμιλεῖ, τῷ ἐν Χριστῷ μοι προσφιλεῖ, Πρώτῃ μου δὲ εὐχὴ καὶ χαρὰ ἄυτη ἐστὶ. Ἡ ἐπιστολὴ μου νὰ σὰς εὖρη ὕγιῃ. Τὰς θείας ἐορτὰς καλῶς νὰ πηράσῃ, εἰς ἔτει πολλὰ πανευτυχῶς νὰ φθάσῃ. Κἀγὼ κατὰ τὸ σῶμα ἔχω τὴν ὕγιαν, ὅσα δὲ γράφω πρὸς τὸν δεσπότην θελεται ἰδῆ τὴν ἀξίαν. Ὅθεν ἐν καιρῷ ἵνα ἐγχειρήσῃ παρακαλῶ, καὶ τῆς απαντήσεως μὴ ἀπαξιωθῶ. Μενὼν ὅλως ἐν Χριστῷ ὁμῖν ταπεινὸς Ναοὺμ.

«*Nota.*—Εἰ ἔστι καὶ τις συμβουλῆ ἐλικρινής, γέτοίτο πρὸς με ἄφ' ὁμῶν ἀληθής.»

«*Nota.*—Nu se cădeă și acésta a dice (însă celor iubiți duhovnicesci nu vatămă) că încă de la începutul trecutului post voiam să taiu d'apururea mâncarea de carne, (după datorie), dar ca să nu dau într'acésta vreme îngreuere sărăciei boerânașului la care mă aflu, a rămas voința cu hotărîre la următorul lăsat de carne, avênd vieță.»

(Traducerea epistolei grecesci.)

«Naum păcătosul înțeleptului bătrân Pafnuțiu.

«Iată bătrân bătrânului cu plăcere vorbește, celui mic în Christos prea iubit. Întâia mea dorință și bucurie este acésta: epistola mea să te afle sănătos și să petreci sfintele sărbători cu bine și să te ajungă în mulți ani întru tot fericit. Și eu respectiv de trup sunt sănătos, iar cele ce le scriu pentru Stăpânul (Mitropolitul) se va vedé rezultatul. De aceea mă rog ca să se înmâneze la timp și de răspuns nu mă voiu învrednici. Rămânênd în Christos cu totul supus voué, Naum.

«*Nota.*—Dacă-î necesară și o vorbă sinceră, facă-se pentru mine din parte-vé adevărată.»

Tot în acéastă apologie a sa ne spune că ocupațiunea lui principală este căr-

turăria, adecă scrierea diferitelor tractate. Iată ce declară el: «Ὁ δὲ δούλος τῆς τοῦτο θεοῦ θερμῶς καὶ προσπίπτω, ὅπερ ἐμοῦ μὲν, ἂν κρίνη εὐλογον ἢ τὸ μετόχιον Γαϊσένη νά μοι δοθῆ, με τὸ ἐτήσιων ἐμβατικί, χωρὶς ἄλλου ἐπιφορτισμοῦ, ἐπὶ διορία τριῶν ἐτῶν, ὅπου νά θάλλω ἐπιστάτην πιστὸν καὶ πρακτικόν, εἰς ἡσυχίαν καὶ εὐκαιρίαν πρὸς συγγραφήν.»

«Iar servul vostru acésta vĕ rógă cu căldură și cade înaintea vóstră pentru el, dacă socotiți de cuviință să mi se dea sau metohul Găiseni cu embatic anual, fără altă îndatorire pentru timp de trei ani, unde să pun îngrijitor credincios și practic, spre liniștea mea și găsirea de timp bun pentru scrieri.»

Manuscriptul No. XI. — 1826.

*Ἐμπνεΐα Χρυσοστόμου εἰς τό κα τὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλειον.
Explicarea lui Chrisostom în Evangelia de la Ioan.*

Pe coperta cărții stă scris: «1826 Ianuarie. Insemnări din tâlcuirile lui Zlataust la trimiterile Apostolului Pavel și la faptele Sf. Apostoli. Πρώτον δὲ ἀπὸ τῆν 25 ὀμιλίαν εἰς τῆν κατὰ Ἰωάννην ἐργμ. Χρυσος. εἰς τέλος, Μαῖ ἰντῆιῦ din omilia a 25-a la explicările lui Chrisostom, după Ioan, până la sfârșit.»

La pagina întâia a manuscriptului cetese în grecesce nota următoare, pe care o traduc în românesce, fiind importantă: «La 1827 al anului mântuirii noastre, Septemvre 8, la ora trei din ȕi și ȕiua Joi, a adormit în Domnul al doilea bătrân al meu, Prea Sfințitul Chir Costandie, fost al Buzăului, și s'a înmormîntat aicea în biserica Sf. Marelui Mucenic Dimitrie, în Bucuresci, metoh fiind sfintei episcopii a Buzăului. Și este tuturor sciut că acésta biserica a Sfintului Dimitrie de a doua óră s'a ridicat din temelie de către Prea Sfinția Sa și s'a înfrumusețat cum se vede, în cât este și al doilea ctitor al acestei biserici. Iar dumnezeésca Provedință l'a învrednicit ca în ea să se îngrópe și vecinic să se pomenéscă. Am ȕis al doilea bătrân al meu, pentru că de către el am fost chirotonit preot și am fost onorat Protosinghel, după ce mai întâiῦ am fost servit Prea Sfinții Sale și am fost socotit mai cu fii sfintei episcopii. Intăiul bătrân al meu a fost Prea Sfințitul și pururea pomenitul Archiepiscop a tótă Ungro-Valachia Chir Filaret, care, din al Mirelor făcându-se al Rimnicului, apoi al Ungro-Valachiei, a adormit în Domnul în anul . . . » Interpretările din Evangelistul Ioan ȕin de la fila 1 până la 56. Naum nu transcrie în grecesce pe Sfintul Ioan Chrisostom, ci extrage din interpretările lui pericopele cele mai însemnate, sentințele sale etc., de sigur pentru a le întrebuiță la timp și a se versă și singur în cunoșcințele teologice și în Sfinții Părinți. El citéză tot-deauna omilia și pagina de unde a extras bucata pe care o transcrie cu monograma sa *Ⲛ*. De la fóia

1 până la 83 cuprinde interpretări în Epistola către Filipeni, tot extrase din Sf. Ioan Chrisostom.

Forma. Manuscriptul este in-4°, conținând file 1—56 și 1—83, adică 139 foi.

Manuscriptul No. XII. — 1826.

Ἐκ τῶν τοῦ Χρυσοστόμου ἐπιγραφῶν σημειώσεις τινές εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον.
Din ale lui Chrisostom interpretări, unele însemnate la Matei.

O parte din însemnări sunt grecesce și românesce, pag. 1—21, iar de aici numai grecesce; mai cuprinde și din Ioan. Manuscriptul este voluminos, cuprinde 137 de foi, iar interpretările sunt numai în resumate, făcute de Naum pentru cunoștința lui.

Manuscriptul No. XIII. — 182..

Τετραστιχα Νορθεινά.

Tetrastihie învățătore.

Iarăși o carte în care sunt numai note din studiile sale și transcrieri, ca Tetrastihiele, decopiate după Dimitrie Darvari, din cartea sa Παιδαγωγός, Pedagogul, imprimată la Viena în 1804.

În interiorul manuscriptului a mai început o prescriere: Din ale Astro-
nomilor, despre nascerea omului (zodie); dar n'are decât patru luni.

Manuscriptul No. XIV.—1828.

Προπαιδία τῆς γραμματικῆς.

Propedia gramaticăi.

Manuscriptul începe cu această lucrare, care-i scrisă grecesce și româ-
nesce de la pagina 1—16, apoi numai grecesce până la pagina 37. După
acesta urmează *Ἐισαγωγή ἐς τὴν Ἑλληνικὴν γραμματικὴν, Introducere la Grama-
tica elinésă, scrisă în ambele limbi, de la pag. 1—8. Apoi altă introducere
în gramatică cu întrebare și răspuns.*

După acestea urmează corespondențe de ale lui Naum din 1833. Către For-
mache, prin care-i cere a-i plăti léfa sa de profesor la copiii săi și în care
la urmă cetese: «Cu toate acestea, îți mărturisesc și acesta, că școlarii
mei nu se silesc nici a țecea parte. Cu toate acestea, la această vîrstă n'are
loc bătaia și la fete, cum țice Sf. Vasile, ei sfaturile părintesci ale nobleței
vóstre și muștrări și privațiunea de ceea ce poftesc, orî voesc, adică îm-
brăcămînți sau alte măsuri de iubire. De aceea, la din contră, în cât să mă

învinuiesc eu mai în urmă, mai bine este să mă retrag în liniște, dacă nu este alt chip.» Erau dar copiii leneși.

Apoi urmăză transcrierea pisaniei Sf. Ierarh Nicolae din Tîrgoviște.

Urmază apoi o altă scrisoare către profesorul din Pitești chir Nicolae Simionid — *κοινῆ διδασκαλίῳ τῆς Πολιτείας Πιτστίου Κιρ Νικολῶν Σιμωνίδῃ*, din 1833 Iulie 20, căruia se jeluesce de greutatea familială, bătrânețe și altele. «Apoi că din timpul cholerei am rămas vătămat, din cauză că, fugind din Tîrgoviște de téma cholerei, am ridicat două lădi grele, pline cu cărți.» Apoi spune că s'a hotărît să se învrednicéscă de marea schimă (schivnicie) spre liniștirea și a sufletului și a trupului. Acestui Nicolae Simionide îi dă și biblioteca sa și-l rógă să-î scótă nisce datorii, pentru că-î este obligat, că el a educat și pe tatăl său și pe dînsul și a cheltuit mulți bani. Acestea la 1833.

În acest manuscript ni s'a conservat de Naum și un contract între el și Formache Nichita, prin care se îndatoră a fi profesor fiilor săi în schimbul unui salariu. Pentru curiozitatea conținutului, fiind póte unicul ce ni s'a păstrat, îl traduc în românește în tótă cuprinderea lui.

«Prin acest de față al meu înscris se face sciut că m'am învoit cu chir Naum Protosinghel, fost Apostolénu, să fie profesor cu anul în casa prea iubiților mei fii, de la începutul adecă al lui Maiu al anului trecător, cu următorul chip: Din partea adecă a cuvioșiei sale, afară de sfinții mari și de sərbătorile împărătesci și de zilele de Duminiçi, se îndatoresce dîlnic, după timpul bisericii de diminéță, să învețe pe copiii mei *cincî ceasuri*, cu sirguintă și cu iubire părintéscă, iar după masă *doué ceasuri*, până la timpul vecerniei, întrebuintând și câte metóde ar află pentru sporirea fiilor mei. Și alt școlar nimenea de afară, în acest hotărît timp, fără voia mea, să nu fie primit la învățatură și nici să se ocupe de loc de el. Fiind-că, pe lângă altele, și acésta datoresce, când aş voi să mă duc eu împreună cu casa mea, să vină și cuvioșia sa cu sinodia mea ori-unde aş dorî să mă duc, sau la moșie, sau la vie, ori la București, și într'un cuvînt ori-unde s'ar întimplă și datoria m'ar chemă și voia mea, să se supue și el, însă cu liniștea lui. Pe lângă acésta să fie și scriitor la trebuință al meu. Din partea copiilor mei, să-î păzescă datoritul respect și ascultare ca la un profesor. Și cucernicia sa, pe lângă altele, să învețe pe copiii mei și manierele (*χρηστά ἔθνη*) în o oră deosebită și în o cameră separată cu liniște, pentru studiu. Iar din partea mea plata sa pe an să i se dea după chipul următor: adecă lei una sută trei-decî întâia tetraminie, la începutul lui Maiu și începutul învoelii al anului trecător, a doua tetraminie lei 130 la începutul lui Septembrie viitor, a treia tetraminie lei 130 la începutul lui Ianuarie al anului ce vine. Și acestea regulat și fără nici o amânare de la dîsul timp. Iar întretinerea sa să se dea în chipul următor, împreună cu tóte cele de nevoia lui la casa sa, hotărît de mine: una pâne pe dî, o oca de mălaiu pentru sluga sa, câte o litră de vin la dejun și la masă, mîncări, plus alte mezelicuri, trei; trei ocale de lumînări pentru vară, de la 1 Maiu până la 1

Septembre, și 12 ocale de lumînări de seû în timpul iernei, de la 1 Septembrie până la sfirșitul anului; de asemenea și lemne trei care pentru vară, de la 1 Maiu până la 1 Septembrie, și două-spre-țece care pentru iernă, de la 1 Septembrie până la sfirșitul anului, lemne însă bune, neamestecate verđi cu uscate, pe cari este îndatorit rîndașul meû să le taie și să le așeze în ordine. Iar casa sa hotărîtă să fie cu reparațiunea trebuitore pe din lăuntru și pe din afară, atât camera cât și bordeiul, la care să fie și hogeag și cele de trebuință, ca să fie și bucătărie și locuința slugei sale ierna și vara. Să se facă pe lângă acésta și o cămăruță, cum se va găsi de cuviință. Incă și o gaură spre trebuință cu acoperămîntul trebuitor, pörtă în curte și o mică încuetore afară de curte. Și așa acésta învoire să-și aibă tãrie și siguranța obligatore. Și fiind-că la școlele patriei cele cincî predări de învățamînt nu se fac, aici la Tirgoviște se va face acésta de cuvioșia sa preparativele pentru piața de afară a sêptemănei. De aceea s'aũ dat înscri-surî de asemenea și să fie spre amintire. 1833 Maiu 1. (Subscris) Nichita Formache.»

1833, luna Martie, cetesc următorea tânguire tot în acésta carte. Descrierea țerii de mai jos este mult mai veche, de pe timpul domniei lui Caragea.

«*Obștească tânguire.*»

«Cum că Țera-Românescă pururea înnotă în necontenite nevoi, precum ne adevereză însăși istoria ei, dar până ce aũ început să vie Domni din Fanarioți eram mai mult bunî în simbatriotismos. Iar după ce aũ început domniile din Fanarioți, cu tôte mijlócele lor cele politicesci, prin faptele lor cele diavolesci, încet încet ne-aũ supt cu totul vrerelor lor. Ne-aũ împopilat necazului, ne-aũ slăbit brațul armelor, ne-aũ răpit dragostea patriei și cu un cuvînt cu totul ne-aũ adus mai rêu decăt pe popórele cele din Africa și din America. Prea vechii strămoșii noștri, prin biruințe noue, ne-aũ câștigat slobodenie, iar noi și părinții noștri am adus țera la cea mai rea stare și tirănie. Și acésta tirănie de se va suferi mai mult, vaî de ticăloșia țerii! Că numai acum în curgerea vremei de șapte ani, tiranul Caragea nu s'aũ arătat mai puțin întru neamul omenesc... decăt acel tiran al Sicheliei. Tirănia acestuia aũ dărăpanat pe norodul cel prost. Tirănia acestuia aũ dărăpanat tot. Mindria lui și pomba familiei lui prin afront fórte scăđură cuviința boerilor celor mari și alte multe mijlóce aũ întins prin sfetnicii, d-lui Post. Vlahuță, ginerele Măriei Sale, și cu d-lui Logofet Belu, căruia îi suntem datorî toți patrioții să-i mulțumim scrașnind din dinți, când ne vom întîlni pe pod, fiind-că prin sfaturile d-lor Măria Sa a pipăit durerile norodului și s'aũ siguripsit vieța din primejdie, lăsând schiptrul și fugind điva nameđu-mare, după ce de abiă cu sufletul ne-aũ lăsat, încă și pe cel mai mic lucru aũ luat. Oh! Dachie, Dachie! Fiiî tēi plâng și suspină, ca un pom ce îngrădire n'are, cine trece pe cale rumpe și te lasă jale. Frați boeri simpatrioți, iubiți-vē de acum înainte, fiți și im

preună însoțiți, să punem în lucrare folosurile patriei, ce lipsește, a fugi pisma de la unul asupra altuia. Ci de acum înainte să ne iubim precum mai înainte am fost.»

• Acestea le scria Naum pe timpul fugirii lui Caragea!

Hotărîndu-se Naum a intră în mănăstire, chemă prin o scrisore pe unul din nepoții săi, la 1833, Iulie 20.

În o altă scrisore către Ilarion al Rimnicului, arată serviciile sale de 57 de ani și că a servit pe atâția arhieri Mitropoliți: Grigorie, Cosma, Filaret, Dosotei, Ignatie, Nectarie, Dionisie și Grigorie, și cere să i se dea și lui un metoh spre liniște, dar în zadar. Cu ocasiunea facerii testamentului lui Stamate Chiriacopol, la 1829, Naum eră la Potlogi și făcea pe dascăl, când scrie și acest testament.

Manuscriptul No. XV. — 1829.

Χρηστοθήσια Νέα. Τόμος 'Α.

Buna obicînuință nouă. Tomul I.

Acest manuscript este o lucrare cu totul de altă natură decât cu care se ocupă de obicei Naum. Se vede c'a lucrat-o în vederea trebuinței la educațiunea școlarilor săi, cărora, pe lângă instrucțiune, le predă și lecțiuni de buna cuviință socială (bontonul în societate). Cartea a tradus-o din grecesce, apoi a compus-o în poezie grăcă, cu traducere în poezie albă românească.

Din comparațiunea ce am făcut între scrierea lui Naum și a lui Anton Pann, ce tracteză tot acest obiect, intitulată *Școala moralei*, se constată că Anton Pann a cunoscut scrierea lui Naum și a format numai poezia românească după cea grecescă a lui Naum, care-i admirabil scrisă și într'un stil elegant și o limbă grăcă corectă și alésă, spre a puté fi cetită de toți și tóte. Cartea cuprinde IX capitole în 168 de foi.

Acéstă scriere este dedicată Împăratului Nicolae Pavlovi, și lucrul se înțelege ușor, pentru că la 1829 erau dejă Rușii și, după cum eră timpul, nădăjduia și el cevă în sfera bisericăscă! Dar cartea sa a rămas în manuscript.

La început are o introducere către Români și arată în ea însemnătatea bunei obicînuințe sociale, la tóte virstele omenesci, mai ales la copii, spre a se deprinde cu maniere bune din pruncie. La sfîrșitul acestei prefațe dice: «Dintr'acésta dar și că îndrăsnéla luând și după puțință ostenindu-mă, mai întâi de tóte spre iscusința însuși a mea și al doilea spre semn aevea acei către toți voi curată dragoste și spre pomenirea mea după mórte, dar prea de jos aduc voué și patriei pîrga ostenelelor mele, cea spre acésta făcută; pe care voi cu mulțamită frătescă priimind-o și necăutând la prostimea aducerii, ci la osîrdia celui ce aduce, rugați-vé și

pentru mine către Domnul, ca milostiv să-mi fie și mie, când va judecă toate cu foc și cu muncă. 1829 pe la Noemvre.» Pe o notă pusă jos se arată și metrul poeziei grecesci, luat din o poezie a lui Simeon Noul Teolog, la rugăciunile împărtașirii, cari încep: Ἀπὸ ῥυπαρῶν χειλέων — ἀπὸ ἠδελυρᾶς καρδίας etc.

La început are o predoslovie în poezie, despre trup și suflet.

Cap. I. Evlavia către Dumnezeu; II. Pentru buna orînduială la adunări; III. Pentru primirea și vorbirea cu prieteni; IV. Pentru câte se cuvine la povățuire și mustrare; V. Pentru podóba hainelor; VI. Pentru buna orînduială la umblet; VII. Pentru buna orînduială la împreună vorbire; VIII. Pentru buna orînduială de la masă; IX. Cum se cade a se purtă fieș-care către prietenii săi.

Iată un exemplu de poezie din acest manuscris:

Κεφάλαιον Ε. Capitolul V.

Περὶ στολισμοῦ τῶν ἐνδυμάτων. Pentru podóba hainelor.

Δέν εἶναι ἐμποδιζόμενον
 Νὰ στολιζῶνται καὶ ἄνδρες
 Ἄλλὰ τοῦτο νὰ τὸ κάμνουν
 Ὅχι καὶ παρὰ τὸ πρέπον
 Εἰς τὸ ὑποκείμενόν τους
 Ἵνα μὴ κατηγοροῦνται.
 Πρὸς τοῦτοις καὶ ζημιώδες
 Εἶναι τὸ παρὰ τὸ πρέπον,
 Ὡς ὑπὲρ τὴν δύναμιν των,
 Ὅταν ἔξοδα δὲν φθάνουν.
 Ἄλλὰ καὶ ἀνοησίας
 Πρόδηλον εἶναι σημείον.
 Ἐτι τῶν ἀτόπων εἶναι
 Καὶ νὰ περιεργασθῆ τις
 Ὅμοια μὲ τὰς γυναῖκας,
 Καὶ τὰ ροῦχα καὶ τὰς τρίχας
 Καὶ τὸ γένειον καὶ μπόδι,
 Σημεῖα ἀπαιδευσίας.
 Ὅθεν πρέπει νὰ φυλάττη
 Πᾶς τις μίαν εὐταξίαν
 Καὶ εἰς τὰ φορέματά του,
 Νὰ μὴ φαίνεται τοιοῦτος,
 Ὅτε ἠδελυρός, μουρδάρης,
 Ὅτε πολλὰ τρυφερώδης.

Nu este lucru poprit
 Podóba și la bărbați.
 Ci acésta să o facă
 Nu și peste cât se cade
 La însuși persóna lor,
 Ca să nu se defăimeze.
 Încă și de pagubă
 Este cea peste măsură,
 Fiind și peste putere,
 Când cheltueli nu s'ajung,
 Ci și semn de nebunie
 Aevea arătat este.
 Însă fără cuviință
 Este a-și iscodi,
 Ca muerile întocmai,
 Hainele și părul său
 Și barba și statul lui,
 Semne de nepedepsire.
 Deci se cade fieș-cine
 Să păzescă-o rînduială
 Și la 'mbrăcăminte sa,
 Acest fel, să nu s'arate
 Nici uricios, nici murdar,
 Nici iarăș prea frăgetos.

Σκοῦφιά του ἢ καλπᾶνι
 Μὴ πολὺ νὰ κατεθάσῃ,
 Τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ σκεπάσῃ,
 Μὴ τε πολὺ ν' ανεθάσῃ,
 Ὡστε ὅπου νὰ κλονῆται
 Ἐπάνο τῆς κεφαλῆς του.
 Ἐπειδὴ τὰ δύο ταῦτα
 εἶναι κατηγορημένα.
 Καὶ πρέπει νὰ τὰ φυλάττῃ
 Μὲ τὴν θέσιν τὴν μετρίαν.
 Μήτε στραθὰ νὰ τὸ βάλλῃ,
 Καθὼς τὸ κάμνον οἱ ναῦται.
 Ἄς ἡξεύρῃ δὲ καὶ τοῦτο,
 Ἐμπροσθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους
 Μήτε τὴν ζώνην νὰ λύσῃ
 Ἄλλὰ μήτε νὰ ζωσθῆ τις,
 Ἐκτὸς μόνον ἐξ ἀνάγκης
 Καὶ τότε μὲ συστολὴν του.
 Ἄν ἴσως ἄσχημον εἶναι
 Τὸ ζωνάρι τοῦ νὰ λύσῃ
 Ἐμπροσθεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους
 Πλεον ἄσχημν θὰ εἶναι
 Νὰ φανῆ ἢ βρακοζούνα,
 Ἢ τὸ κέντημα νὰ δεῖξῃ.
 Μισητὸν εἶναι καὶ τοῦτο
 Νὰ προστοιμάζῃται τις
 Ἐμπροσθεν ὑποκειμένων
 Διὰ νὰ εὕρῃ στήν χρείαν.
 Ἐπιτα καὶ νὰ πιάσῃ
 Ἄνιπτος κανένα πράγμα.
 Εὔτακτον δὲ εἶναι τοῦτο
 Καὶ ὑγιὲς εἰς τὸ σῶμα.
 Ὅταν συκωθῆ ἐξ ὕπνου
 Ἐφροντίδα σου νὰ εἶναι
 Χείρας καὶ τὸ πρόσωπόν σου
 Νὰ νίψῃς ἀπεριέργος.
 Λέγω δὲ ἀπεριέργος,
 Ὅτε τὸ νὰ νιφθῆ τις
 Πολλὴν ὥραν μὲ σαποῦνι,
 Τρίβοντας τὰς παρειὰς του,
 Πανδελῶς δὲν διαφέρει
 Τοῦ ἔργου τῶν ἐταιρίδων.
 Δὲν πρέπει νὰ ἀμελήσῃ
 Ὅυδὲ τὰ φορέματά του

Căciula ori ișlicul
 Nu prea mult să o scobóre,
 Ochii să i s'acopere,
 Nicî prea mult s'o ridice,
 În cât a se și clăți
 De-asupra capului său.
 Că aceste amîndouë
 Categorisite sunt;
 Și se cade a le păzi
 Cu de mijloc așezare.
 Nicî strâmb iarăși să o pue,
 Pe cum fac corăbierii.
 Iar să scie și acésta:
 Înaintea ómenilor,
 Nicî briul să și-l deslege,
 Nicî iarăși a se încinge,
 Fără numaî de nevoie
 Și atuncea cu sfială.
 Și de este urît lucru
 Briul său să și-l deslege
 Înaintea ómenilor,
 Maî urît lucru va fi
 Să se vadă briușorul
 Sau s'arate cusetura.
 Urît este și acésta,
 Maî nainte a se găti,
 Fiînd persónă de față,
 Să iasă la umblătóre.
 Apoi încã să apuce
 Și vr'un lucru nespelat.
 Iar bun lucru este acesta
 Și trupului sănătos,
 Când te vei sculã din somn
 În grija ta să-ți fie
 Măinile și fața ta
 Să-ți spelî fără iscodire.
 Și ȕic fără iscodire,
 Căci și-a se spelã nescine.
 Multă vreme cu săpun,
 Frecându-și fălcile sale,
 Nimic osebire are
 De a curvelor lucrare.
 Nu se cade a lenevi,
 Nicî îmbrăcămîntea ta,

Μὲ τρόπον νὰ τὰ φυλάξης
 Παστρικὰ καὶ σκουπισμένα,
 Καὶ νὰ μὴν εἶναι σχισμένα,
 Ὅσον δυνατὸν σὺ εἶναι.
 Ὅθεν ἄπαξ τῆς ἡμέρας
 Ἄς φροντίζωμεν καὶ τοῦτο
 Νὰ παστρέσωμεν τὰ ρούχα
 Ἐκ τῶν ἢ καὶ λάσπη
 ἢ ἄλλο τι μουρδαλίαι
 Κἄμιᾶς ἀκαθαρσίας.

Cu chip ca să le păzesci
 Curate și măturate,
 Și să nu fie și rupte,
 Cât îți este cu putință.
 Decî câte-odată 'n zi
 Să 'ngrijim și de acestea,
 Să curățim hainele
 De praf sau și de noroiu,
 Sau alt ceva murdălie,
 De vre-o necurăție.

La sfîrșitul prefeței cetese: «Serisu-s'au de mine acestea, după pilda acestor stihuri: «Ἐκ τῶν ῥυπαρῶν χειλέων, Ἐκ τῆς ἐδελυγῆς καρδίας», o rugăciune în versuri la canonul împărătesc.»

Manuscriptul No. XVI. — 1828.

*Σειρὰ Πτερόων, Τομ. 'Α.
 Seria Părinților, Tom. I.*

Se scie că sub Grigorie Ghica, fiul lui Alexandru Ghica, s'a început în Moldova imprimarea seriei Sf. Părinți, cari au comentat Sf. Scriptură a Vechiului și Noului Testament. Acastă operă măreță și foarte importantă în Biserica ortodoxă în genere a fost întreprinsă în scop de a se răspândi cultura teologică, după Sf. Părinți, în clerul ortodox. N'a apărut decât un volum in-folio, dedicat Domnitorului Grigorie Ghica, din cauza nestatorniciei vremilor. Mitropolitul Veniamin întreprinsese și el continuarea acestei mari lucrări, dar evenimentele de la 1821 și retragerea Grecilor în patria lor au făcut imposibilă executarea acestui mare scop.

Naum, având acest volum sub ochi, l'a cetit și a făcut extracte din acest imprimat și din altele. Acesta eră obiceiul său, de a extrage din autorii cetiți bucățile principale, sentințele etc., spre a și le întipări și a se deprinde tot odată cu limba Sf. Părinți. Așă imi explic asemenea extrageri de pericope din Sf. Părinți.

În acest manuscript se ved extrageri asupra cărților Genesa și Exodul, după cari urmază însemnări din canónele Apostolilor. Apoi mai are bucăți din alte canóne ale altor sinóde locale și termină cu sinodul I și II ecumenic. Cu alte cuvinte, Naum a cetit și toate practicele și canónele sinódelor publicate la Paris de Spiridon Milea la 1761, 2 volume in-folio.

Manuscriptul No. XVII. — 1833.

Ἐκλογαὶ καὶ ἴσαι Ἐπιστολῶν ἀγωγῶν ἐν τύχη.

Extracte și asemenea epistole învinuitoare de s'ar întimplă.

Manuscriptul începe cu însemnări din Filocalia grăcă, cari se întind până la pag. 67, din diferiți Sf. Părinți.

Apoi note din sintaxa lui Ștefan Comita în 1836, la Cernica; apoi iar din Filocalie, extracte din Marele Antonie.

De aici însemnări în românește, din cartea Apocalipsul, interpretat de Andrei, Archiepiscopul Neo-Cesariei, și imprimat românește la 1705. «Acum», ȕice Naum, «în Cernica am însemnat alegerile, cari mai jos se vėd, scrise de mȕna mea, a lui Naum Protosinghelul și proegumenul mȕnăstirii Sf. Apostoli din Bucuresci, lét. 1837, luna Septembrie.» Urmėzȕ apoi extrase dintr'un cuvȕnt a lui Efreml Sirul în românește. Manuscriptul se terminȕ cu un cuvȕnt al sėu la mȕrtea rėposatului tinerel Constantin Mavrodin, românește. Acest cuvȕnt este scris la 1838, Iunie 25 și în el se subserie: Nichita Schivnicul, în Cernica. Fȕcėndu-se schivnic, și-a schimbat numele din Naum în Nichita.

Manuscriptul No. XVIII.—În Cernica, 1834 August 7.

La începutul acestui manuscript cetese în grecesce și românește urmȕtoarea relaȕiune istoricȕ, pe care o transcriu în întregime:

«Lucru vrednic de minune este cu adevėrat, cȕ de la al V-lea vėc de la Christos, cu Bulgarii, Dachii, ca cu nise vecini și împreunȕ ajutȕtori în rȕsboiul, avėnd pururea împreunȕ petrecerea, nici odatȕ limba lor n'au învėȕat, ei au pȕzit pe cea firėscȕ ilyricėscȕ, deși stricatȕ, latinėscȕ, cea de 50 sau 60 de ani, din vremea Cesarului Caracala, pȕnȕ la Cesarul Aurelian, carele au strȕmutat rȕmlenescele strȕmutȕri din Dachia în Moesia cea din jos, pe care și Dobrogea o au chemat. De unde rȕmlenescele strȕmutȕri, dupȕ venirea Bulgarilor din locurile cele împrejurul apei Volgei, s'au împrȕstiat. Și o parte în cele douė Banaturȕ, ȕic adevȕ al Severinului și al Temeșvarului, s'au întors și cu firescii noștrii Dachii iarȕși s'au amestecat. În cȕt în ȕiua de astȕȕi nici cunose pre sineși care este din firescii noștrii Dachii și care este din rȕmlenescele strȕmutȕri (ἀποικιών). Cari strȕmutȕri, dupȕ slȕvitul istoric Eutropiu (cartea 7 latinėscȕ), din tot ocolul stȕpȕnirii rȕmlenesci sunt adunȕturȕ.»

Dupȕ acėstȕ însemnare, urmėzȕ extrase din Filocalie în grecesce și românește, pȕnȕ la pagina 16. Naum erȕ în mȕnăstirea Cernica în 1834 Octobree. Tot din Filocalie urmėzȕ cu extragerȕ din Sf. Pȕrinȕ pȕnȕ la anul 1836.

Pe fila ultimȕ cetese în grecesce însemnarea urmȕtoare despre sine:

«Mărturisesc că sunt recunoscător pentru fire Creatorului naturii pentru trei fericiri ale mele: *a)* că m'am născut bărbat, nu femeie, în cât m'a izbăvit de durerile nașterii; *b)* că m'am născut din părinți ortodoxi, și prin har din nobili, ca fiu de Protoiereu, și nu din poporul de rînd; *c)* că am învățat trei limbi, cea a părinților mei românească, cea vulgară greacă și cea elină, pe care Grecii incuți n'o știu de la părinți. Apoi iarăși cea mai mare recunoscință mărturisesc Proniei dumnezeiești pentru alte trei daruri: *a)* că după ce am învățat științele copilăriei cu cheltueli părintești, apoi de la al 13-lea an al vîrstei mele eu m'am educat la piciorul arhieresc al pururea amintitului meu bătrîn Mitropolitul Filaret; *b)* deși fără voia mea, de către însuși bătrînul meu, prin chiar mâinile lui, am fost tuns în schima monachală în al 15-lea an al vîrstei mele și m'am chirotonit și diacon, curînd, în ziua a doua; și al *c)* că m'a învrednicit pe mine a fi profesor neamului meu românesc, deși, din cauza nestatorniciei vremilor, înstrăinându-mă din Valachia, mi-am stricat obiceiurile mele bune, prin contact străin, în pămînt străin, și pentru aceea m'am economisit rău, în cât sunt și rușinea omenilor și nimicirea neamului meu. La urma urmei dumnezeieșca Pronie, pentru rugăciunile părinților mei și ale celor duhovnicesci, sper în mântuirea mea neîndoios, fără de care (tôte) în zadar am ajuns la al 71-lea an al vieții mele. Acestea am scris la 1836 Septembre 9, în petrecerea mea la chinoviul Cernica».

Manuscriptul No. XIX. — 1834.

Al Bisericescui Istorii, tomuri trei.

«Acum într'acest chip prescris, după însuși isvodul cel tălmăcit după grece de cuviosul Naum Protosinghelul, proin Apostolenu, din Bucuresci, care le-a tălmăcit aici în sfînta obștejtie Cernica, din blagoslovenia cuviosului părintelui nostru Chir Calinic archimandritul, înainte stătătorul și starețul acestei de Dumneșeu păzite obștejtitii, în zilele Prea Înălțatului Domn a totă Tera-Românească Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, întru însuși acea mănăstire Cernica.»

În prefața de la volumul I, pe care manuscript nu-l posed, cetesc, în copia ce ni s'a păstrat, scrisă de Naum, No. XXI, următoarele: «Deci acestea și eu știind, încă din anul trecut 1834, în următoarea lună Novembre 25, prin iubitoria de Dumneșeu bună rîvnă și blagoslovenie a sf. sale preacinstului și preacuviosului archimandrit și stareț al sfîntei obștejtitii a Cernichei, Chir Calinic, mie duhovnicesc părinte, întîmplându-mă și eu aicea (acum al doilea an, într'această sfîntă obștejtie, între cei făgăduiți spre cercare, de voiu pute adecă ca să petrec până la sfîrșit într'această sfîntă obștejtie și să mă și săvîrșesc cu primirea marelui cin îngeresc, care se numește schimnicie) spre ascultare și în chip de rucodelie, până la al

treilea an al ispitirii mele, dându-mi-se bisericésca istorie grecésca, cea scrisă de Meletie, Mitropolitul Atenelor, însă tălmăcită în limba cea próstă grecésca, ca să o tălmăcesc în limba nóstră cea românésca spre folosul patriei și al tuturor blagocestivilor iubitori de cetire, de atunci, de la numitul soroc, cu ajutorul lui Dumneđeű, iată m'am apucat de acéstă tălmăcire.

«Și cu tóte că despre o parte adecă n'am avut ajutor de scriitor la tălmăcire, ci singur am tălmăcit și singur am scris isvódele (carele, prin voia și blagoslovenia numitului și prea cinstitului părinte stareț, le-aű prescriș curat sf. sa Chir Casian monachul, unul din mădulările acesteї sfinte obște-litii din ostrovul Cernichei), iar despre altă parte, deși m'am zăticnit la urmarea acestui lucru, din trupésca bólă, mai trei luni, iată cu ajutorul lui Dumneđeű într'acéstă lună Octomvre s'aű isprăvit tălmăcirea și prescrierea tomului I. Și acum cu ajutorul lui Dumneđeű, iarăși din numita lună, a acestui vlét de acum 1835, am început tălmăcirea tomului a II-lea, cu asemenea prescriere, dupre isvódele mele, de Chir Casian monachul Cernicanu; nădějduind la sfintele rugăciuni ale prea cinstitului nostru părinte stareț a ne învrednici să ajungem și la sfirșirea acestui al II-lea tom. Ca iarăși cu ajutorul lui Dumneđeű să tălmăcim și să scriem curat în limba nóstră și al III-lea tom. Lângă care de alți scriitori mai de pe urmă s'aű adăogat la acéstă bisericésca istorie și tomul al IV-lea, care și acela tălmăcindu-se, se va pune lângă cele trei tomuri ale lui Meletie al Atenelor.»

Apoi la sfirșitul volumului III se cetese următórea notă pusă de Casian, monachul, privitóre la Naum. Iată-o:

«Către ceї ce vor ceti aceste trei tomuri ale Bisericescii Istoriei. Iată, o prea cinstiți cetitori, că cu ajutorul milostivului Dumneđeű aű luat sfirșit de prescriere și acest al III-lea tom al Bisericescii Istoriei a prea înțeleptului Meletie, Mitropolitul Atenelor, care s'aű tălmăcit de pe grece aici în sfinta mănăstire Cernica de cuviosul Naum ieromonachul, protosinghelul, care, venind cu tălmăcirea până la vécul al XVI-lea, cap. 12, bolnăvindu-se, a trecut către Domnul, numindu-se întru primirea sfintului marelui cin al schimniciei Nichita ieromonach, și rămâind nesăvîrșit de tălmăcire acest tom, l'am isprăvit după alt óre-care tom, scris tot de mână, tălmăcit de Prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei Chir Veniamin, la létul 1829; după al căruia izvod am așezat și scara, atât la acest al treilea tom, cât și la cel dintâi, la care nu se făcuse de răposatul tălmăcitor. Deci plecat rog dragostea vóstră, câți veți ceti aceste prea minunate cărți, întru care nu puțin folos veți află, să treceți cu vederea greșalele câte și eű ca un om voiű fi greșit, rugându-vě Domnului ca, trecěnd noianul acesteї vieți, să dobândim bunătățile cele vecinice în Christos Iisus Domnul nostru, amin. 1839 Fevruarie.»

Isvódele originale ale traduceriї lui Naum se păstréză în biblioteca acelei mănăstiri. Eű nu posed decât volumul al III, prescriș de Casian monachul. Volumele întâiű și al doilea nu scie ce se vor fi făcut. Manuscriptele sunt in-folio și fórté lisibile. Traducerea lui Naum este fórté corectă și înțelésă, superióră pe alocurea celei a Mitropolitului Veniamin.

*Manuscriptul No. XX.—1835.**Ἐκλογαὶ τινες.**Unele extracte.*

Acest manuscript cuprinde mai întâiu extracte din cartea *Νύκτα καὶ ἡμέρα, Νόπτεα ἡ ζινα*, ori despre deii poporului slav.

După acésta are o controversă, ori dispută gramaticală, asupra serierii cu buchii, adresată Marelui Logofet Gheorghe Golescu și profesorilor școlilor naționale din Bucuresci și în care susține: că, până când scrim cu buchii, trebuie să întrebuițăm diftongii *κ, ϰ* și consonantele duple *Ξ, Ψ, Π*; tótă discuțiunea este în românesce.

Apoi iarăși extracte din Nicifor Teotoche, din didachii. Apoi tot în 1835 compune o întroducere în românesce la vol. I al Istoriei Bisericesci de Meletie al Atenelor, pe care a tradus-o mai tótă, fiind în Cernica ca monach; aicea a transcris o copie.

După întroducere are nise note, tot în grecesce, spre amintirea sa. In fine extracte în grecesce din tomul I, *Περιηγήσεις τοῦ Κύρου Βασιλέως τῶν Περσῶν*, Expedițiunea lui Cirus Împăratul Perșilor. Despre monachism; apoi iarăși însemnări variate.

*Manuscriptul No. XXI.—1836.**Τριττὴ Ἀπολογία πρὸς ἑναντία τῆ ἀληθεία.**Întreită apologie către cele contrare adevărului.*

Probabil că acest manuscript să fi fost vre-o apărare așa în contra unor învinuirii, dar nu ni s'a conservat din el decât o parte numai din prolog. Manuscriptul este scris grecesce și românesce.

Iată și alte resturi din manuscripte perdute:

1. Aici mai notez o parte din un manuscript al lui Naum, scris grecesce și românesce și care am constatat că este un tractat religios-moral. Nu ni s'a păstrat decât p. 7—32.

2. Un alt fragment, intitulat: «*Adunare în scurt de istorii*, care se începe de la zidirea lumii până la împărăția lui Constantin Împărat Paleologul, cel de pe urmă Împărat al Grecilor, și cu urmare pentru Sultanii Osmanliilor, cari au împărățit în Țarigrad, încă și pentru Veneția când s'a zidit, câți Principii au fost stăpânitori și pentru Patriarșii Țarigradului.»

De sigur că Naum și-a propus să traducă în românesce cartea cunoscută la Greci, după care se învță Istoria universală în secolul trecut în tóte școlile grecesci și la noi. Iată și titlul ei: *Βιβλίον ιστορικόν περιέχον ἐν συνόψει διαφορὰς καὶ ἐξόχους ιστορίας, ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῆς*

ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινῆς πόλεως καὶ τῶν ἀκολούθων Σουλτάνων, 1692 în Veneția. Cartea este dedicată lui Duca-Vodă al Moldovei și are și portretul lui Zotu Țigara. Fragmentul nu cuprinde decât 24 de pagine.

La începutul acestui fragment mai cetesc și titlul următor: «Hronograf sau Leatopiseț, adică scrierea anilor, care cuprinde în scurt și povestesc multe feluri de alese istorii, începând de la zidirea lumii până la luarea Țarigradului de Turci și cu urmare povestirile pentru Sultanii turcesci.

«Acum din limba grecească tălmăcindu-se în românește prin îndemnarea și osîrdia prea blagorodnicului fiu al patriei Valachiei, d-nelui Pan Scarlat Grădiștenu biv vel Dvornic».

Se vede dar că prin îndemnul și cu cheltuiala lui Scarlat Grădiștenu, în casa căruia a fost Naum mult timp și ca profesor la copii, a întreprins această tălmăcire. Cartea-i destul de voluminoasă în originalul grecesc și cuprinde mult material privitor la Români. Dar, dacă Naum a terminat această traducere, eu nu cunosc, pentru că nu posed decât această mică parte; alt-fel restul s'a pierdut cu timpul.

3. Un alt fragment: *Pentru zidirea lumii*, în grecesce și românește, cuprinzând paginile 19—26 inclusiv. Nu mă pot pronunța ce lucrare să fi fost această.

4. Un discurs — Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα ἑγκμιον — La sfintele Paști engomiu, 1827, Aprilie 3.

5. 1810 Μαρτίου 13. Ἐντῆ ἱερῆ Μονῆ Σινᾶ τῆς Πράχουβας, 1810 Martie 13, În sfîntita mănăstire Sinaia din Prahova. Pildă de învățatură din vieța Sfîntului Simeon cel pentru Christos nebun. Prin urmare este o învățatură morală, un discurs în formă de omilie, ce l'a pronunțat Naum în fața călugărilor.

6. *Plângerea și tânguirea patriei asupra nemulțumirii străinilor ce au derăpănat-o.* 1) *Despre nedreptatea ce i s'a făcut.* 2) *Blestem despre nemulțumirea lor.* 3) *Rugăciunea.* 4) *Sfat asupra fiilor patriei.*

Acestea sunt poezii scrise de Naum în contra Eteriștilor.

Mulți susțin până astăzi că Mumuleanu ar fi autorul tuturor acestor poezii, eu însă cu probe în mână dovedesc că mare parte din acele poezii sunt scrise și concepute de Naum, pentru că posed scriptele lui, între cari și acesta, ca probă. Apoi stilul din aceste poezii este absolut identic cu al lui Naum, termină bisericesci și descrieri amănunțite asupra jafurilor, pe cari numai Naum le putea sci, pentru că el a stat în țără și chiar și în Bucureșci pe timpul Eteriei, apoi mai eră cunoscut cu mulți din șefii Eteriști, în cât sciă tot planul lor.

Manuscriptul No. XXII (fără dată).

Academia Română. Manuscriptul No. 322.

Acî enumăr numai documentele cuprinse în cele trei volume, dăruite de d-l D. A. Sturdza Academiei.

1. La început întâlnim un chrisov de la Moruzi, din 1799, dar care nu-
scris de Naum. Documentul vorbește despre schitul mitropoliei Sf. Elefterie,
prin care Domnul hărăzese schitului 20 de luți pentru serviciul casei,
fóia 1—3.
2. Articolele păcii între Ruși și Pórtă Otomană la Cuciuc-Cainargi, 1774
Iulie 10.
3. Articolele păcii între Anglia și Franța, 1783 Februarie 10.
4. Apoi între Anglia și Spania.
5. Între Anglia și Statele-Unite din America, f. 4—18.
6. Causale pentru ce s'a declarat războiul de Turci Rusiei în 1787, Au-
gust 3.
7. Divanul Turciei încunoscintéză pe Pași și pe Beî despre războiul din
1787 contra Rusiei, f. 18.
8. De la pagina 20 este un Cronic, începând de la 1768 și merge până la
1798 Septembrie 10. (Există imprimat în *Cronicarü greci.*)
9. Manifestul Rusiei în războiul cu Pórtă 1787, f. 22—26.
10. Ponturile armistițiului între armata crăiască și turcască, 1790 Septembrie
25, f. 26.
11. Articolele păcii între Austria și Pórtă, f. 26 verso.
12. Preliminările păcii între Rusia și Pórtă, 1774. Mórtea lui Potemkin,
care a fost înmormintat la Golia în Iași, 1791. Tot în acest an 1791, s'a în-
cheiat pacea la Iași între Turcia și Rusia, în casele Hatmanului Costache
Ghica. Apoi urméză tractatul de pace în 13 articole, f. 27—29.
13. Decretul împărătesc al Inaltei Porți, dat la 1798 contra Franței.
14. Proclamarea războiului asupra Francesilor de Pórtă, 1798, f. 32—34.
15. Patriarchul Grigorie dá o enciclică contra insularilor Greci, de a se
feri de răsvrătiri și idei revoluționare, 1798, f. 34.
16. Istorisirea expedițiunii lui Napoleon în Egipt, f. 37—40.
17. Manifestul lui Napoleon către Egipteni pentru libertatea lor, f. 40.
18. Continuarea Cronicului, anul 1799—1802, f. 41.
19. Se interpune hotărîrea sfintă a Porții, dată în favórea Principatelor,
după războiul cu Nemți, f. 47—52.
20. La fóia 54 verso sunt nisece pređiceri asupra anului 1806.
21. Articolele de pace între Franța și Germania din 1806. Apoi între
Rusia și Turcia.
22. La pagina 57 se continuă Cronicul de la 1806 August 6.
23. La pagina 59 se interpune proclamațiunea lui Dombrowski către Poloni.
24. Manifestul Împăratului către Domn, cler și boerii Principatelor, prin
care justifică intrarea armiiilor în țerile Românilor.
25. Jurámintul de credință pe Sf. Evangelie și cruce, că Români vor fi cre-
dincioși Țarului. Domnul Ipsilant chémă pe toți la jurámint, 1807, f. 61—62.
26. Afacerile anglo-rusesci la Înalta Pórtă: între altele la punctul 5 să
se dea tótă Vlachó-Bogdania Rusiei, Serbia independentă; apoi urméză nota
Porții pentru eșirea consulului Angliei, 1807, f. 63.

27. Constantin Alexandru Ipsilant, Domnul Valachiei, invită pe Dositeiū Mitropolitul și pe boeri să vină din Brașov în țară, 1807, f. 64.
28. Manifestul sinodului rusesc către Ruși că a intrat Napoleon în Rusia.
29. Unele observări asupra ultimului decret al lui Bonaparte către I-a Adunare, f. 66—70.
30. Manifestul lui Napoleon, f. 70—72.
31. Pitacul Domnului Constantin Alexandru Vv. că se suspendă veniturile Visteriei de la oficiile Statului, 1807 Aprilie 23. Pe contra-pagină reformele propuse de Domn Statului spre a se îmbunătăți situațiunea țării, f. 72.
32. Câți-va boeri cer la Domn să dea mănăstirile ajutor pentru impositele puse de răsboiū. Spătăria, Agia, Armășia să mērgă la răsboiū, asemenea și Marele Vistier. Alt-fel să plătescă a 10-a parte din venituri.
33. Un comitet secret îndemnă pe Greci la revoluțiune, spre a elibera Grecia. Comitetul residă în Bucuresci, 1807 Maiū 3. Pe contra-pagină vorbirea Generalului Miloradoviči către ispravnicī, 1807, Bucuresci.
34. Se însciințeză prin scrisore că ienicerii aū detronat pe Sultanul Selim și aū ridicat pe Sultan Mustafa.
35. Napoleon face pace cu tōtă Europa sub sciute condițiuni, f. 74 verso.
36. Generalul Feld-Mareșal Prozorowski spune Divanului țării ca Împēratul s'a milostivit să așeze pe Domn la Moseva și-i dă el de cheltuială, iar pentru veniturile din Valachia și Moldova, a le stringe și regulă, s'a pus Sovednicul Cavaler Chișnicov, care a și sosit în Iași, f. 76 verso.
37. Se regulēză cum să se facă serviciile în bisericile romānesci: să se pomenescă tōtă familia împērătēscă și sinodul, iar de Mitropolit pe Gavriil Exarchul, f. 80 verso.
38. La pag. 81. Continuă Cronicul de la 1808, iar la pag. 82 se face o adresă din partea Valachiei, felicitând pe Împēratul Rusiei de victoriile sale contra Turcilor.
39. Manifestul Rusiei contra Sfediei; apoi urmēză Cronicul până la f. 84.
40. Mitropolitul Gavriil dă o enciclică către egumeni de a nu primi poslușnicii străini fără scirea mitropoliei. Dată din Iași, 1808 Noemvre 27, f. 85.
41. Mitropolitul Gavriil dă regule pentru judecāți, procedurā în judecată, Iași 1809, f. 85. Apoi continuă Cronicul sēu.
42. Resumat din pacea dintre Franța și Austria, 1809, f. 90.
43. Cuvīntul pronunțat de Napoleon în Corpul legislativ, 1809, f. 90.
44. Se îndepărtēză din scaun Dositeiū Mitropolitul de către Cușnicov, prin o predlojenie, 1809 Dechemvre 23, f. 90 verso.
45. Ucazul Sinodului rusesc pentru scōtērea din scaun a lui Dositeiū și instalarea lui Ignatie, 1810 Noemvre 15. Apoi alte dispozițiuni ale Generalilor, 1810 Ghenarie 26.
46. Pangration, comandirul infanteriei, iea dispozițiuni pentru formarea Divanului țării și administrațiunea ei, 1810 Septemvre 28, f. 93—95. Apoi urmēză Cronicul, f. 97.
47. Discursul Mitropolitului Ignatie la venirea sa în Bucuresci, apoi acel

pronunțat în Mitropolie, când a venit Niculae Camenski, șeful armatei, 1810 Noemvre 11, f. 97—98.

48. O pericopă din *Fóia de Francfort*, privitoare la Români.

49. Proclamațiunea lui Ipsilant, imprimată la Iași, Martie 1821, f. 101.

50. Isbucnirea și urmările Zaveriei din 1821 (traduse de mine și publicate acum), f. 116—121.

51. Jaloba Românilor din Valachia către Impăratul Rusiei, reclamându-și vechea lor libertate, Domni pămîntenii și alungarea Grecilor, din 1821, f. 124—128.

52. O scriere românescă, prin care se îndemna ca Românii să fie uniți într'o glăsuire și statornicie în tóte, că voi sunteți patria, f. 128—132.

53. Altă jalobă către Impăratul Rusiei, cerënd reforme, în 23 de articole, f. 140—141.

54. O alta către Generalul comandant, din 1821 Octomvre, dar nu s'a trimis, f. 134—140.

55. Proclamațiunea lui Tudor Vladimirescu, arzul lui Vladimirescu către Pórtă, jurămîntul lui Vladimirescu, tóte din 1821 Martie 23, f. 144—145.

56. Mitropolitul cu boerii însciințeză de cele ce se întîmplă pe Meternich.

57. Divanul Moldovei scrie către ispravnicul din Bacău să se ferescă de apostaiți și să-i urmărescă, apoi să cerceteze pe ómenii străini, fără garanție, 1822 Maiu 4, f. 146.

58. Un anonim scrie din Seceli, 1822 Maiu 25, către Mitropolitul țerii și către Episcopi asupra Eteriei, f. 147.

59. Îndreptarea țerii, propuneri în 17 puncte, f. 148.

60. Pentru unire, f. 149.

61. Boerii veliți dau în mîna Slugerului Grecenu la Brașov, în 1822, o împuternicire de a reclama nedreptățile ce li s'au făcut, f. 150.

62. Cererea boerilor din Tarigrad, 1822 Maiu, pentru organizarea țerii, în 26 de puncte, f. 150.

63. Cuvîntul funebru al Episcopului Ilarion Argeșiu la mórtea în Brașov a Generalului Constantin Ghica, f. 151.

64. O scrisóre a unui Moldovean asupra pászurilor țerii, f. 154—163.

65. Cugetul adevératului Român către adevérații săi Români, în opt puncte, anonim, f. 166—167.

66. O învățatură morală în 7 puncte, f. 167 verso.

67. Propunerea făcută de Vilara Alecu și neprimită de nimeni, f. 168—170.

68. Despre Unirea Românilor, 1822 Iunie 20, f. 172—173.

69. Răspunsul Munteanului la epistola Moldoveanului (ambele transcrise și imprimate de mine), f. 182—209.

70. Lista boerilor fugiți la Brașov, f. 211.

71. Încunosciințarea Mitropolitului și a boerilor fugiți în Brașov către guvernul Austriei. Alta la guvern pentru apostaiți, 1821 Iunie, f. 212. Alta iarășî către guvernul Ardealului, 1821 Iunie 7, f. 213.

72. Instituirea clironomilor la casa Logofetului Câmpinenu, mort la Braşov, 1821.

73. Arzul către Pörtă din partea Valachiei, 1821 Octomvre 2, f. 214.

74. Altul făcut de boeri la Braşov, 1821 Iunie 1.

75. O jaloabă către Impăratul Austriei, f. 215.

76. Mitropolitul Dionisie Lupu întăresce în Braşov, la 1822, o înfiere, f. 216.

77. Caragea Domnul dă un chrisov pentru dajdi, rusumatur, f. 217.

78. Predoslovia ce am făcut la o carte a unui prietin, f. 219.

79. Lucrări privitoare la adopţiunea Vornicului Gheorghe Slătinenu. Un pitac, 1821 Februarie 28, f. 220.

80. Darea în judecată a celui înfiat şi scrisórea Banului Văcărescu tot în acéstă cestiune.

81. Chrisovul lui Racovişă, pentru a nu se însură străinii în pămîntul Țării-Romănesci, f. 221.

82. Un pămîntén, al cărui nume nu se arată, tractéză despre originea şi drepturile Românilor.

83. Arzul obştesc pentru Vladimirescu, trimis întâia dată Porţii, f. 223.

84. Scrisórea lui Tudor din 1821 Februarie 11, f. 224.

85. Arzul comun către Domnul Moldovei Michail Suşu asupra lui Tudor Vladimirescu.

Daş aicea în traducere română acéstă scrisóre de la ultimul număr, pentru că-mi pare că n'a fost publicată până acum. Iată-o:

«Scrisórea comună a boerilor Valachiei, trimisă către Domnul Moldovei, istorisind cele privitoare la Tudor Vladimirescu.

«1821 Februarie 2.

«Prea Înălţate, prea piosule şi prea măritule Domn!

Primejdia neaşteptată, ce a turburat aicea Valachia Mică de-odată cu în-cetarea din vieţă a pururea amintitului nostru Domn Alexandru Suşu Vo-evod, se va fi însciintat Înălţimii Vóstre celei de Dumnedeş păzite, din ser-vilul nostru magzar, trimis închis, pe care lupta ce ne ameninţă acum asupra întimplărilor ne-a nevoit ca să-l trimetem către puternica şi hrănitórea noastră Împărătie. Servii ei au creşut la început mişcarea acestuia de rău făcător, ca tâlhărescă, a lui Tudor Vladimirescu; de aceea am şi pus în prac-tică tóte măsurile trebuitóre pentru nimicirea lui, prin care nădejduiam că nu va întârşia să ia cele convenite îndrăsneli lui, ca şi alţi haiduci ase-menea cu el.

«Dar fiind-că şi fapta a arătat altă faţă şi şisul Tudor s'a arătat pe faţă vrăjmaş autorităţii, însciintând în scris scopurile lui primejdióse şi inspi-rând duh de rěsvrătire supuşilor, cu făgăduinţă de a-i eliberă de supune-rea către Domn şi boeri, am cunoscut de ajuns că acest vrăjmaş obştesc

și răsvrățitor asupra autorității este prețuit și pregătit pentru totă întinderea Valachiei, și în acesta mai ales ne întăresc cele de față, cuprinse în lăuntru, asemenea și din înștiințările ce am primit; pe lângă acesta, că și cu și își mărește puterile sale cu omeni înarmați, atrăgând sufletele cele mai simple cu bombastice cuvinte de libertate și asociându-și și pe cei mai curajoși și, asemenea cu făcătorul de rău, în puține zile a reușit să aibă o putere de ajuns în jurul său. Cu toate acestea, noi servii săi, cugetându-ne dîlnic, punem în lucrare toate mijloacele după putință, prin administratorii Valachiei Mici, pentru a se opri războiul comun. Am oprit trecerea lor din ore-cari districte aicea, ridicând toate podurile de pe riul Olt și lăsând numai pe cel de la Ipotesci (?), cu păzitori de ajuns, pentru trecerea celor trebuitoare și pentru comunicațiunea cu administratorii de dincolo de Olt. Am pornit de aicea și o armată de 200 de omeni, cu patru conducători, poruncindu-le cele trebuitoare pentru împotrivire la mișcările răsvrățitului. Acestea respectiv de noi, Prea Înălțate Dómnne! Aicea suntem și pôte vom primi și mai multe decât acestea. Ne luptăm cât putem spre a ne împotrivi, fără să avem nădejde că vom reuși și să stabilim liniștea locului. Sensul celor cuprinse ne mână să recunoscem că cugetul răsvrățitului, pe care-l răspândesc unde pôte, trece peste puterile noastre mintale și situațiunea țării.

«De aceea ne rugăm cu căldură Înălțimii Vóstre cei de Dumneđeú păzite, să ne însuflețescă prin prudentele vóstre îndemnuri asupra acestei împrejurări, să ne lămurescă nedumerirea cu experimentatul și pătrunzătorul înalt spirit al vostru și să ne conducă la ceea ce este de făcut, îngrijindu-vă de credincioșii supuși locuitori ai provinciei acesteia a puternicului nostru Împêrat. Iar anii Strălucirii Vóstre fie de la Dumneđeú prea mulți și prea fericiți.

«Ai de Dumneđeú păzitei Vóstre Înălțimi, avându-i către Dumneđeú rugători și slugi supuse.»

Manuscriptul No. XXIII (fără dată).

Academia Română, No. 323.

1. Hatihumaiumul Sultanului Baiazet, din 1393. Alt Hatihumaium de la Sultanul Mehmet II, din 1460. Altul din timpul lui Mehmet IV, din 1663. Aceste cuprind punctele de capitulațiuni, iar cel din urmă despre boeri, f. 1—2.

2. Firmanul Sultanului Abdul-Hamid către Nicolae Mavrogheni pentru declararea războiului din 1787, f. 2 verso.

3. Hatihumaiumul Sultanului Selim IV despre Valachia și Moldova, tractând vechile pronomii ale țării și altele, dat sub Constantin Alexandru Ipsilant în 1803, f. 2—10.

4. Resumatul chrisovului lui Alexandru Ipsilant despre trimiterea zăhrelor la împărăție: oerit etc. Altul prin care întăresc dispozițiunile făcute în țară, f. 10—14.

5. Înființarea unei orfanotrofii sub Dumitrașcu Vv. la 1781, f. 21—26, (Românește).
6. Nota lui Strogonof către Pórtă, din 1821 Iulie 6 (18), f. 27—31 (și în franțuzesce aceeași).
7. Răspunsul Porții către Ministrul Rusiei, din 18 Iulie, f. 35—39.
8. Traducerea unei note oficiale a Porții către Lordul Strahgford, 1821 Dechemvre 2, f. 39—41 (franțuzesce).
9. Traducerea magzarului Porții către țără, pentru Moldova, f. 41—45.
10. Copie de pe o scrisóre a lui Capo d'Istria către Alexandru Ipsilant, 1821 Martie 14 (26) (franțuzesce), f. 45—47.
11. Proclamațiunea lui Ipsilant în românește, din Focșani; alta către locuitorii din Moldova (franțuzesce). Proclamațiunea lui Tudor Vladimirescu din 21 Martie 1821 (franțuzesce). Proclamațiunea lui Ipsilant către Bucurescenii. Plângerea unor locuitori ai Valachiei către consulul rus, din 1821 Iunie 21. Serisórea oficială a Marelui Vizir Hady-Schalih-Pașa, August 1, 1821. Nota oficială a Porții către ambasadorul Angliei, 1822 Fevruarie 28. Nota ambasadorului Angliei pentru numirea Gospodarilor, 1822 Iunie 10. Nota Porții la Curtea Austriei, 1822 Aprilie 18. Proclamațiunea lui Alexandru Ipsilant din Rîmnic, 8 (20) Iunie 1821. Firmanul Marelui Vizir, prin care Stefanache Vogoride este numit Caimacam în Moldova. Declarațiunea Rusiei asupra înterprinderilor lui Ipsilante, 1821 Martie 29. Tractatul de armistițiu între Pórtă și Rusia, subsemnat la Slobozia, lângă Giurgiu, în 1807 August 12. Răspunsul ministrului Rusiei către Pórtă asupra dificultăților dintre aceste două Puteri, 1823, 6 (18) Mai. Nota Secretarului de Stat rusesc Lordului Strahgford al Angliei asupra neînțelegerilor cu Pórtă, 1823 Mai 7 (19). Pacea perpetuă între Rusia și Pórtă Otomană (tóte în franțuzesce). Pacea între Rusia și Turcia de la Adrianopole, 1829 Septemvre 2 (14), f. 77—84.
12. Arzul lui Tudor Vladimirescu către Pórtă. Proclamațiunea sa către poporul român, f. 84.
13. Nota consulului Angliei către Pórtă, 1824 Aprilie 10, f. 86—98.
14. Traducerea firmanului adresat Voevoșilor către Grigorie Ghica, 1827 Aprilie, f. 99—110 (în franțuzesce).
15. Grigore Ghica dă un chrisov pentru judecări, 1827 Mai 20, f. 110—111.
16. Traducerea în grecesce a pitacului lui Grigorie Ghica pentru dări, 1827, f. 124.
17. *Constituționalul* din Transilvania, edat în Cronstadt (Sibiiu), 20 Sept. f. 126.
18. Declarațiunea de rășboi a Rusiei către Pórtă. Proclamațiunea către locuitorii Moldovei și Valachiei din partea Țarului (franțuzesce), f. 127—139.
19. Manifestul turcesc la declarațiunea Rusiei, 1828 Iunie 4, f. 129 — 148 (franțuzesce).
20. Nota adresată Divanului Valachiei prin agentul Austriei, cu ocaziunea intrării trupelor rusesce în Principate (franțuzesce), 1828 Mai 9. Altă notă către Domnul Grigorie Ghica de către agentul Austriei, f. 151—153.

21. O proclamațiune prin care se vestese că armata rusescă intră în țară, f. 153.
22. O vestire către Mitropolitul Grigorie al Valachiei că armatele trebuiesc să intre în Bucuresci spre siguranță, dar locuitorii să stea, 1828 Aprilie 9, f. 155.
23. Clerul cu boerii țării scriu către Kisilef despre modul cum duceau afacerile țării României, f. 156—158. Răspunsul lui Kisilef. Acésta, f. 158.
24. Un suplement al *Jurnalului de Petersburg* în franțuzesce, cu explicarea tractatului de Bucuresci din 1826, f. 160—162.
25. Graful Palin pentru contribuțiuni la armată, cu un imprimat de prețurile productelor etc. (românesce), f. 163.
26. Împératul Nicolae al Rusiei mulțămese lui Kiselef pentru organizarea Principatelor după tractatul din Adrianopole, mulțămese și boerilor țării pentru devotament (românesce), f. 168.
27. Pentru vamă, f. 170.
28. Un berat al Sultanului către Alexandru Ghica Voevod, prin care se oprese consuli străini a se amesteca în afacerile Românilor, apoi să nu dea consuli pașapörte la Români, nici să-i primescă sudiți, etc., f. 175—176.
29. Minciaki, reprezentantul Rusiei, își arată drepturile séle către Domnitor, f. 180—181 (franțuzesce).
30. Răspunsul Domnului Ghica către Timony, când s'a prezentat, f. 182.
31. *Curierul românesc* No. 58, prin care se înființeză în Bucuresci de către Marele Dvornic Michail un Museu, în 1844, f. 184—186.
32. Călétoria lui St. Marc-Girardin la Constantinopole f. 186—192 (franțuzesce).
33. Extrase din jurnalul *le Temps*. Corespondență privată din Iași, 1835, privitoare la Români (franțuzesce), f. 192—195.
34. Extrase din călétoria Mareșalului Duce de Ragusa, 1835 (franțuzesce). f. 196—200.
35. Scrisórea Mitropolitului Grigorie către Palin despre veniturile mitropoliei și exilul séu, 1829 Ianuarie 26 (franțuzesce), f. 200 verso.
36. Acte privitoare la Mitropolitul Grigorie, pe când eră la mănăstirea Căldărușani (românesce), f. 201—207.
37. Exigențele abusive ale păstorilor transilvăneni (franțuzesce), f. 208—211.
38. Partenie, Patriarchul Constantinoplei din 1641, prin Sinod dá o hotărîre ca unele mănăstiri să rămână neluate de străini, ci românesci, f. 212—214.
39. Chrisovul lui Leon-Vodă pentru numirea egumenilor pe la mănăstiri, 1630 Aprilie 7, f. 214—220.
40. Hotărîrea ce s'a făcut în Divan în ce chip să se facă hotărârile, f. 220, din 1776.
41. Ponturile către ispravnicii pentru judecări, din 1775, f. 221—224.
42. Cartea Domnului Ipsilant Alexandru pentru urmarea ce a face cei opt boeri orînduiți epitropi pentru trebuința obștiei, din 1775 (românesce), f. 226—228.

43. Firmanul împărătesc către Michail Suțu pentru orinduelile suditorilor păstori, din 1792, f. 228—232.
44. Articole privitoare asupra Moldovei și Valachiei din tractatul de la 1812, f. 231—235 (românește).
45. Chrisovul Domnului Alexandru Nicolae Suțu pentru milele ce are orașul Focșani (românește), f. 235—239.
46. Arzul locuitorilor Valachiei la Pórtă pentru ivirea lui Tudor Vladimirescu. Nota boerilor țării către consulul Rusiei Pini pentru răsvrătirea lui Tudor. Înscrisul dat de boeri și Mitropolit lui Tudor Vladimirescu. Arzul locuitorilor către Pórtă în favórea lui Tudor Vladimirescu. Arzul locuitorilor, ce s'a trimis Pașei din Giurgiu, f. 240—150 (românește).
47. Lista de clădiri bisericesci, mitropolie, episcopii, mănăstiri etc., f. 250—259.
48. Aci începe Cronicul sėu (publicat de mine) din 1768—1810, f. 281—297.
49. Articolele păcii între Turcia și Rusia din 1774, la Cuciuc-Cainargi, f. 297—302. Alte articole ale păcii între Anglia și Franța din 1783, f. 302 verso.
50. Pórtă încunosciițeză pe consuli despre cauzele proclamării războiului cu Rusia în 1787, f. 303. Apoi se însuciițară și Pașii, f. 304.
51. Proclamațiunea lu Alexandru Ipsilant la Iași, 1821 Fevruarie 23. Alta către Moldoveni și Munteni, din 1821 Fevruarie 24, din Iași. Sfātuirea armatei din lagărul de la Iași, Fevruarie 24, 1821. Către locuitorii Daciei în Martie 1821, tot din Iași. Către Mitropolitul Ungro-Vlachiei, din Roman, la 6 Martie 1821. Către locuitorii Bucurescilor, din lagărul de la Mizil, 1821 Martie 18. Încunosciițarea către Puterile Europei, din partea lui Petru Mihali, 1821 Martie 25, f. 305—309.
52. Constantin Negrea, Caimacamul lui Calimach, către Mitropolitul Ungro-Vlachiei, 1821 Aprilie 3. Tudor Vladimirescu către Mitropolit, 1821 Aprilie 5. Hărtia trimisă către boerii din Brașov de către Ipsilant, din Tirgoviște, la 1821 Aprilie 10. Ultima scrisóre a lui Ipsilant, când a trecut în Austria, f. 309—311.
53. Cartea Domnului Scarlat Calimach către Mitropolitul și boerii țării, din Țarigrad, la 1821, în românește scrisă, f. 311.
54. Cartea sinodală a Patriarchului Grigorie, interdicând Zavera. Asemenea către Moldova, din 1821, luna Martie, f. 312—313. Arzul către puternica Împărăție al celor din Brașov, la 1821 Maiu 9. Către Domnul Scarlat Calimach, tot din Brașov, 1821 Maiu 9. Metcupul Pașilor trimis la Bucuresci prin Udriski, secretarul Austriei. Firmanul împărătesc, prin care se întăresce în Căimăcămie Postelnicul Negrea. Scarlat Calimach face cunoscut că este numit Domn al Valachiei, 1821 Maiu 21. Caimacanal Negrea către Mitropolit, ca să se întórcă în Bucuresci, 1821 Maiu 31. Tot Negrea către boerii din Brașov, ca să se întórcă în țéră. Răspunsul boerilor către Negrea, 1821 Iunie 12. Publicațiune către popor a sta în liniște (românește). Iarăși Negrea către Mitropolitul și boerii din Brașov de a se întórcă în țéră. Cedlodag-bei serie

iarăși către aceștia. Răspunsul celor din Brașov. Felicitare din partea boerilor din Brașov către Pașa Silistriei Velesi. Arz-magzar către Înalta Pörtă din partea țării. Către Domnitorul Scarlat Calimach din partea țării. Metcupul Prea Înaltului Pașa de Silistria către Chehaia-bei, Caimacamul și boerii țării. Firmanul împărătesc către Pașa de Silistria. Vizirul mectup către Postelnicul Negrea Caimacam. Bughîldiul Prea Înălțatului Mehmet Pașa de Silistria Velesi. Bughîldi al lui Mehmet-Pașa de Silistria Velesi către Chehaia-bei din Bucuresci pentru Sava . . . Michali (românesce). Salih-Pașa publică din Iași, la 1821 Septembrie 7, un Hatihumaium. Hotărîrea sfîntă către prea Înălții Viziri Muhavezi din Silistria și Vidin și altor Pașale. Firmanul împărătesc către Pașa de Silistria Velesi. Un alt firman tot către el. Abdul-Hamid-Pașa, secretarul armiei otomane din Macedonia, Tesalia, etc. Epistola unui anonim către alt anonim din Constantinople, 1821 Aprilie 13 (25). Din gazetele franceze. Punctele de împăcare din tractatele de la Cainargi. O notă a Rusiei răspunzătoare Porții, pe la jumătatea lui August 1821. Manifestul Rusiei în războiul cu Pörta, 1787. Ponturile de armisițiu între armia crăiască și turcească. Articolele de pace între Austria și Pörta Otomană, f. 312—340.

Manuscriptul No. XXIV (fără dată).

Academia Română, No. 258.

1. Proclamațiunea lui Alexandru Ipsilant, Iași, 1821 Fevruarie 23. Idem către Moldoveni și Valachieni, 1821 Fevruarie 24, Iași. Idem îndemn la luptă, din lagărul Iași, 1821 Fevruarie 24. Apel către Români (*Δύναεις*), 1821 Martie, Iași. Idem către Mitropolitul Ungro-Vlachiei, Episcopi, boeri, etc., 1821 Martie 6, Iași. Către locuitorii din Bucuresci, 1821 Martie 18. Din lagărul de la Mizil. Petru Mihali și Senatul Mesiniei din Calamata fac cunoscut Puterilor Europei începerea Revoluțiunii, 1821 Martie 25. Caimacamii lui Scarlat Calimach către Mitropolit, 1821 Aprilie 3, f. 19—29.
2. Teodor Vladimirescu către Mitropolit, 1821 Aprilie 15 (român.), f. 29.
3. Către boerii din Brașov de către Ipsilant, din Tirgoviște, 1821 Apr. 10, f. 30—31. Ultima scriere a lui Ipsilant din Valachia, când au trecut în Austria, f. 32.
4. Scarlat Calimach către Mitropolit (rom.), 1821 Martie, f. 23—36.
5. Enciclica Patriarhului Grigorie, 1821 Martie. Alta către Mitropolitul Veniamin, 1821 Martie 11. Arzul către Pörtă al boerilor din Brașov, 1821 Martie 9. Către Domnul Calimach tot din Brașov, 1821 Martie 1. Metcupul Chehaei Pașa de Silistria trimis către cei din Bucuresci prin Udriski, secretarul austriac. Firmanul împărătesc, prin care se întărește Negrea ca Caimacam al Valachiei, către Mitropolit. Scarlat Calimach către Caimacamul Negrea, 1821 Martie 21. Caimacamul către Mitropolit și către boerii din Bra-

șov, 1821 Mai 31. Răspunsul boerilor din Brașov către Negrea, 1821 Iunie 12. O publicațiune către țără despre situațiunea ei, 1821 Iunie 12 (românește). Postelnicul Negrea către Mitropolitul și boerii din Brașov, 1821 Iunie 14. A lui Chedhoda-bei către cei din Brașov; răspunsul boerilor de acolo, 1821 Iunie 27. Felicitarea boerilor din Brașov către Pașa de Silistria Velesi. Arz-magzarul către puternica Pórtă, către Domnul Calimach, 1821 Iunie 23. Metcupul Prea Înălțatului Pașa de Silistria Velesi către țără (românește). Firmanul împărătesc către Silistrieanul. Vizirul Mustafa către Caimacamul Negrea. Bughıldi al lui Mehmet-Pașa Velesi. Bughıldi al lui Pașa Velesi către Chehaia din Bucuresci pentru Sava, Gencea și Michali (românește). Publicațiunii pe la județe (românește). Publicarea lui Salih-Pașa, șeful armatei turcesci în Iași, a unui hatișerif împărătesc, 1821 Septemvre 7. Sfinta hotărâre către Înaltul Vizir și toți demnitarii Porții. Firmanul împărătesc trimis la Brașov, 1821 Octomvre 4 (românește). Alt firman către Silistrieanul Velesi, 14 Dechemvre 1821. Arzul lui Mehmet-Pașa al armatei turcesci din Macedonia către Tesalonicheni, f. 36—85.

6. Epistola unui anonim către alt anonim din Constantinopole, 1821 Aprilie 13 (25). Din jurnalele franceze extrase în grecesce. Articolele tractatului dela Cainargi, 1774 (românește). Nota Rusiei către Pórtă din 1821. Nota Porții către consulul austriac, din 1821 Dechemvre 6 (românește). Traducerea din franțuzesce în grecesce a devletului către Internunțiul Austriei, 1821 Dechemvre 6. Traducerea în grecesce a notei Porții către consulul Angliei, 1821 Dechemvre 2. Extracte din jurnale din Paris, din Francfort, 1822 Aprilie 2. Traducerea notei turcesci către consulul Angliei, 1821 Fevruarie 28, f. 90—127.

7. Porunca cetită în biserici, că Austria și Rusia nu susțin Eteria, 1821, Brașov. S'a cetit acésta și în bisericile din Brașov la Iunie 26, 1821. Poruncă pentru rebeliași (românește), 1821 August 20. Poruncă pentru băjenarii din Țera-Românescă. Porunca guvernului către boerii din Valachia-Mică, 1821 Septemvre 18. Răspunsul guvernului Transilvaniei către Mitropolit și boeri pentru un împrumut la o Bancă imperială. Răspunsul fostului Mitropolit Ignatie către Mitropolitul Dionisie, la Brașov, 1821. Anaforaua boerilor din Bucuresci către Biserica mare despre Mitropolitul Dionisie, Episcopul de Buzău Gerasim și Ilarion de Argeș, 1821 Octomvre 2. Către Mehmet Selim, Pașa de Silistria, boerii țării cer Mitropolit, 1821 Octomvre. De la fostul Mitropolit Ignatie către boeri, f. 90—138.

8. Descrierea răsboiului din Galați și Sculenă de Iacob Rizu. Economul din Economă, cuvînt la înmormîntarea Patriarchului Grigorie, 1821 Iunie 19, f. 140—167.

9. Nota Porții către Baronul Strogonof, 1821 Iunie 6 (18), f. 170—177.

10. Însciințarea Spătarului Costache Slugearoglu din Odesa către Beizadea Nicolae Șuțu, fiul răposatului Domn Alecu Șuțu, la Brașov. Cei uciși în Constantinopole din poruncă, cei exilați, cei încarcerați. Fugiții în Odesa. Îndemn de a ajuta pe Grecii săraci din Odesa și Brașov, 1821 Iulie 24. Te-

legraful din 1821, Maiu 22. Varşovia 28 Maiu, etc. etc. extrase din jurnalele străine, f. 178—188.

11. Renscerea Greciei, traducere din nemşese de Anastasie Palizoid. Un apel la insulari ca să se revolte, 1821 Iunie 2, f. 190—201.

12. Din jurnalul nemşese *Allgemeine Zeitung*, No. 199, serie Marquise de Champagne, f. 202—212.

13. Epistola lui Capo d'Istria, 1821 Martie 14 (26). Iarăşi a lui Capo d'Istria, trimisă lui Ipsilant, 1821 Martie 8. Combaterea Grecilor la epistola lui Capo d'Istria trimisă lui Ipsilant. Contra consulului Pini, f. 214—243.

14. Epistola unui Grec către un Frances prieten, f. 144—149.

15. Buciumul ocugetării (*όμοιοίας*), grecesce şi românesce, f. 251—270.

16. Un tractat despre originea Românilor, f. 276—285.

17. Un tractat contra Turcilor de A. Dimochide, f. 289—298.

18. Raportul consulului austriac, raportéză la Viena despre Moldova. Din gazeta Vilna din 16 Octomvre, 1821. Corespondenţă din Nürenburg. Resumate din răspunsul Parlamentului Franţei la discursul Împăratului. Din Odesa, 1821, etc. etc. extrase din jurnale, f. 298—362.

19. Către prea nobilul boer Vornicul C. C. din Bucuresci, 1821 Octomvre 15, f. 382—399.

20. Arz-magzarul boerilor moldoveni către Pórtă 1821, prin boerii Teodor Balş, Alecu Mavrocordat şi Caminar... traducerea lui în românesce, f. 401—413.

21. *Poesii*. Plângerea ţerii Valachiei, 1821 Noemvre 10. Blestemul. Pentru Eteriştii greci etc. Pentru Ţera-Românescă. Apel la Români, f. 417—441.

22. Adunarea fericitilor (reposaţilor) cu Plutone, de Dr. Costandache, f. 458—466.

23. Dialogul preoţilor nenorociţi în Braşov, de Costandache, f. 467.

24. Răspuns la versurile de cărciumă ale bătauşului profesor asupra Prea Sfinţitului Mitropolit al Ungro-Vlachiei, 1819. Făcute în Ploesci.

La începutul acestui volum cetesc nota următoare :

«Cumpărat de Cesar Bolliac de la Michalache Ghica, iar de la Bolliac de Dimitrie A. Sturdza, care l'a dăruit Academiei, împreună cu alte două volume din aceeaşi provenienţă şi de acelaşi cuprins.» (Notiţa este scrisă de mâna d-lui D. A. Sturdza).

Ημερομηνία
 1788
 Ναυμ Ρίμνικένου
 Ημερομηνία

1788: ιανουάριος 12 —
 εν αθήναις. αθήνας
 ομιλ. του δακτ. η. κ. με μ. γ.

... Νάυμ Ρίμνικένου

εν αθήναις. 10 Νοεμβρίου 1788

1788. Νοεμβ. 10 — 29
 Ναυμ Ρίμνικένου

εν αθήναις

Scriere și semnături grecesci ale lui Naum Rîmnicénu. — Manuscriptul No. I.

C. Erbiceanu
 Naum Rîmnicénu

C. Erbiceanu

Monograma lui Naum Rîmnicénu. — Manuscriptul No. VII.

Semnătură românească a lui Naum Rîmnicénu. — Manuscriptul No. X.

C. Erbiceanu, Naum Rîmnicénu.

DISCURSURILE DE RECEPȚIUNE

ALE

MEMBRILOR ACADEMIEI ROMÂNE

L. B.

1. *A. Papiu-Ilarian*, *Vięta, operele și ideile lui Gheorghe Șincai*,—Ręspuns de *G. Barițiu*. — 14 Septembrie 1869.
2. *G. Sion*, *Alexandru Donici, vięta și operele sale*,—Ręspuns de *V. A. Urechia*. — 6 Septembrie 1870.
3. *P. Poenaru*, *Gheorghe Lazăr și șcõla română*, — Ręspuns de *G. Sion*. — 8 Septembrie 1871.
4. *Dr. An. Fętu*, *Despre încercările făcute pentru dezvoltarea științelor naturale în România*, — Ręspuns de *V. A. Urechia*. — 27 August 1872.
5. *Em. Bacaloglo*, *Despre Calendar*,—Ręspuns de *Ion Ghica*.—20 Martie 1880.
6. *Ion Ghica*, *Ioan Cămpineanu*,—Ręspuns de *B. P. Hasdeu*.—28 Martie 1880.
7. *Dr. P. Vasiciș*, *Despre vegetarianism*,—Ręspuns de *Dr. I. Felix*.—28 Martie 1880.
8. *Dr. I. Felix*, *Mișcarea populației României*,—Ręspuns de *P. S. Aurelian*. — 4 Aprilie 1880.
9. *N. Teclu*, *Relațiunile între Chimia organică și anorganică*, — Ręspuns de *V. Babeș*. — 9 Aprilie 1880.
10. *Dr. D. Brândză*, *Vegetațiunea României și exploratorii ei*, — Ręspuns de *Gr. Ștefănescu*. — 11 Aprilie 1880.
11. *S. Fl. Marian*, *Chromatica poporului român*, — Ręspuns de *B. P. Hasdeu*. — 12 Martie 1882 1.—
12. *At. M. Marienescu*, *Vięta și operele lui Petru Maior*, — Ręspuns de *V. A. Urechia*. — 5 Aprilie 1883 1,20
13. *Fl. Porcius*, *Flora din fostul district românesc al Nășudului în Transilvania*, — Ręspuns de *P. S. Aurelian*. — 19 Martie 1885 1,50
14. *Gr. Cobălcescu*, *Despre originea și modul de zăcere al petrolului în general și particular în Carpați*, — Ręspuns de *Dr. D. Brândză*. — 20 Martie 1887.
15. *Ios. Vulcan*, *Dimitrie Cichindeal, date nouę despre vięta și activitatea lui*, — Ręspuns de *V. A. Urechia*. — 29 Martie 1892 1,50
16. *I. Kalinderu*, *Episcopul Melchisedec*, — Ręspuns de *D. A. Sturdza*. — 18 Martie 1894 1.—
17. *D. C. Ollănescu*, *Vasile Alecsandri*,—Ręspuns de *I. C. Negruzzi*.—25 Martie 1894. 1,50
18. *A. Naum*, *Cuvint de primire*, — Ręspuns de *T. Maiorescu*.—2 Aprilie 1894. —.40
19. *A. D. Xenopol*, *Michail Kogălniceanu*, — Ręspuns de *D. A. Sturdza*. — 17 Martie 1895 1.—
20. *Dr. V. Babeș*, *Despre transmiterea proprietăților imunisante prin sângele animalelor imunisate*. — Ręspuns de *N. Kretzulescu*.—24 Martie 1895. —.50
21. *Episcopul N. Popea*, *Archiepiscopul și Mitropolitul Andreiș Baron de Șaguna*,— Ręspuns de *D. A. Sturdza*. — 13 Martie 1900 —.50